

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MUHASEBE VE FİNANSMAN ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

**FİNANSAL PERFORMANS VE RİSKİN BELİRLENMESİ: ANKARA
İLİNDE BULUNAN ÖZEL BİR SAĞLIK KURUMUNDA UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İsmail BİÇER

Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN

AĞUSTOS 2016
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Yrd. Doç. Dr. İsmail Can danışmanlığında İsmail Biçer tarafından hazırlanan “Finansal Performans ve Riskin Belirlenmesi: Ankara İlinde Bulunan Özel Bir Sağlık Kurumunda Uygulama” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../20..

(İmza)

Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN

(İmza)

Doç. Dr. Suphi ASLANOĞLU

(İmza)

Yrd. Doç. Dr. Selim CENGİZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.../.../20..

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN
Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum, **Finansal Performans ve Riskin Belirlenmesi: Ankara İlinde Bulunan Özel Bir Sağlık Kurumunda Uygulama** adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim

Tarih

Adı Soyadı

İmza

ÖNSÖZ

Sağlık toplumların en büyük zenginliğidir. Sağlık hizmetlerine olan ihtiyaç sınırsızken bu hizmetler için ayrılan kaynaklar sınırlıdır. Sınırlı olan bu kaynakları en etkin şekilde kullanıp sağlık kurumlarında hem performans hem de finansal olarak ortaya çıkan sorunlara çözüm bulmak oldukça zor bir süreçtir.

Engin bilgi ve tecrübeleriyle çalışmamın her aşamasında bana ışık tutan, yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. İsmail CAN' a,

Hayatımın her anında olduğu gibi, çalışmamın her aşamasında da maddi ve manevi desteklerini bir an olsun esirgemeyen, bana arkadaş olan fikirleriyle ufkuma zenginlik katan değerli babam Hacı Hasan BİÇER' e,

Araştırmalarım boyunca faydalanmış olduğum kişi, kurum ve yararlanmış bulunduğum kaynakça sahiplerine, iş ve sosyal çevreme,

Sabır gösteren aileme biricik anneme ve değerli kardeşlerime, içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Biçer, İsmail, “Finansal Performans ve Riskin Belirlenmesi: Ankara İlinde Bulunan Özel Bir Sağlık Kurumunda Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2016

Sağlık kurumlarının finansal riskini ölçmek için evrensel olarak bir yöntem olmadığı için, finansal riskin tanımından yola çıkarak finansal performans ve finansal başarısızlık gibi kavramlardan yararlanılmaktadır. Bu riskleri belirlemek için birçok kantitatif ve kalitatif yöntem kullanılmaktadır. Performansla ilgili yöntemlerin birçoğu finansal tablolara dayalı finansal oranların kullanıldığı yöntemlerdir. Sağlık kurumlarının bilanço ve gelir tabloları incelenip sağlık kurumlarının likidite oranları, finansal yapı oranları, faaliyet oranları, karlılık oranları hesaplanmıştır. Bu oranlara bağlı olarak çalışmanın amacı sağlık kurumlarında finansal performans ve risk analizleri yapılmıştır.

Bu çalışmada amaç sağlık kurumlarında finansal kararların alınmasında rol oynayan finansal analizlere örnek teşkil edecek uygulamaları ele almaktır. Araştırma Ankara’da faaliyet gösteren özel bir sağlık kurumunun finansal verilerinin ortalamasını alarak elde edilen verilerle finansal analizler yapılmıştır. Finansal verilerin ortalaması alınırken hastanenin 2005-2014 yılları arasındaki gelir tabloları ve bilançoları incelenmiştir. Araştırma, literatürde finansal analiz teknikleri olarak ifade edilen teknikler ve araştırmanın kapsamında belirtilen hastanenin verileri ile sınırlıdır. Tek bir sağlık kurumunun gelir tabloları ve bilançosu ile işlem yapıldığı için tabloların karşılaştırılmasında zorluklar yaşanmıştır.

Yapılan analiz sonunda hastanelerin karlılık oranları hizmet sunan işletmeler olması nedeniyle faaliyetlerinde karlılığa yönelik faaliyetlerin önemi ön plana çıkmaktadır. Net karı artırıcı faktörler arasında ise aktif varlıklar içerisinde satış unsuru olmayan yani nakit benzeri varlıklar dışındaki varlıkların azalması gerekmekte olduğu görülmektedir.

Hastanelerin net işletme sermayesinin yetersiz ve borç ödeme kabiliyetinin düşük olduğu görülmüştür. Hastanelerin ticari faaliyete konu dönen varlıkları temin etmede kısa vadeli yabancı kaynak kullandığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Nakit oran ile çok yüksek düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olan likidite oranının artırılması için hazır değer ve menkul kıymet olarak nitelendirilen varlıkların artırılması gerektiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sağlık Kurumları, Finansal Performans, Finansal Risk

ABSTRACT

BİÇER, İsmail, " Financial performance and risk identification: application in a private healthcare institution in Ankara ", master's thesis, Kırıkkale, 2016

A universal method to measure the financial risk of health care institutions because it is not based on the definition of financial risk, financial performance and financial failure of the concepts are used. Many quantitative and qualitative methods are used to determine these risks. Performance-related methods are methods that are used in many financial ratios based on the financial statements. Examined balance sheets and income statements of health institutions and health institutions (liquidity ratios, Financial Ratios, activity ratios, profitability ratios were calculated.

This ratio, depending on the purpose of the study and risk analysis with the help of financial performance in health care organizations health care institutions to be able to predict crises that may occur in the factors and was determined to take action against this crisis. The purpose of this study which plays a role in financial analysis in health care organizations making financial decisions is to consider exemplary applications. The research data obtained by averaging the financial institution that operate in a private health Ankara with the data for financial analysis are reviewed. Between the years 2005-2014 the hospital while receiving an average of the financial data of income statements and balance sheets were examined. Research, financial analysis techniques in the literature referred to as, the techniques and the scope of research is limited to data specified in the hospital's. A single health institution where the transaction was made with the tables of income statements and balance sheets has experienced difficulties in the comparison of.

At the end of the analysis of hospital profitability ratios-the profitability of businesses, because the activities of service-oriented activities of importance come to the fore. Among the factors that increase net profit, i.e. without a decrease in assets Other assets Cash and cash equivalents the element of sales that is required is observed.

Inadequate Net working capital and debt payment capacity of the hospital is low. Current assets commercial activity the subject of hospitals to supply foreign short-term is the result of the use of resources. Ratio cash liquidity ratio which are

associated with a very high level and in a positive way for increasing of entities that qualify as liquid assets and marketable securities should be increased, it is concluded that.

Keywords: Health Institutions, Financial Performance, Financial Risk

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Performans Ölçüm Sistemleri	28
Tablo 2: Yıllara Göre Likidite Oranları	74
Tablo 3: Yıllara Göre Finansal Yapı Oranları	75
Tablo 4: Yıllara Göre Faaliyet Oranları	77
Tablo 5: Yıllara Göre Karlılık Oranları.....	78
Tablo 6. Likidite Oran Analizleri Arasındaki Korelasyon Tablosu	79
Tablo 7. Finansal Yapı Oranları Arasındaki Korelasyon Tablosu	82
Tablo 8. Faaliyet Oranları Arasındaki Korelasyon Tablosu	84
Tablo 9. Karlılık Yapı Analizleri Arasındaki Korelasyon Tablosu	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Kurumları.....	9
Şekil 2. Marka Değeri Yaklaşımları.....	30
Şekil 3. Performans Piramidi.....	32
Şekil 4. Performans Prizması.....	34
Şekil 5. Mükemmel Modeli.....	35
Şekil 6. İşletmelerin Maruz Kaldığı Riskler.....	39
Şekil 7. Risk Kaynakları.....	49
Şekil 8. Likidite Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri.....	75
Şekil 9. Finansal Yapı Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri.....	76
Şekil 10. Faaliyet Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri.....	77
Şekil 11. Karlılık Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri.....	78

KISALTMALAR

İMF: Uluslararası Para Fonu

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AR-GE: Araştırma ve Geliştirme

A.Ş. : Anonim Şirketi

İMKB: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası

KAP: Kamuyu Aydınlatma Platformu

KVYK: Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

UVYK: Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar

TAŞ: Ticaret Anonim Şirketi

FTSE-100: Londra Borsası'nda işlem gören en büyük 100 İngiliz şirketinin hisse

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

SFAS: Finansal Muhasebe Standartları Anlaşması

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

İÇİNDEKİLER

KİŞİSEL KABUL SAYFASI.....	
ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAĞLIK HİZMETLERİ.....	5
1.1. Sağlık Tanımı.....	5
1.2. Sağlık Hizmetlerinin Özellikleri	8
1.3. Sağlık Hizmetlerinin Sınıflandırılması.....	12
1.3.1. Verdikleri Tedavi Hizmetinin Türüne Göre Hastaneler	13
1.3.2. Genel Hastaneler	13
1.3.3. Özel Dal Hastaneleri.....	14
1.3.4. Mülkiyetine Göre Hastaneler	14
1.3.5. Devlet Hastaneleri	15
1.3.6. Üniversite Hastaneleri.....	15
1.3.7. Özel, Dernek ve Vakıf Hastaneleri.....	16
1.3.8. Hastaların Yatış Süresine Göre Hastaneler	17
1.3.9. Büyüklüklerine Göre Hastaneler	17
1.3.10. Eğitim Verip Vermeme Durumuna Göre Hastaneler	18
1.3.11. Akreditasyon Durumuna Göre Hastaneler	18
1.3.12. Koruyucu Sağlık Hizmetleri.....	19
1.3.13. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri.....	20
1.3.14. Rehabilitasyon Hizmetleri	21
1.3.15. Sağlık Geliştirilmesi Hizmetleri	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL PERFORMANS VE FİNANSAL RİSK.....	23
2.1. Performans	23

2.1.1.	Performans Ölçüm Yöntemleri	27
2.1.1.1.	Yatırım Geri Dönüş Oranı.....	28
2.1.1.2.	Sink ve Tuttle Modeli	29
2.1.1.3.	Marka Değerleme	29
2.1.1.4.	Müşteri Değer Analizi	30
2.1.1.5.	Paydaş Değer Analizi	31
2.1.1.6.	Faaliyet Tabanlı Maliyetlendirme	31
2.1.1.7.	Performans Piramidi	32
2.1.1.8.	Performans Prizması.....	33
2.1.1.9.	Kurumsal Karne	34
2.1.1.10.	Mükemmellik Modeli.....	35
2.1.1.11.	Kumanda Paneli	36
2.2.	Finansal Performans Analizi İçin İhtiyaç Duyulan Veriler	36
2.3.	Finansal Risk Kavramı ve Finansal Risk Türleri.....	37
2.3.1.	Finansal Risk Kavramı	37
2.3.2.	Finansal Risk Türleri.....	39
2.3.2.1.	Piyasa Riski.....	39
2.3.2.2.	Döviz Kuru Riski	40
2.3.2.2.1.	Sabit Kur Sistemi.....	40
2.3.2.2.2.	Esnek (Dalgalı) Kur Sistemi	41
2.3.2.3.	Kredi riski	42
2.3.2.4.	Likidite Riski.....	42
2.3.2.5.	Operasyonel Risk	43
2.3.2.6.	Yasal Risk.....	43
2.3.3.	Risk Kaynakları	44
2.3.3.1.	Ekonomik Olaylar	45
2.3.3.2.	Doğal Çevre Olayları.....	45
2.3.3.3.	Siyasi Olaylar	45
2.3.3.4.	Sosyal Olaylar	45
2.3.3.5.	Teknolojik Olaylar.....	46
2.3.3.6.	Altyapı ile İlgili Olaylar.....	46
2.3.3.7.	Personel ile İlgili Olaylar	46
2.3.3.8.	Süreç ile İlgili Olaylar	47
2.3.3.9.	Teknoloji ile İlgili Olaylar	47
2.3.4.	Risklerin Sınıflandırılması.....	47
2.3.4.1.	İşletme Dışı – İşletme İçi Risk Unsurları	47
2.3.4.2.	Yönetilebilir - Yönetilemez Riskler	48

2.3.4.3.	Sistemik – Sistematik – Sistematik Olmayan Risk	48
2.3.4.3.1.	Faiz Oranı Riski.....	49
2.3.4.3.2.	Satın Alma Gücü (Enflasyon) Riski	49
2.3.4.3.3.	Piyasa Riski	50
2.3.4.3.4.	Finansal Risk	50
2.3.4.3.5.	Yönetim Riski.....	50
2.3.4.3.6.	Faaliyet Riski.....	51
2.3.4.3.7.	Endüstri Riski	51
2.3.4.4.	Finansal – Finansal Olmayan Risk.....	51
2.3.4.5.	Risk Yönetim Teknikleri	52
2.3.4.5.1.	Beyin Fırtınası (Brainstorming)	52
2.3.4.5.2.	Neden–Sonuç Analizi (Ishikawa-Balık Kılçığı Diyagramı)	53
2.3.4.5.3.	Pareto Analizi	53
2.3.4.5.4.	Nominal Grup Tekniği (NGT)	53
2.3.4.5.5.	Çoklu Oylama (Multi Voting).....	54
2.3.4.5.6.	Kritik Yol Analizleri.....	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	FİNANSAL ANALİZ TEKNİKLERİ.....	56
3.1.	Karşılaştırmalı Tablolar Analizi.....	57
3.2.	Yüzde Yöntemi İle Analiz	57
3.3.	Eğilim (Trend) Yüzdeleri Analizi	57
3.4.	Oran Analizi.....	58
3.4.1.	Likidite Oranları.....	59
3.4.1.1.	Cari Oran.....	60
3.4.1.2.	Likidite Oranı	60
3.4.1.3.	Nakit Oranı.....	61
3.4.1.4.	Stokların Dönen Varlıklara Oranı	62
3.4.1.5.	Stokların Aktif Toplamına Oranı	62
3.4.1.6.	Stok Bağımlılık Oranı	62
3.4.1.7.	Kısa Vadeli Alacakların Dönen Varlıklara Oranı	62
3.4.1.8.	Kısa Vadeli Alacakların Aktif Toplamına Oranı	63
3.4.2.	Finansal Yapı Oranları.....	63
3.4.2.1.	Kaldıraç Oranı.....	63
3.4.2.2.	Öz Kaynakların Aktif Toplamına Oranı	63
3.4.2.3.	Öz Kaynakların Yabancı Kaynakların Toplamına Oranı	64
3.4.2.4.	Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı	64

3.4.2.5.	Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı.....	65
3.4.2.6.	Maddi Duran Varlıkların Öz Sermayeye Oranı	65
3.4.2.7.	Duran Varlıkların Yabancı Kaynaklar Toplamına Oranı	65
3.4.2.8.	Maddi Duran Varlıkların Aktif Toplamına Oranı	65
3.4.3.	Faaliyet Oranları.....	65
3.4.3.1.	Alacak Devir Hızı.....	66
3.4.3.2.	Alacakların Tahsil Süresi	66
3.4.3.3.	Nakit Devir Hızı	66
3.4.3.4.	Stok Devir Hızı.....	67
3.4.3.5.	Stokların Ortalama Tüketim Süresi	68
3.4.3.6.	Etkinlik Oranı.....	68
3.4.3.7.	Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı.....	68
3.4.3.8.	Aktif Devir Hızı.....	69
3.4.3.9.	Duran Varlıklar Devir Hızı	69
3.4.3.10.	Öz Kaynak Devir Hızı	69
3.4.4.	Karlılık Oranları	70
3.4.4.1.	Net Karın Net Satışlara Oranı	70
3.4.4.2.	Finansman Giderlerinin Net Satışlara Oranı	70
3.4.4.3.	Satışların Maliyetinin Net Satışlara Oranı	71
3.4.4.4.	Brüt Satış Karının Net Satışlara Oranı.....	71
3.4.4.5.	Net Karın Aktif Toplamına Oranı	71
3.4.4.6.	Net Karın Öz Kaynaklara Oranı	72
3.4.4.7.	Faaliyet Kârının Net Satışlara Oranı	72

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL PERFORMANŞIN VE RİSKİN BELİRLENMESİ: ANKARA İLİNDE BULUNAN ÖZEL BİR SAĞLIK KURUMUNDA UYGULAMA.....	73
4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı.....	73
4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Veri Seti	73
4.3. Araştırmanın Kısıtları.....	73
4.4. Araştırmanın Yöntemi	74
4.5. Bulgular	74
SONUÇ.....	88
KAYNAKÇA.....	91

GİRİŞ

İşletmeler içerisinde buldukları çevrenin geniş olması nedeniyle, hazırlanan mali tabloları kullananların sayısı da fazladır. İşletme ilgililerinin alacağı kararlarda bu bilgilerin doğruluğuna ve güvenilirliğine bağlıdır. Dolayısıyla tutulan muhasebe kayıtları ve hazırlanan mali tabloların güvenilirliği işletmenin verimini arttırmış olacaktır. Açık, anlaşılır ve doğru olmayan mali tablolar pay sahiplerini de olumsuz etkileyecektir. Bu noktada ortaya konulan tabloların işletme sahip ve sahipleri ve yöneticileri yanıltmamış olması, tutulan ve hazırlanan bu kayıtlarda hileli davranılmaması gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle, halka açık işletmelerde bu tür hileli düzenlemelere daha sık rastlanmaktadır. Halk için açık olan işletmeler birçok hile ile finansal açıdan piyasa değerini önemli ölçüde arttırdığı bilinmektedir. ABD’de ve dünyada tanınmış olan birkaç büyük şirketlerde 2001 yılı başlarında meydana gelmeye başlayan skandallarında muhasebe açısından piyasalarda geniş yankılar uyandırdığı görülmüştür. Zararda olan birçok şirketin finansal tablolarda birçok muhasebe hilesi ile denetim şirketlerinin de bu hileleri göz ardı etmesiyle ile yanıltıcı rakamlar ortaya çıkardığı bilinmektedir. Bu şekilde bazı şirketler borsada işleme giren hisse senetleri sayesinde haksız olarak bir kazanç elde etmişlerdir.

ABD’de uygulamaya geçirilmiş ve çıkarılmış olan yasaya ve kurumsal yönetim açısından işletmelerinde kendi hedeflerini sağlayabilmesi için finansal açıdan raporlamanın güvenilirliğini sağlanmasında iç kontrol sistemi oluşturulmuştur. Sarbanes-Oxley ise kanunda olan muhasebe skandallarının da açığa çıkmasındaki en önemli nedenlerden biri iç kontrol sisteminin olmamasıdır.

Dünyada muhasebe açısından yaşanmış skandallar ise şu şekildedir;

Enron Vakası: Gaz dağıtımı, enerji alım-satımı ve teslimatı, E-ticaret, plastik ve benzeri sektörlerde faaliyet gösteren Enron şirketi, 2000’li yılların başında önemli bir finansal güce kavuşmuştur. Bu vaka, şirketin kendisini olduğundan daha karlı göstermesine ve bunun için denetim şirketinden yardım almasına yönelik bir skandaldır. Enron şirketinin batmasının en önemli nedenlerinden biri şirket yönetimi tarafından yapılan yanlış muhasebe uygulamalarıdır. Şirket, denetim raporlarının yatırımcıların kararlarında önemli bir etkiye sahip olduğunu bildiğinden finansal tablolar aracılığıyla karlarını olduğundan fazla göstererek borçlarını gizlemiş ve bu şekilde karmaşık bir mali yapı oluşturmuştur. Denetim şirketinin hazırladığı raporda,

Enron'un kazançlarını yükseltmek için muhasebe kayıtlarında çok sayıda karmaşık işlem yaptığı tespit edilmiştir. Diğer yandan raporda denetim şirketi, kusurlu işlemleri tespit etmesine rağmen şirket hakkında olumlu görüş bildirmiştir.

Parmalat Vakası: Temel gıda ve süt ürünlerini üreten satan Parmalat şirketinin, iştirak ettiği şirketlere (offshore) usulsüz kayıtlar ve işlemlerle aktarması sonucu oluşan bir muhasebe skandalıdır. Şirketin 1998-2003 döneminde elde ettiği 14.2 milyar Euro'luk finansal kaynağı; iştirak yatırımlarına, bankalara ve vergi idaresine ve şirketin faaliyetlerinin dışında yer alan offshore şirketlerine aktardığı tespit edilmiştir. Bu usulsüzlükler sonucunda şirket 2003 yılında iflasını açıklamıştır.

Xerox Vakası: Şirketin 2001 dönemine ilişkin ABD Sermaye Piyasası Kurulu tarafından (SEC-Security Exchange Commitee) denetim incelemeleri sonucunda mali kayıtlarında büyük tutarlarda manipülasyon tespit edilmiştir. Bu süreçte şirketin usulsüz olarak gelirlerini 6 milyar dolar fazla gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Waste Management: Şirket, finansal tablolarını yanlış beyan etmesine rağmen şirketin denetim raporu olumlu görüş şeklinde düzenlenmiştir. Denetim şirketi, şirketin toplam gelirlerinde %12'lik bir yanlışlık yapmasına rağmen bu işlem ve kayıtları önemli görmediğini beyan etmiş ve SEC, denetçi firmanın müşterisini korumaya yönelik bu işlemleri görmezlikten geldiğini belirtmiştir.

Türkiye' deki hastaneler son yıllarda sağlık reformları ile yeniden yapılanmış ve sağlık sistemi yeni bir boyut kazanmıştır. Sağlık işletmeleri diğer işletmelerden farklı özelliklere sahip olmakla birlikte, sağlık hizmetlerinin sürekliliği ve ertelenemez olması, korucuyu, tedavi edici ve rehabilite edici hizmetlerin üretildiği insanlara hizmet sunan işletmelerdir. Hastanelerin sayısı giderek artmakta ve sağlık hizmeti almanın yolu daha kolay hale gelmektedir. Bu koşullar altında sağlık hizmetlerini daha kaliteli verilebilmesi için hastaneler maliyet, fiyatlandırma, işgücü gibi sağlık hizmetlerinin kalitesini etkileyebilecek unsurlara daha da önem vermesi gerekmektedir. Sunulan sağlık hizmetinin kalitesi için, uzmanlaşma ve ileri teknolojik donanım gerekmektedir. Uzmanlaşma, işletmeler için yüksek maliyet unsuru demektir. Bu sebeplerle hastanelerin finansal analizleri, varlıkları sürdürdürebilmeleri ve rekabetçi ortamda daha iyi hizmet verebilmeleri açısından hayati

öneme sahiptir. Hastaneler hem kendi finansal verilerini analiz ederken hem de rakip hastanelerin finansal verileri ile kendi verilerini kıyaslayarak, finansal analizlerden yararlanır. Bu çalışmalar hastanelerin performanslarını ortaya çıkaracak ve ileriye yönelik yapılacak planlamalarda önemli rol oynayacaktır. Çalışma konusu seçilirken bu nedenler göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışma da hastanenin finansal özellikleri ve çeşitli risk durumları incelenmiştir. Hastanelerin finansal açıdan etkin yönetimi sağlık sektöründe yapılan reformlarla daha fazla önem kazanmıştır. Finansal risk yönetimi hastanelerin finansal varlıklarının sürdürülmesinin sağlanmasında önemlidir. Hastanelerin hem sağlık hizmetleri maliyetlerindeki artışlar hem de ödeme sistemlerindeki değişimlerle daha fazla finansal riske maruz kalması, hastane işletmesi anlamında risk yönetimi çalışmalarına ağırlık verilmemesi bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde etken olmuştur.

Araştırmanın amacı işletmelerin varlıklarının devam ettirilebilmesi ve gerekli taleplerin karşılanıp karşılayabilme gücüne sahip olmasıdır. Sağlık kurumlarındaki kararlarının bu bağlamda oldukça önemli olduğu görülmektedir. Yapılan araştırma Ankara'da faaliyet gösteren özel bir sağlık kurumunun finansal verilerinin ortalamasını alarak elde edilen verilerle finansal analizler yapılmıştır. Finansal verilerin ortalaması alınırken hastanenin 2005-2014 yılları arasındaki gelir tabloları ve bilançoları incelenmiştir. Bu çalışmada 2005-2014 yılları arasındaki verilerle sınırlandırılmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde; sağlık hizmetlerinin tanımı, özellikleri ve sınıflandırılmasından bahsedilmiştir. İkinci bölümde; finansal performans ve finansal risk tanımları yapılarak işletmelerin hangi finansal risklere maruz kaldığı ve hangi performans ölçüm yöntemlerinin olduğu tanımlanmıştır. Üçüncü bölümde; finansal analiz tekniklerinin tanımları yapılmış ve çalışmada kullanılacak olan oran analizi tekniği başlıkları ile daha detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Dördüncü son bölümünde ise; hastanenin gelir tabloları ve bilançoları incelenmiş ve yapılan hesaplamalar sonucunda ortaya çıkan sayısal değerler tablo haline getirilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen sonuçlar

açıklanmış, hastanenin finansal risk yönetimi için kısa ve uzun vadeli öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SAĞLIK HİZMETLERİ

1.1. Sağlığın Tanımı

Hastaneler tüm insanlara hizmet vermekle yükümlüdür. Hastaneler, geliştirilmesi ve korunması, hastalıkların teşhis ve bu teşhis sonunda yapılacak olan tedavinin belirlenmesi, belirlenen tedavi şeklinin ve gerekli rehabilitasyon hizmetinin uygulanması için kurulan, yönetim işlevi gerçekleştirilen, kamu ya da özel kişilere ait olabilen kurumlardır. Dünya Sağlık Örgütü hastaneleri şu şekilde tanımlar: “hastalığın tanı ve teşhis, gerekli olan tedavi ve rehabilitasyonu şeklinde gruplandırabilecek alanlarda gerekli olan sağlık ve sıhhat hizmetlerini vererek, tedavi edilen kişilerin uzun ya da kısa süreli tedavi gördükleri yataklı kuruluşlardır.¹

Diğer bir tanım olarak 10.09.1982 tarih 8/5319 numaralı, Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği'nde yer alan tanımı şudur: “hasta durumda olan insanların ya da bir şekilde yaralı halde olan kişilerin, herhangi bir rahatsızlıktan mustarip olduğu noktada kuşku bulunanların, sağlıklarıyla ilgili gerekli tedbirleri almak için kontrol olmak isteyen kişilerin hastanede yatarak ya da ayakta olabilecek metotlardan birisiyle, muayene, tedavi ve rehabilite edildikleri, aynı zamanda doğumunda yapılabildiği kurumlardır.²

Seçim(1991), hastaneleri bir sistem (bütün) olarak tanımlar: Yazara göre, hastaneler hareketli ve sürekli değişken bir yapıya sahip olan bir çevre içerisinde, sahip olduğu girdileri belirli işlemlerden sonra yine aynı çevreye çıktı olarak geri verme özelliğine sahip sistemler olarak tanımlanmıştır.³

Sağlık hizmeti sağlık personellerinin ürettikleri hizmetler, bu üretimde bilgi, beceri ve yeteneklerine bağlı olarak değişen hizmet kalitesi, hizmeti üreten kullanılan cihazların teknolojik düzeyleri gibi konuları kapsamaktadır. Tüketicilerin

¹ Mahmut Gecikligün, Hastanelerde Maliyet Hesapları ve Maliyet Analizleri, İstanbul, 1977, s. 4.

² 10.09.1982 Tarih ve 8/5319 Sayılı Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği, Md. 4, Resmi Gazete, s. 17927.

³ Hikmet Seçim, Hastane Yönetim ve Organizasyonu, Türkiye’de Hastanelerin Organizasyonu İçin Bir Model Önerisi, İstanbul, 1991, s. 6.

bu hizmetler karşısında bakış açıları farklıdır. Sağlık hizmetleri konusunda tüketiciler aldıkları tıbbi bakımın kalitesini, tıp personelinin kendilerine karşı tutumlarını, hizmete ulaşabilme hızlarını ve hizmet aldıkları sağlık işletmesinin fiziki şartlarını önemsemektedir.⁴

Sağlık işletmeleri piyasadaki diğer işletmelerden farklıdır. Yani, Sağlık hizmetlerinde çıktı, sağlık hizmeti sunanların bilgi, beceri ve yeteneklerine göre farklılıklar gösterir.

Tıp tarihi, insanlık tarihi ile aynı zamanda başladığı söylenebilir. İki yüzyıldan daha kısa bir geçmişe sahip olan modern tıbbın, yazılı olarak tarihinde ilk büyük gelişme Jenner tarafından çiçek aşısının 1798 yılında bulunmasıdır. 19. Yüzyılda laksatiflerle birlikte, morfin, kinin, striknin, atropin, daha sonra kodein ve kokainin bulunması ile tıbbın gelişiminde büyük adımlar atılmıştır. 1880'li yıllarda anestetik maddelerin bulunması ve aseptik yöntemlerin geliştirilmesiyle birlikte cerrahi tıp alanında atılımlar olmuştur. Tedavi edici hizmetlerdeki bu gelişmelerle birlikte, evsel atıkların sistemli bir şekilde yok edilmesi zorunluluğu, içme ve kullanma suyunun temiz olmasının anlaşılması, aşı ile hastalıkların önlenmesi, bazı tanı yöntemleri ile hastalıkların erken dönemde belirlenmesi, koruyucu hizmetlerde önemli gelişmelere ve örgütlenme yapısında değişimlere yol açmıştır.

Antik Yunan kültürünün gelişiminden önce diğer antik uygarlıklarda hastalıklara doğaüstü güçlerin yol açtığına inanılırdı. Bu nedenle hastalıkların tedavisinde kullanılan teknikler dini özellikteydi. İlkel insanlar, fırtına, gök gürültüsü, yıldırım, deprem, su baskını gibi, bedensel ve ruhsal hastalıkları doğaüstü güçlerin kızgınlık belirtileri olarak kabul etmişlerdir. Toplumdan topluma değişiklik göstermekle birlikte hastalıkların tedavisinde dinsel törenler, sihir, büyü, muska, kurban adama gibi önlemlerden yarar umulmuş, kimi bitkiler ilaç olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla ilk hastaneler büyük ölçüde dinsel nitelikli kurumlardı. Bu hastanelerin amaçları dinsel dogmalardan türetilmiş, faaliyetleri dini kurullarla tanımlanmış veya sınırlandırılmıştır. Bu dönem hastanelerinin diğer özelliği hayır evi veya düşkünlerevi niteliğinde oluşudur.⁵

⁴ Harcar,1991: 38

⁵ Rahmi Dirican, Toplum Hekimliği, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1993, s.12

Sağlık hizmetlerinin örgütlenme sürecinde çok fazla çeşitliliğe sahip oldukları gözlemlenmektedir. Hizmetlerin çeşitleri ve ilerlemesi kişilerin talepleri, kurumsallaşma, kültür, ekonomik özellikler gibi birçok faktörün etkisiyle tayin edilmekte ve her toplumda değişiklik arz etmektedir. Diğer bir ifadeyle, sağlık hizmetlerinin örgütlenme süreci için tek tip bir model ortaya koymak mümkün değildir.

Sanayi devrimiyle sağlık hizmetleri genellikle kentleşme, sanayileşme ve nüfus hareketlerinin tesiri altında kalmıştır. Bu devirde hastalık ve bilim kavramları hakkındaki hükümlerin değişmesi, sağlık sektöründe iş bölümü ve uzmanlaşmada artış olması, Batı Avrupa da risk paylaşımı mantığı doğrultusunda sigortacılığın oluşması, hayırseverlik ve yöneticilik kavramlarının yer değiştirmesi gibi birçok etkenle birlikte her ülkenin kendine ait sağlık sistemini oluşturmasına sebep olmuştur.⁶

Bu gelişimler doğrultusunda, 20. yüzyılın başlarında sağlık sektöründe benimsenen geleneksel birikimin yerini bilimsel bilgiye dayalı profesyonelleşme almıştır. Mesleklerin kurallarının belirlenmesi ve örgüt haline gelmesi yeni düzenlemeler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucunda önceden uzman olmayan hayırseverlerce yapılan hasta bakım hizmetleri, uzmanların eline geçmiş ve yönetim zorunluluğu doğmuştur. Farklı alanlara yönelik geliştirilen yönetim teknikleri ve bilgi birikimi sağlık sektörünün yönetiminde kullanılmaya başlanmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak sağlıkla alakalı mesleklere yönelik eğitim ile hasta bakımı kuralları belirlenmiştir.

1910'lu yıllarda ABD' de Carnegie Vakfınca sunulan ve Flexner raporu ismiyle tanınan bir proje ile tıp eğitiminin hastanelerle bağlantılı olarak yapılması karara bağlanmıştır. Bu şekilde bir uygulama ile bilimsel bilgi birikimi, teorinin klinik uygulama yani pratikle birleştirilmesi yapılmıştır. ABD ve Kanada' da devam etmiştir. Ülkemizde ise 1928 yılında yayımlanan yasa ile sağlıkla ilgisi olan mesleklerin şartları ve yetkileri belirlenmiştir.

⁶ BARAN, Tunç. "Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinin Tanımı, Mahiyet ve Gelişim.

Amerika kıtasında, gelişmeler hastane ve hekim merkezli gelişmeler yaşanırken Avrupa' da ise sağlık hizmetlerinin örgütlenmesi daha farklı şekilde olmuştur. Avrupa'daki gelişimin temelini sigortacılık oluşturmaktadır. 19. yüzyıl sonlarında Avrupa da gelişen genel sağlık sigortası, sağlık hizmeti sunan taraflara fon sağladığı gibi, sağlık harcamalarına ve sağlık hizmetlerinin sunulmasına hükümetlerin düzenleyici ve denetleyici rol oynamasını sağlamıştır. İlk genel sağlık sigortası uygulaması 1883 senesinde Almanya' da gerçekleşmiştir. İşverenlerce oluşturulan ve Bismarck modeli ismi verilen bu uygulama birkaç değişiklik yapılarak kısa süre sonra diğer Avrupa ülkelerinde kullanılmıştır. 1888'de Avusturya'da, 1911'de İngiltere'de, 1945'de Fransa'da, 1955'te İsveç'te genel sağlık sigortaları kurulmuştur.

1.2. Sağlık Hizmetlerinin Özellikleri

Teşhis tedavi ve bireylerin sağlığının korunmasını sağlamaktadır. Bireyler sunulan hizmetler, kurumsal ya da kişisel olabilmektedir. Daha çok sağlık hizmetleri kurumsal olarak verilmektedir. Gelişmiş ülkelerde sağlık hizmetleri kurumsal ve daha profesyonel bir şekilde verilmektedir. Kurumsal hizmette ekip çalışması gözetilmesini sağlarken kurumsal düşünmenin yolunu da açmaktadır.

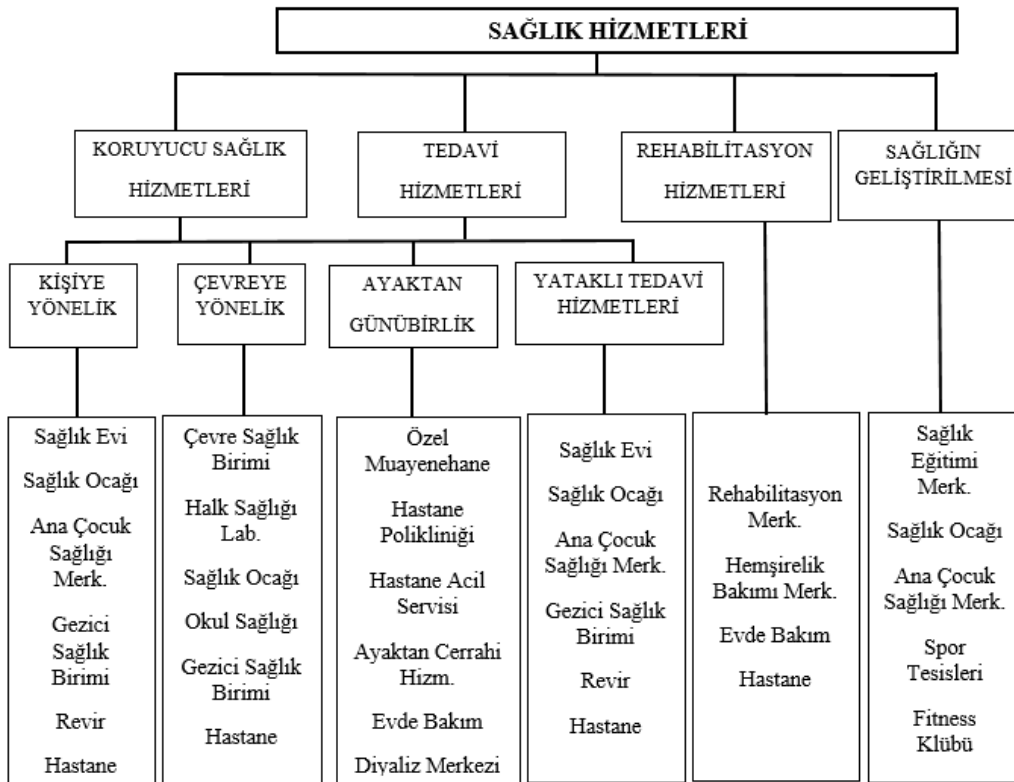
Sağlık hizmetleri kamu olarak verilirken özel şahıslarında vermiş olduğu bir hizmettir. Sağlık hizmetinde önemli olan sağlanacak kar yarardan çok kişilerin ihtiyacını karşılayabilmesi ve doyum ulaştırmasıdır. Bu tüm kurumlarda sağlık hizmetinin bir amacı olarak görülmesi gerekmektedir. Bu özelliğiyle birçok kurumdan amaç olarak ayrılmaktadır. Sağlık hizmeti eğitimde uzmanlık almış bireyler tarafından verilmelidir. Sağlık kuruluşu diğer kuruluşlardan ayrı olarak insan hayatı göz önünde bulundurulan, ahlaki ve sosyal standartları olan, uyulması gereken, tıp mesleğini yerine getiren bir kavramdır. Güvene dayalı olan içeriğinde insan hakları bulundurulan hizmet önceliklidir. Deneme yanılma yoluyla varılamadığından ve bu insan üzerinde uygulanamayacağından, daha çok hasta, doktor ve sağlık personeli arasındaki güvene dayalı bir ilişkidir.

Sağlık, insan için çoğu zaman acil bir durum olmasından dolayı ulaşılabilir olması gerekmektedir. Hizmetten yararlananlar açısından bakıldığında ihtiyaç

duyulduğu tüm zaman dilimlerinde yer gözetmeksizin ulaşılabilir ve yeterli olması gerekmektedir. Hizmet sunanlar bakımından ise kolay kullanabilme, hizmeti veren kişi ve kurumların ihtiyaç duyulacak donanım, hizmet, ilaç ve malzemeye sahip olmaları gerekir. Bu malzemeler ve hizmetler standartlara uygun olmalı ve beklentileri karşılamalıdır. Sağlık hizmetleri sadece acil durumlarda değil, süreklilik gerektiren bir durumdur. Ayrıca gerekli tedbirler alınmalı, hastanın her an ihtiyacı karşılanacak şekilde olmalıdır.

Yapılan çalışmalarda sağlık harcamalarının dörtte üçü doktorların kararları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Hekimlerin karar ve davranışlarını denetleyen işletme mekanizmalar, sınırlı kaynakların etkili ve verimli kullanımını gerçekleştirip gerçekleştirmediğini ölçmede kullanılmalıdır. Ancak bu şekilde tam anlamıyla işleyen bir mekanizma olabilir.

Şekil 1. Sağlık Hizmetleri ve Sağlık Kurumları

Kaynak: Kavuncubaşı, Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi, Ankara, 2010, s.35

Sağlık kurumları oldukça karmaşık ve değişken yapıdaki kuruluşlardır. Sağlık kurumlarının çok fazla amacı vardır. Bu nedenle yapılan işler, makamlar, bölümler ve yönetsel kademeler fazladır. Bu artış karmaşıklığa ve değişkenliğe yol açmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bir ilçe hastanesinin amaçları ve üstlendiği görevler bir üniversite hastanesinden daha az karmaşıktır. Bu durumun temel nedeni, üniversite hastanesinin tanı ve tedavi hizmetleri yanında, eğitim, araştırma hizmetlerini üstlenmesi ve bir ilçe hastanesine oranla daha karmaşık vakaları tedavi etmesidir. Dolayısıyla, eğitim hastanesinin üstlendiği görev sayısı, bu görevlerin yerine getirilmesi için kurulan bölüm sayısı ve yönetsel düzey sayısı diğer hastanelerden daha fazladır.

Hastanelerin tıbbi fonksiyonları, hasta ve yaralıların tedavi ve bakımı ile ilgili çeşitli tıbbi hizmet ve çalışmayı içermektedir. Genellikle hastanelerin var olma sebebi ve temel işlevi hizmet üretmektir. Bunun dışında kalan diğer görevleride yardımcı destek hizmetleridir. Hastanelerde yapılan işlemlerin hepsi birbirine sıkı sıkıya bağlı olduğu için birbirlerinden ayrılması mümkün olmayan bir bütünlük halindedirler.⁷

Hastanelerin idari fonksiyonları, hastanelerdeki tüm yönetim ve organizasyon faaliyetlerini kapsamaktadır. Hastanelerde çalışan bütün personelin göreve başlatılması, görevlerine devam ettirilmesi, planlama, örgütlenme, kadrolama, yöneltme, motivasyon, haberleşme ve denetim hizmetlerinin yürütülmesi; izin, hastalık, maaş, terfi, disiplin, emeklilik, kayıt ve dokümantasyon hizmetlerini kapsamaktadır.⁸

Hastaneler genellikle kâr amacı gütmeyen kuruluşlar olarak bilinmekle birlikte kâr amacı güdülmemesi bu işletmelerin finansal fonksiyonlarının olmaması anlamına gelmez. Çünkü hasta ve çalışanların gereksinimleri ile her çeşit sağlık hizmeti üretim unsurlarının alımını ve ödemelerinin yapılması, bütçenin

⁷ Özdemir, Mahmud. "Türkiye'de Hastaneler İçin Yeni Organizasyon Modeli İhtiyacı." *Yeni Türkiye Dergisi* 40 (2001): 23-36.

⁸ Ak, s.180

hazırlanması, hastane ile ilgili gelir ve gider işlemlerinin yönetimi gibi finansal işler bu fonksiyonun kapsamı içerisindedir.⁹

Bunların yanı sıra, hastanelerin birer eğitim kurumu olduğunu söylemek de mümkündür. Hastanelerde, hasta ve yakınlarının eğitimi, öğrencilerin eğitimi, hastane personelinin hizmet içi eğitimi ile sağlık konularında kamuoyunun eğitimi verilen eğitim hizmetleri olarak sıralanabilmektedir.¹⁰

Tedavi olmak amacıyla hastaneye başvuran hasta yalnızca biyolojik olarak değil, ailesi, sosyal çevresi, iş koşulları gibi diğer psikolojik, sosyal ve ekonomik durumlarıyla sosyal bir varlık olarak alınmaktadır. Büyük hastanelerde bu görev “sosyal hizmet uzmanları” vasıtasıyla yapılmaktadır. Ayrıca hastanenin halkla ilişkiler faaliyetleri, çevredeki birey, grup, kurum ve kuruluşlarla bağlantısının sağlanması, sosyal fonksiyonların bir parçası olarak belirtilebilir.¹¹

Sağlık kuruluşlarında çıktının tanımlanması ve ölçümü zordur. Hastanelerin temel girdisi ve çıktısı insandır. Ayrıca hastalara ve hekimlere göre yapılacak değerlendirmeler farklılık gösterecektir. Tamamen iyileşmiş ve sağlığına kavuşmuş hasta sayısı çıktı olarak tanımlansa bile acaba taburcu olan hastaların tamamı taburculuk anında tam sağlıklarına kavuşmuşlardır mıdır? Bütün bu sorular sağlık kurumlarının çıktılarının ne olduğu ve nasıl ölçüleceği konusunda önemli güçlükler neden olmaktadır.¹²

Hastanelerin faaliyette bulunduğu alanlar itibariyle yürütmekte oldukları hizmetlere göre çeşitli biçimlerde tanımlanmaktadır. Bu amaçlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Akar, Çetin, ve Hüseyin Özalp. "Sağlık Hizmetlerinde ve İşletmelerinde Yönetim." Som Gür Eğitim Hizmetleri Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi (1998) :

⁹ Öztürk, Azim. Hastane İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon: Devlet Hastanelerinde Bir İnceleme (1991).

¹⁰ Seçim, a.g.e. s.15.

¹¹ Özdemir, a.g.e. s.1281.

¹² Aksoy, Ramazan, and Vecdi Bayramoğlu. "Sağlık işletmeleri için kurumsal imajın temel belirleyicileri: Tüketici değerlemeleri 2012

- ✓ Tıbbi gözlem, tanı, tedavi, rehabilitasyon ve doğum hizmetleri gibi tedavi hizmetlerini üretmek ve ihtiyaç sahiplerine sunmak,
- ✓ Koruyucu sağlık hizmetlerine ilişkin araştırma, tarama ve bağışıklama gibi sağlık hizmetlerini üretmek ve ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak,
- ✓ Çevre sağlığı ile ilgili araştırma ve çevre sağlığı şartlarının iyileştirilmesi için hizmet faaliyetlerini yerine getirmek,
- ✓ Verimlilik ve etkililik ilkelerine göre ürettiği tüm sağlık hizmetlerini, ihtiyaç sahiplerine kaliteli ve düşük maliyetli bir biçimde sunmak.
- ✓ Sağlık hizmetleri ile ilgili araştırma ve eğitim işlemlerini yapmak, bunun için her türlü olanak ve ortamı sağlamak.

1.3. Sağlık Hizmetlerinin Sınıflandırılması

Sağlık hizmetlerinin sınıflandırılması birçok değişik kriterlere göre yapılmaktadır. Günümüzde oluşan sosyal, bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında bu sınıflamalara yeni kriterler de getirilmiştir. Kavuncubaşı'na göre bunlar aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.¹³

- ✓ Hizmet Türü
- ✓ Mülkiyet
- ✓ Yatış Süresi
- ✓ Büyüklük
- ✓ Akreditasyon

Hastaneler çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulan kuruluşlardır. Bu sınıflandırmalar verdikleri tedavi hizmetlerinin türüne, mülkiyetlerine, büyüklüklerine, hastaların hastanede kalış sürelerine vb. göre çeşitlendirilmektedir. "Hastaneler; eğitim statüsü, mülkiyet, büyüklük, hastaların yatış süresi kuruluş yeri, akreditasyon durumu, hizmet basamağı, hizmet türü gibi ölçütlerle sınıflandırılır."¹⁴

¹³ Kavuncubaşı, Şahin, and Selami Yıldırım. *Hastane ve sağlık kurumları yönetimi*. Siyasal Kitabevi, 2012.

¹⁴ UZKESİCİ, Yard Doç Dr Nuray. *Sağlık Kurumları Yönetimi*. Anadolu Üniversitesi.

Türkiye’de yaygın olarak kullanılan sınıflandırmalarda dikkat edilen hususlar hizmetinin türü ve hastaların hastanede kalış süreleridir. Tedavi hizmetleri genel ve özel olmak üzere iki türde sınıflandırmaya ayrılmıştır. Genel hastaneler hiçbir ayırım gözetilmeden verilen uzmanlık hizmetlerine göre tüm insanların kabul edildiği hastaneler olarak tanımlanabilir. Özel dal hastaneleri ise belirli türde hastaların ya da belirli yaştaki hastaların kabul edildiği tedavi merkezleridir. Örneğin çocuk hastanesi, kadın özel dal hastaneleri arasında belirtilebilecek örneklerdir. Yine bir başka ayırım eğitim veren ve vermeyen hastaneler arasında yapılmaktadır. Bu sınıflandırma Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliğinin 5. maddesinde belirtilmiştir. Eğitim hastaneleri olarak sınıflandırılan hastaneler, bünyesinde uzmanlık eğitimi veren hastanelerdir. Eğitim vermeyen hastaneler ise hizmet hastanesi olarak isimlendirilmekte olup, herhangi bir uzmanlık dalında eğitim vermeyen, tedavi hizmetlerini yürüten hastanelerdir.¹⁵

1.3.1. Verdikleri Tedavi Hizmetinin Türüne Göre Hastaneler

Hastaneler verdikleri hizmet türüne göre ikiye ayrılmaktadır. Birincisi genel hastaneler, ikincisi özel dal hastaneleridir. Yaş ve cinsiyet farkı gözetmeksizin, her türlü acil ve acil olmayan vakayı, içinde bulunan uzmanlık dallarıyla ilgili hastaların kabul edildiği hastanelere genel hastaneler denir. Özel dal hastaneleri ise belirli bir cinsiyete, belirli bir hastalık türüne (kadın hastalıkları, doğum, çocuk, onkoloji, kalp-damar hastaneleri) göre hasta kabul eden hastanelerdir.

1.3.2. Genel Hastaneler

Genel hastaneler, yirmi dört saat boyunca kesintisiz şekilde ayakta veya yatarak muayene, tanı ve tedavi hizmeti verilen özel hastanelerdir. Belirli standartlara göre kurulan bu hastaneler bina, personel ve hizmet standartlarına sahip olmalıdır. Minimum üç tane cerrahi uzmanlık şartı ile altı klinik uzmanlık dalında kadrolu uzman doktor bulundurmak zorundadırlar. En az yirmi beş yatak sayısına sahip

¹⁵ 15283 Sayılı Kanun, Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Sağlık Birimlerinin Sağlık Bakanlığı'na Devredilmesine Dair Kanun Md. 2, 2005 (Erişim) <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130620-12.html>, 08.03.2016.

olmalıdır. Genel hastaneler kendi içerisinde üç ana başlık altında toplanmıştır, A Grubu Hastaneler, B Grubu Hastaneler ve C Grubu Hastaneler olmak üzere.

A Grubu Hastane: Minimum elli yatak kapasitesi olan, beş farklı cerrahi ve en az beş farklı dâhili uzmanlık dalında hizmet sunan, yirmi dört saat kadrolu uzman hekim çalıştırmak şartıyla sağlık hizmeti veren kuruluşlardır.

B Grubu Hastane: Otuz-elli arasında yatak kapasitesi olan, dört farklı cerrahi ve en az dört farklı dâhili uzmanlık dalında hizmet sunan, yirmi dört saat uzman hekim bulundurmak şartıyla sağlık hizmeti veren; biyokimya, radyoloji, mikrobiyoloji ve patoloji laboratuvarlarına sahip olan hastanelerdir.¹⁶

C Grubu Hastane: On-otuz arasında yatak kapasitesi olan üç farklı cerrahi ve en az üç farklı dahili uzmanlık dalında hizmet sunan, yirmi dört saat uzman hekim bulundurmak şartıyla; ayakta, yatarak, acil ve yoğun bakım üniteleri ile hizmet veren, mikrobiyoloji radyoloji, biyokimya laboratuvarları desteğiyle muayene yapılan, teşhis konulup tedavi hizmetlerini sunan hastanelerdir.¹⁷

1.3.3. Özel Dal Hastaneleri

Özel Hastaneler Kanununun 2. Bölüm, 7. Maddesine göre; belli yaş ve cinsiyet grubuna ait hastalar ile hastalığa yakalananlar ya da bir organ ve organ grubu hastalarına hizmet veren hastanelerdir.¹⁸

1.3.4. Mülkiyetine Göre Hastaneler

Hastane mülkiyetine sahip olan kurum ve kuruluşlar ile bu kuruluşların Sahip oldukları özelliklere göre yapılan sınıflandırmadır. Türkiye'deki mevcut hastaneler sağlık bakanlığına, tıp fakültelerine, derneklere, belediyelere ve özel sektöre aittir. Mülkiyetini elinde bulunduran kuruluşun hastaneyi yönetme ve kontrol etme yetkisi

¹⁶ <http://www.denetim.saglik.gov.tr/yonetmelikler/24708.aspx>.

¹⁷ Tokat, M. B., & Danacı, B. Sağlık Bakanlığı, Üniversite Ve Özel Hastanelerin Yataklı Birimlerinde Görev Yapan Hemşirelerin İş Tatminlerinin Karşılaştırılması.

¹⁸ Özel Hastaneler Yönetmeliği, Resmi Gazete, Tarihi: 27.3.2002; Sayı:24708, 2. Bölüm, Madde:6, (Erişim) <http://www.denetim.saglik.gov.tr/yonetmelikler/24708.aspx>.

vardır. Hastanenin genel müdürlüğü ve yönetim bölümü örgütün içinde bulunur. Türkiye’deki hastanelerin yaklaşık %50’ si Sağlık Bakanlığına bağlıdır.¹⁹

1.3.5. Devlet Hastaneleri

Ülkemizde sağlık hizmetlerinin verilmesinin büyük çoğunluğu, devlet hastaneleri tarafından karşılanmaktadır. Büyük oranda sağlık hizmetlerini karşılıyor olması sebebiyle özellikle devlet hastanelerinin modern bir yönetim ve örgüt yaklaşımına göre yönetilmesi ve verilen hizmetlerin daha kaliteli olabilmesi için, var olan problemlerin belirlenmesi ve çözüme kavuşturulması büyük bir önem taşımaktadır. Ülkemizdeki mevcut hastanelerin büyük bir bölümünü sahip olan devlet hastanelerinde yatak kapasitesi kullanım oranı % 55 gibi düşük bir seviyededir. Bu durum hastanelerin modern işletmecilik mantığına göre yönetilmediği için oluşmaktadır.

1.3.6. Üniversite Hastaneleri

Üniversite hastanelerinin amacı, sağlık hizmetiyle alakalı tüm alanlarda eğitim ve öğretim, araştırma ve uygulama yapmak, her seviyede yetkili tıp personeli ve sağlık personeli yetiştirmek ve muayene, tanı ve tedavi için hastaneye gelen hastaların ayaktan veya yatarak tedavisini yapmaktır. Üniversite hastaneleri 2547 sayılı Yükseköğretim Kanun gereği araştırma merkezi kimliğiyle kurulur ve bu kanuna doğrultusunda örgüt yapısı oluşturulur. Bu hastanelerde tek çeşit bir örgütlenme yoktur. Çünkü her üniversitenin kendine ait işletme yönetmelikleri mevcuttur. Kavuncubaşı’na göre üniversite hastanelerinin ortak noktaları aşağıdaki şekildedir (Kavuncubaşı, a.g.e. s. 204-205.) ;

- ✓ Üniversite teşkilatları birer araştırma merkezi amaçlı olarak kurulur.
- ✓ Kurum faaliyetlerini kendilerine ait özel işletme yönetmeliklerine göre, buna sahip değilse Sağlık Bakanlığı Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği’ne göre yaparlar.

¹⁹ Seçim, a.g.e. s.4.

- ✓ Rektörler tarafından atanan başhekimler vasıtasıyla yönetilirler. Başhekimler, hastanelerde tıbbi tedavi-bakım hizmetleri ile araştırma ve eğitim etkinliklerini düzenler.
- ✓ Üniversitelerin tıp fakülteleri, hastanelerin tıp hizmetleri yönetimi konusunda çok fazla etkileye sahiptirler.
- ✓ Hastanelerin idari, mali, teknik hizmetlerinin yönetimi, üniversite genel sekreteri ve başhekime bağlı bir başmüdür aracılığıyla yürütülür.
- ✓ Hastaneler katma bütçeli kuruluşlar olarak kurulur ve hizmetleri ile ilgili olarak döner sermaye işletmesi mevcuttur.

1.3.7. Özel, Dernek ve Vakıf Hastaneleri

Sağlık sektöründe son 20 yılda Avrupa'da birçok gelişme yaşanmıştır ve bu gelişmeler reform hareketleriyle sınırlı kalmamıştır. Küreselleşme ve ekonomik yapıdaki gelişmeler, bilgi teknolojilerindeki ilerlemeler, demografik değişimler, devletin sağlık sektöründeki rolünün değişmesi, sosyal ve ahlaki değerlerde yaşanan değişimler gibi ülkelerin sağlık sistemlerindeki yenilikler sağlık sektöründe yaşanan gelişmelere yön vermiştir. Türkiye'de kamu dışında kalan hastaneler dört grupta toplanır. Bunlar aşağıdaki gibidir(Kavuncubaşı, ss.204-205):

- ✓ Özel hastaneler
- ✓ Vakıf hastaneleri
- ✓ Etnik azınlıkların sahip olduğu hastaneler
- ✓ Yabancılara ait hastaneler.

Kamunun dışında kalan hastaneler içerisinde en büyük payı % 82'lik bir oranla özel hastaneler oluşturmaktadır. 1990 yılından sonra bu hastanelerin sayısında devamlı olarak artış olmuştur. 1980 yılında 75 olan özel hastane sayısı, 2006 yılı dahil olmak üzere 3052'e kadar çıkmıştır. Özel sağlık kuruluşları kar amacı güderek ekonomik gelişmişlik düzeyi yüksek bölgelerde daha çok kurulmuşlardır. Coğrafi bölgelere göre hastalıkların tanı aşamalarında kullanılan cihazlarını Sağlık Bakanlığının ağırlıklı olarak nüfusa göre bölgelere dağıttığı, özel hastaneler ise, nüfustan çok bölgelerin Gayri Safi Millî Hasıla 'dan aldıkları paya göre dağıttığı belirlenmiştir. Vakıf hastanelerinin % 9'luk bir oranla kamuya ait olmayan hastaneler

arsında sayı ve kapasite yönünden daha az etkinlikler vardır. Vakıf senedi ile mütevellî heyeti teşkil edilerek tesis ve idaresi devlet kurumu tarafından başkalarına verilmiş hastanelerdir.

Özel Hastaneler, Özel Hastaneler Kanunu hükümlerine tabidirler ve özel hastane sayılırlar. Denetlenmesi de Sağlık Bakanlığı tarafından yapılmaktadır. Özel hastanelerin üçte ikisi Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde, üçte biri ise diğer illerdedir. Yalnızca İstanbul'da olan özel hastanelerin sayısı, Türkiye toplamındaki özel hastanelerin sayısının yarısıdır. Özel hastanelerin ekonomik olarak gelişmişlik düzeyi yüksek olan bölgelerde daha fazla olması, sağlık hizmeti sunumunda nüfusa göre hizmet için değil de kar amaçlı bir yerleşim olduğu görülmektedir.

1.3.8. Hastaların Yatış Süresine Göre Hastaneler

Hastaneler yatış yaptırarak tedavi olan hastaların hastanede ortalama yatış sürelerine göre akut ve kronik bakım hastaneleri olarak ikiye ayrılır. Çoğunlukla %50'den fazla hastanın 30 günün altında bir sürede hastanede buldukları hastaneler akut bakım hastaneleridir. Türkiye'deki bu gruba devlet hastaneleri girer. Sinir hastalıkları hastanesi, kemik hastalıkları hastanesi gibi uzun süreli yani otuz günün üstünde hastanede bulunmayı gerekli kılan tedavi hizmetleri ile alakalı hizmetleri sunan hastaneler ise kronik bakım hastaneleridir.²⁰

1.3.9. Büyüklüklerine Göre Hastaneler

Hastanelerin büyüklüğünü belirlemek için yatak sayısı, personel sayısı, hasta günü sayısı gibi ölçütler kullanılır. Bunlar arasında en fazla tercih edilen yatak sayısı ölçütüdür. Yatak sayısı açısından hastanelerde sınıflandırma yapılırken 25, 50, 100, 200, 400, 600, 800 ve üstü yatak sayısı kullanılır. Hastaneler büyüdükçe hastanenin örgütlenmesinde farklılaşmalar olmaktadır ve bundan dolayı idari kademelerinin,

²⁰ Kavuncubaşı, a.g.e. s.116.

pozisyonlarının da sayısında artış olmaktadır ve yeni hizmet birimlerine gereksinim duyulacaktır.²¹

1.3.10. Eğitim Verip Vermeme Durumuna Göre Hastaneler

Eğitim hastaneleri denilince akla öğretim, eğitim ve araştırma yapılan hastaneler gelir. Ayrıca uzman ve ileri dal uzmanları yetiştirilmesini sağlayan hastanelerdir. Burada eğitimle anlatılmak istenen uzman hekim yetiştirilmesidir. Yardımcı sağlık personeli ve stajyer hemşirelere eğitim verilmesi hastanelerin eğitim hastaneleri olmaları için yeterli olmamaktadır. Bunların yanı sıra eğitim hastaneleri; ayakta ya da yatış yaptırarak her çeşit hastanın, muayene, tanı ve tedavisinin yapıldığı, gerekli sıhhi ve teknik şartları bünyesinde barındıran yataklı tedavi kurumlarıdır.²²

1.3.11. Akreditasyon Durumuna Göre Hastaneler

Akredite olmak, sürekli olarak kurumun kendisini ölçmesi demektir. Hastaların hastanede ortalama yatış süreleri, taburculuktan sonra yeniden aynı rahatsızlıkla başvuran hasta sayıları, endikasyon olmadan tetkik yapıp yapılmadığını, yani kısaca kalite ve kalitesizlik maliyetleri vb. verilerin devamlı ölçülmesidir. Kurumuna güven duyan işletmeler kendilerini sürekli olarak ölçerek diğer kurumlarla karşılaştırırlar ve iyileştirmeye çalışırlar. Akreditasyon, uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından yapılan çalışmaların ve bu çalışmalar sonucunda düzenledikleri uygunluk onay belgelerinin güvenilirlik ve geçerlilik durumuna destek vermek için yapılmış bir kalite kontrol altyapısıdır. 75 yıldır bu çalışmaları JCI (Junior Chamber International- Dünya Genç Liderler ve Girişimciler Federasyonu) yapmaktadır ve bu zamana kadar ABD’de 20.000 sağlık kurumunu akredite etmiştir. Ülkemizdeki hastaneler özellikle de özel hastaneler ve üniversite hastaneleri ISO (Uluslararası Standartlar Organizasyonu) belgelerini almak ve JCI tarafından akredite edilmek için tam bir yarış içerisindedirler.²³

²¹ Seçim, a.g.e. s.38.

²² Seçim, a.g.e. s.4.

²³ Seçim, a.g.e. s.4.

Akreditasyon çalışmaları AB (Avrupa Birliği) ülkeleri ile birlikte Avustralya ve Kanada gibi gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde de yapılmaktadır. Bilhassa ABD’de finansman açısından hastanelerin akredite olması çok önemlidir. Çünkü sigorta şirketleri sözleşme yapmak için ve kurumsal saygınlık kriteri olarak akreditasyona dikkat etmektedir ve hastanenin akredite olup olmamasına bakarak ödeme yapmaktadırlar.

1.3.12. Koruyucu Sağlık Hizmetleri

Koruyucu sağlık hizmetleri, yalnızca kişiye yönelik hizmetler değil aynı zamanda çevreye yönelik hizmetlerde vermektedir. Çevre hizmet vermesindeki amaç çevreyi etkileyen kimyasal, biyolojik fiziki ve olumsuzluk oluşturan tüm etkenleri önleyerek olumlu bir tablo oluşturmaktır. Çevreye yönelik verilen hizmetler toplumun sağlığını yakından ilgilendiren durumlardır. Hizmetlerin arasında katı atıkların, kanalizasyon atıklarının kontrolü denetimi, su kaynaklarının sağlanması ve denetlenmesi bu kaynakları topluma dağıtılırken en hijyenik kabul edilebilirlik koşullarda verilmesini sağlaması gerekmektedir. Yediğimiz besinin hangi koşullarda üretildiğini ve dağıtıldığını denetleme, zararlı canlılarla mücadele etmesini sağlamak örneğin, sıtmayı önleme amaçlı ilaçlama yapmak gibi faaliyetleri yerine getirmeye çalışmak gibi hava kirliliğini, gürültü kirliliğini önlemek, radyolojik atıkların denetimini sağlamak, bunları uygun şekilde yok etmek ve iş sağlığında oluşabilecek kazaları en az indirmeye çalışmak çevreye yönelik alınabilecek sağlık hizmetleri olarak sağlanmaktadır.

Birinci basamak sağlık hizmetleri: “Hizmet verilen toplumun ulaşabildiği sağlık hizmetlerinin; sağlık gereksinimlerinin büyük bir kısmından sorumlu sağlık çalışanlarınca; hastalarla sürekli ve karşılıklı bir ilişki temelinde ve hizmeti sunan kurumlar ve basamaklar arasında eşgüdüm sağlanarak, aile ve toplum bağlamında sunulmasıdır.” Birinci basamak sağlık hizmeti belirli hastalık ya da sorunların yanı sıra birey ve çevre bütünlüğüne yönelik olarak toplumsal sağlık düzeyine göre planlanmaktadır. Diğer basamaklarda sunulan sağlık hizmetlerinin başlangıç noktasını oluşturan ve koordine edici rolü bulunan birinci basamak sağlık hizmetleri, düzenli verilerin toplanması ve periyodik değerlendirmelerin yapılması ile hizmet sağlayıcıları, hizmeti alanlar ve sağlık güvence sistemlerini içeren bütün bir sağlık

hizmet örgütlenmesinin denetimine ve kendini değerlendirmesine olanak sağlamaktadır.²⁴

Birinci basamak sağlık hizmetlerinin verilmesi amacıyla kurulan Toplum Sağlığı Merkezleri ve Aile Sağlığı Merkezleri sağlık sisteminde temel bir role sahip olmuştur. Bireyler internet ve medya aracılığıyla hastalıklardan, korunma ve tanı-tedavi yöntemleri, hasta hakları gibi konularda pek çok bilgiye ulaşması ile beklentiler artarak hekimlere daha fazla sorumluluklar yüklenmiştir. Ancak nüfusa oranla yetersiz sağlık biriminin bulunması yoğun bir çalışma temposuna sebebiyet vermektedir. Bu koşullarda hastalıkların önlenmesi, koruyucu hizmetlerin uygulanması, toplumun eğitilmesi, danışmanlık gibi toplum sağlığını geliştirilmesi, sağlık harcamalarında tasarruf sağlanması ve hatalı teşhislerin azaltılması gibi hizmetler arka planda kalmakta, yalnızca bireylerin tedavi edilmesi sağlanarak sağlığın süreklilik kazanması mümkün olmamaktadır.²⁵

Koruyucu sağlık hizmetlerinin temel amacı, toplumu hastalık etkenlerinden uzak tutma veya hastalığa neden olan risklerin yok edilmesine yönelik bütüncül hizmetlerdir. Hastalıklar oluşmadan, insanları korumak için verilen hizmetlerin tamamını ifade etmektedir. Bu hizmetler bireylerin ödeme gücü, coğrafi alan ve ekonomik durumları dikkate alınmadan devlet tarafından verilen hizmetlerdir. Bu hizmetler ile hedeflenen amaç toplumda oluşabilecek hastalık risklerini azaltarak, genel sağlık seviyesini yükselterek sağlıklı toplumların oluşmasına katkıda bulunmaktır.²⁶

1.3.13. Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri

Tedavi amaçlı verilen sağlık hizmeti, sağlıkları bozulan bireylerin daha önceki sağlıklarına tekrar kavuşmaları için yapılan hizmetlerin bütünüdür. Tedavi amacıyla verilen sağlık hizmetleri kurumlarını iki ana grupta toplamak mümkündür.

²⁴ Lağarlı, Tülay, Erhan Eser, and Hakan Baydur. "Birinci Basamak Değerlendirme Ölçeğinin (Primary Care Assessment Tool) hizmetten yararlananlar için Türkçe erişkin sürümünün psikometrik özellikleri." *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi* 12.3 (2014): 162-177.

²⁵ Asya Banu Topuzoğlu ve Selma Karabey ve Ahmet Topuzoğlu, İstanbul'da Birinci Basamakta Cinsel Sağlığın Yeri , Kayseri, 2013, s.2.

²⁶ Tengilimoğlu, s.79.

Bunlar; günübirlik (ayaktan) tedavi hizmetleri, poliklinik hizmetleri bu gruba örnek teşkil eder ve yatarak verilen tedavi hizmeti, klinik bünyesinde hastaya yatırılarak verilen hizmettir.²⁷

1.3.14. Rehabilitasyon Hizmetleri

Hastalıklara ve kazalara bağlı olarak değişen kalıcı bozukluklar ve sakatlıkların günlük yaşamı etkilemesini önlemek ya da bu etkiyi en aza indirmek, kişinin bedensel ve ruhsal yönden başkalarına bağımlı olmadan yaşamasını sağlamak için düzenlenen sağlık hizmetlerine rehabilite edici hizmetler denir.²⁸

Sanayi toplumlarında sağlık çalışanları hasta bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesine engel teşkil eden kalıcı ve uzun süreli kronik hastalıklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yeni dönem rahatsızlıkların esas açıklaması mikroorganizmaların yerini stres almıştır ve bu durumda tedavi hizmetlerinin yerini iyileştirme ve bakım hizmetleri almıştır.

1.3.15. Sağlığın Geliştirilmesi Hizmetleri

Sağlığı geliştirme; "sağlığı yükseltmeyi amaçlayan bilgi, tutum ve becerilerin kazanılma süreci" olarak tanımlanmaktadır. Sağlık geliştirme modelinde sağlık davranışı, bireylerin sağlıklı olma durumlarının ve hastalıklardan korunması için inandığı ve uyguladığı davranışlarla iyi oluş düzeyini arttıran, bu konuda kendini geliştirmesini sağlayan uygulamaların tümünü içermektedir. Sağlıklı yaşamak için gereken davranış şekli yeterli ve düzenli egzersiz yapmak, dengeli beslenmek, sigara kullanmamak, stres yönetimi ve hijyenik önlemler gibi konuları kapsamaktadır. Sağlık hizmetlerinde hemşirelerin sağlık geliştirme konusunda önemli bir rolünün bulunduğu, sağlık geliştirmede bireylerin edinmeleri gereken tutum ve davranışlarda rehber ve model olmaları gerektiği ifade edilmektedir.²⁹

²⁷ Kavuncubaşı ve Yıldırım, a.g.e. s. 38.

²⁸ Sur, a.g.e. 19.

²⁹ Ünalın, Demet, et al. "Meslek yüksekokullarının sağlık ve sosyal programlarında öğrenim gören öğrencilerin sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve öz-bakım gücü düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi." *Turgut Özal Tıp Merkezi Dergisi* 14.2 (2007).

Modern halk sağlığı yaklaşımında bireylerin hasta olmadan sağlıklarını koruma ve geliştirmeleri esas alınmaktadır. Bireylerin bilgi, tutum ve davranışları sağlıklı olma durumunu etkileyen unsurlar arasında gösterilmektedir. Bireylerin sağlığa ilişkin davranışları sağlığa verdiği değer, hastalık ve hastalığın sonuçlarına ilişkin inançlarından etkilenmektedir. Kendilerine zarar vereceği düşünülen sağlık sorunları konusunda duyarlı olan bireyler, eyleme geçildiğinde bu durumdan oluşabilecek zararların azalacağı düşüncesinde hareket etmektedir. Eyleme geçme nedenleri arasında muayene olma, taramalara katılma, diyeti düzenleme gibi faktörlerin maliyet, zaman gibi sonuçlarından daha olumsuz etkileneceklerini düşünmeleri yer almaktadır.

Bireyler, sağlık sorunlarının ortaya çıkmadan önlenmesi için gereken bilgiye sahip olmalı, bu sayede sağlık düzeyini yüksek tutabilmelidir. Sağlıklı davranışlara sahip olmak, bireylerin sahip olduğu bu bilgi ve deneyimin davranışlara aktarılması ile başarılmaktadır. Sağlıklı yaşam tarzına sahip olmak ve bu yönde davranışlar sergilemek sağlık geliştirme kavramının temelinde yer alan anlayıştır. Bireysel faktörler dışında çevresel faktörler de bu konuda etkilidir. İşyerlerinde alışma ortamlarının sağlığa uygun koşulları içermesi, kişilerin hem sağlık durumlarını koruma ve geliştirmesine hem de iş verimliliğini arttırmasına olanak tanımaktadır. Birey-evre etkileşimi, sağlığı geliştirme davranışlarının kazanılmasına yönelik ortamı sağlayabilmektedir. Bireylerin sağlığı geliştiren çevreyi algılama biçimleri ve bakış açılarının geliştirilmesi, bu doğrultuda sağlıklı beslenmesi, yeterli fiziksel egzersiz yapması, güvenli davranışları benimsemesi için bulunduğu çevreye ait politika, strateji ve uygulamaların da cinsiyete özel olarak planlanmasının gerektiği vurgulanmaktadır.³⁰

³⁰ Özcebe, Hilal, et al. "Hastane İdari alışanlarının Sağlığın Geliştirilmesi Davranışları ve alışma Ortamı Konusundaki Görüşlerinin Saptanması." *TAF Preventive Medicine Bulletin* 11.6 (2012).

İKİNCİ BÖLÜM

2. FİNANSAL PERFORMANS VE FİNANSAL RİSK

2.1. Performans

Medeniyetlerin tarihsel gelişimine bakıldığı zaman, medeniyetlerin iki temel değişim yaşandığı, içinde bulunmuş olduğumuz zamanda üçüncü değişimin yaşandığı görmekteyiz. Bu temel değişimlerden birincisi ilkel toplumdaki tarım toplumuna geçiş, ikincisi ise tarım toplumundan sanayi toplumuna geçiştir. Araştırmacılar tarafından bilgi toplumu, bilgi çağı vb. şekilde isimlendirilen bu dönemde, bilgini önemi artmış, iş hayatında yeni kavramlar, fırsatlar ve sorunlarla ortaya çıkmıştır. İş hayatında ki bu değişimler işletmelerin yapılarını ve değer ortaya koyma süreçlerini geliştirmiştir.

Bu gelişmeler sonucu işletmeler sadece maddi varlıkların değil, maddi olmayan varlıklarının da son derece önemli olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu durum işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için başarılı olmalarını ve elde edilen bu başarılarının da devamlı hale gelmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Böylece işletmelerin mevcut muhasebe kayıtlarını ve gerçekleştirilen performans değerlendirme süreçlerini gözden geçirmeleri, modern performans değerlendirme süreçlerini hayata geçirmeleri kaçınılmaz hale gelmiştir.

Performans kelimesi, elde edilen başarı, herhangi bir faaliyetin sonucu elde edilen çıktı olarak tanımlanabilir. Performansı işletmelere uyarladığımız zaman, strateji ve hedeflere ulaşma becerisi olarak da tanımlanabilir.

Karaman(2008) göre; performans kavramı, işletme literatüründe genel kabul gören 7 temel performans boyutuyla incelenmektedir. Bunlar aşağıda verilmiştir.³¹

- ✓ Etkinlik
- ✓ Girdilerden Yararlanma
- ✓ Verimlilik

³¹ Karaman, Rıfat. "İşletmelerde Performans Ölçümünün Önemi ve Modern Bir Performans Ölçme Aracı Olarak Balanced Scorecard." *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 9.16 (2009): 411-427.

- ✓ Yenilik
- ✓ Karlılık
- ✓ Bütçeye Uygunluk
- ✓ Kalite
- ✓ Çalışma yaşamının kalitesi.

Ayrıca bu temel performans boyutlarına ek olarak piyasanın durumu, çalışanların davranışı ve kamu sorumluluğu da eklenebilir.

Performans süreci, işletmelerin fonksiyonel ve organizasyonel hedeflerinin ve amaçlarının performansı ile uyum içinde yönetildiği bir süreçtir. Bu sürecin hedefi, kontrol sistemi sağlayarak işletmelerin stratejilerinin işletmedeki tüm süreçlere, işlere, faaliyetlere, çalışanlara ulaşmasını sağlamak ve daha sonraki süreçte geri bildirim elde etmek olduğu söylenebilir. Bu elde edilen geri bildirimler sayesinde işletmeler en uygun yönetsel kararların alınmasında kullanılması öngörülebilir.

Performans yönetim sürecinin odağında iyi bir geri bildirim sağlayan bilgi sistemi yer almaktadır. Bu sistem işletmelerin çeşitli sistemlerinden gelen bilgiyi birleştirmektedir. Bu şekildeki birleşimler, işletmenin taktiksel ve stratejik hedeflerinin doğru şekilde olmasını sağlamaktadır.

İşletmeler performanslarını değerlendirirken iç raporlama sistemi ile örgütsel performansın ölçümlendiği dış raporlama ve finansal rasyo uygulamalarına gereksinim duyarlar. Bu bağlamda performans ölçümü;

- ✓ Örgütlerin ne ölçüde başarılı olduklarını,
- ✓ Bireylerin hedeflerini elde etme derecelerinin belirlenmesi işlemi olarak örgütsel ve bireysel açılardan ayrı ayrı tanımlanmaktadır.

Performans ölçümlerinin; bir faaliyetin iç ve dış müşterilerinin ihtiyaçlarını nasıl karşılandığını anlatması, ayrıca her takımın veya işlemin örgütün hedeflerine ulaşması için birbirine olan katkılarını yansıtması gerekmektedir.³² Diğer bir ifadeyle performans ölçümleri, işletmelerin performans geliştirmeye yönelik amaçlara ulaşmak için önceden belirlenen performans faktörlerine ve göstergelerine göre

³² Atkinson, Anthony A., et al. "New directions in management accounting research." *Journal of Management Accounting Research* 9 (1997): 79.

işletmenin kurum içinde ortaya çıkardığı sonuçları ölçmek için kullanılan bir yöntemdir.

İşletmeler performans ölçümü, var olan verimsizliklerin maliyetinin belirlenmesinde, iş amaçlarına uygun çabaların belirlenmesinde, neyin geliştirilip nasıl dikkat edileceğinin tanımlanmasında, bir değer ölçülmeden yönetilmeyeceğine karar vermek açısından önem taşımaktadır.

Performans yönetimi, çalışan ve yöneticilerin bir araya gelerek; nelerin gerçekleştirilmesi gerektiğini ve bunların nasıl gerçekleştirileceğini, işlerin talep edilen şekilde nasıl sürdürülmesi gerektiğini ve iş tamamlandıktan sonra işlerin istenildiği gibi tamamlanıp tamamlanmadığını değerlendiren süreçten oluşmaktadır.

Geleneksel performans ölçümleri daha fazla çıktılar üzerine odaklanmaktadır. Günümüzde işletmeler; fırsatları ortaya koyma, yenilikler, öğrenme hızı, kalite, güvenilirlik, sorumluluk gibi konularda birbirleri ile yarışmaktadır. Günümüzde ve gelecekte rekabete dayalı başarı; yöneticilerin ve çalışanların işlerine ilişkin nasıl düşündüklerini, zaman ve kaynakları nasıl kullandıkları, iş çevresi için oluşturulmuş kurallar bütünüdür.

Performans yönetimi, işletmenin başarısını arttırabilmesi için geliştirdiği bir yönetim tekniğidir. Türkiye’de sağlık kurumlarının performansı, Sağlık Bakanlığı’nın belirlediği amaçları gerçekleştirmek için ortaya koydukları faaliyetlerin ve sağlık personelinin iş ve işlemlerinin sonucunun belirlenmesi, sağlık kuruluşlarının başarısının tespit edilmesi olarak tanımlanabilir. Günümüzde farklılaşan rekabet ortamında kaliteli, düşük maliyetli ve etkili sağlık hizmeti sunmak, sağlık kurumlarının temel amacını oluşturmaktadır. Sağlık işletmelerinin etkili verimli hizmet verebilmesi, amaç ve hedeflerine ulaşabilmesi, düzenli olarak performans ölçümü ve denetim yapılmasına ve sonuçların güncel olarak değerlendirilmesine bağlıdır.

İşletmelerin performans yönetim sistemine geçmelerinde etkili olan ana sebepler şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Değişen iş dünyasının hızına ortak olma, sürecin dışında kalmama,
- ✓ Müşteri odaklı bir kurum ve kurum kültürü oluşturma,

- ✓ Çalışanları geliştirerek şirketin performansını yükseltmek,
- ✓ Bulunduğu pazarda yerini sağlamlaştırmaktır.

Performans yönetimi daha öncede belirttiğimiz gibi, yöneticilerin ve çalışanların ortak yürüttüğü sürekli bir süreç olması ve hem sonuçları hem de iş ilişkilerini geliştirmeyi amaçlayan bir süreçtir. İyi bir performans yönetiminin var olması çalışanların; amaçlarının ve önceliklerini neler olduğu, şuan da ne yapmaları gerektiğini, yaptıkları işin, takım ve işletmenin performansına katkısının ne olduğunu biliyor olması gerekir.

Performans yönetim sisteminin amacı, işletme süreçlerinin ve çalışanlarının kendi bilgi ve becerilerinin sürekli gelişimini sağlayabilecek bir kurum kültürü oluşturmayı sağlamaktır. İşletmelerin performansında gelişmeleri sürekli hale getirmek, personellerin yeteneklerini geliştirmek, iş memnuniyetini arttırmak, personel motivasyonunu yüksek tutarak iş verimini sağlamak, çalışan ve yönetici arasındaki diyalogun daha yapıcı ve açık olmasını sağlamak, hedefler ve işletme performansı kriterleri üzerinde yönetici ve çalışanların ortak bir anlayışa sahip olmalarını sağlamak işletme amaçları doğrultusunda herkesin kendine düşen görevin farkında olmasını sağlamak, geri bildirimler ile performans hakkında daha doğru ve objektif bir değerlendirme yapmayı sağlamak, çalışanların yaratıcılıklarını ortaya koymalarını sağlamak, iç müşteri kavramını geliştirmek ve yerleştirmek, takım çalışmalarını geliştirmek performans yönetiminin başlıca amaçlarındandır.

Performans yönetim sistemi çalışanlara, yöneticilere ve işletmelere sağladığı faydalar açısından üç grupta toplanmıştır. Bu faydaları şu şekilde sıralanabilir.

Çalışana Faydaları:

- ✓ Kuruma ne ölçüde katkı sağlayacağını önceden bilmek,
- ✓ Hedeflere ulaşmak için neler yapması gerektiğini bilmek,
- ✓ Gelişim düzeyini öğrenip, kontrol etmek,
- ✓ Objektif kriterlere uygun olarak kendi performansını kendisi değerlendirmek,
- ✓ Amaçlarına ulaşma konusunda cesaret kazanmak,
- ✓ Kendi kariyer yolu üzerinde söz sahibi olmaktır.

Yöneticiye Faydaları:

- ✓ Takım arkadaşlarından ve ekip üyelerinden neler beklediğini açıkça ifade edebilmek,
- ✓ Personel performansı ile ilgili daha doğru geri bildirimler vermek,
- ✓ Güven ve saygıya dayalı daha yakın ilişkiler kurar,
- ✓ Kişisel eğitimi ve gelişim ihtiyaçlarına göre daha iyi planlamalar yapar.

İşletmelere Faydaları:

- ✓ Kariyer planlamalarına imkân sağlar,
- ✓ Kişisel katkıların ayırt edilmesini sağlar,
- ✓ İşletme ve takım hedeflerinin kişisel hedeflere uyumunu ölçer,
- ✓ İşletme vizyonunun oluşmasına katkı sağlar.

2.1.1. Performans Ölçüm Yöntemleri

Performans ölçümleri farklı düzeylerde gerçekleştirilebilir. Performans örgüt, birey ya da birim üzerinde gerçekleştirilebilir. Bireysel performans genellikle belirli bir zaman dilimini kapsar ve o zaman dilimi içerisindeki istenilen hedefin başarılmasıyla ilgilidir. İşletme açısından performansa bakıldığında; işletmenin karlılığı satışlarındaki artış, pazar payındaki yeri, hizmet kalitesine, müşteri memnuniyetini sağlanmasına göre ölçümler yapılabilir. Bu kapsamda performans ölçüm yöntemlerinden bazıları Tablo 1’de gösterilmiştir;

Tablo 1. Performans Ölçüm Sistemleri

Yöntem	Yöntemi Ortaya Koyan	Referans
Yatırımın Geri Dönüş Oranı	Du Pont, 1920'ler	Horne ve Wachowicz, 1995
Sink ve Tuttle Modeli	Sink ve Tuttle, 1989	Folan ve Browne, 2005 Tangen, 2004
Marka Değerleme		Cravens ve Guilding, 1999
Müşteri Değer Analizi		Gale, 1999
Paydaş Değer Analizi	Rappaport, 1997	Rappaport, 1997
Faaliyet Tabanlı Maliyetlendirme	Johnson ve Kaplan, 1987	Gupta ve Galloway, 2003
Ekonomik Katma Değer	Stern Steward&Co	Pettit, 2000
Performans Piramidi	Judson,1990; Lynch ve Cross,	Folan ve Browne, 2005
Performans Prizması	Kennerly ve Neely, 2000	Folan ve Browne, 2005 Bourne v.d., 2003
Kurumsal Karne	Kaplan ve Norton, 1992	Tangen, 2004
Mükemmellik Modeli	Avrupa Kalite Derneği, 1992	Folan ve Browne, 2005
Performans Ölçüm Matrisi	Keegan v.d., 1989	Medori ve Steple, 2000 Folan ve Browne, 2005
Performans Ölçüm Anketi	Dixon v.d., 1990	Medori ve Steple, 2000
Dünya Çapında Üretim İçin Performans Ölçümü	Maskell, 1991	Medori ve Steple, 2000
Dinamik Performans Yönetim Sistemi	Bititci, 2000	Bititci, 2000
Bütünleştirilmiş Performans Yönetim Sistemi	Bititci, 1994	Bititci v.d., 2000
Medori ve Steple Yapısı	Medori ve Steple, 2000	Tangen, 2004

Kaynak: Yüreğir, O. H., & Nakiboğlu, G. (2007). PERFORMANS ÖLÇÜMÜ VE ÖLÇÜM SİSTEMLERİ: GENEL BİR BAKIŞ. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 16(2).

2.1.1.1. Yatırım Geri Dönüş Oranı

Yatırım için harcanan tutarın hangi oranda kazandırdığına bakılarak performans değerlendirmesi yapılır. Temel olarak elde edilen kazancın, yatırım

miktarına bölünmesiyle bulunur. Girişimcinin maliyetine kıyasla elde ettiği kazancı dikkate alır.³³

2.1.1.2. Sink ve Tuttle Modeli

Bu model aralarında karışık ilişkiler bulunan birimlerin performansının, işletmenin performansı ile ilgili olduğunu savunur. Kalite, karlılık, verimlilik üretkenlik ve iş hayatının kalitesi gibi konularında organizasyonun performansı ile değişebileceğini göstermektedir.

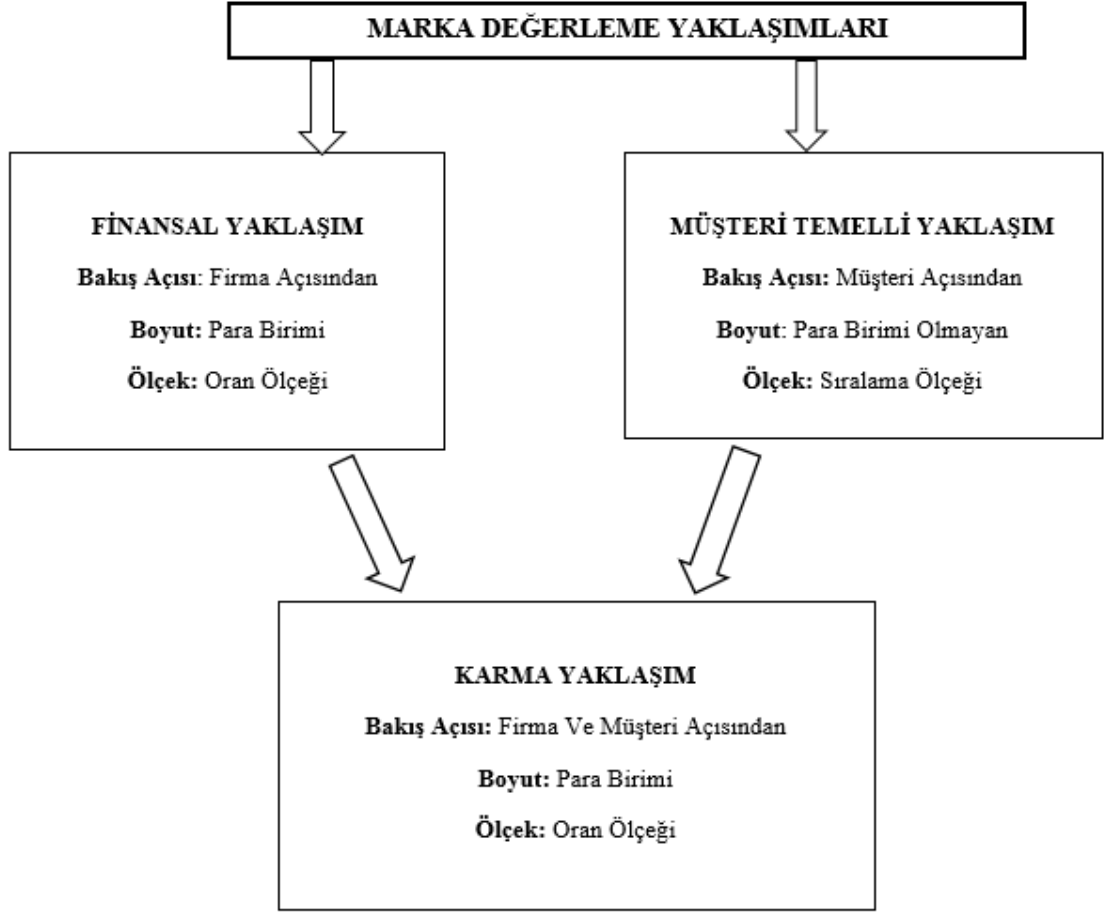
2.1.1.3. Marka Değerleme

Marka değerlendirme tüketici değerini belirlemede kullanılan önemli bir yöntemdir. Marka değeri artan işletmelerin tüketici değerinin de arttığı gözden kaçırılmayacak bir olgudur. Markaların finansal hareketleri, markaların muhasebe kayıtlarının tanınmasıyla gelişmeye başlamıştır. Marka değeri kavramı, Amerika Birleşik Devletleri muhasebe Standartlarıyla birlikte markanın sahip olduğu değer markanın satış fiyatındaki değer olmalı ve marka kapitalizasyonu markanın standart çizgisine uygun olmalı kriterleriyle sağlanmalıdır (Kellen, 2003).

Marka değerlendirme son yıllarda; şirket birleşmeleri, satın alma planları, lisanslama, acentecilik, pazarlama bütçesi belirleme, kaynak dağılımı, stratejik pazarlama planlama, vergi planlaması gibi konularını amaç edinmiştir.

Marka değerlemenin ne için yapıldığı işletmeler için çok önemlidir. Bazı işletmeler rekabet ortamında sadece üstünlüklerini ortaya koyarken, bazı işletmelerde kazançlı çıkmak için piyasa değerlerinin yüksekliğini kanıtlamak için marka değerlendirme yönetimini kullanmaktadırlar.

³³ YÜREĞİR, Oya H., and Arş Gör Gülsün NAKİBOĞLU. "Performans Ölçümü Ve Ölçüm Sistemleri: Genel Bir Bakış." *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 16.2 (2007).

Şekil 2. Marka Değeri Yaklaşımları

Kaynak: Tuba Özsevinç, Marka Değerleme ve Kişisel Marka, TOBB Üniversitesi, Ankara, 2013.

Yukardaki şekilde belirtildiği gibi; Finansal Yaklaşım, Müşteri Temelli Yaklaşım, Karma Yaklaşım olmak üzere üç temel başlık altında toplanmaktadır.

Marka değerlemenin kullanılması kısa vadedeki harcamalar ile uzun vadedeki planlamalar gibi yönetimi ilgilendiren kararların alınmasında ve yardımcı olunmasında başarı ölçütü olarak kullanılmıştır.

2.1.1.4. Müşteri Değer Analizi

İşletmeler müşteriler üzerinde odaklanmaya başlanıldığında beri, müşteri ile dolaylı ya da doğrudan ilişkilerini yönetebilmek için sistemler geliştirmeye başlamışlardır. Müşteri ilişkileri yönetimi ile ilgili bu sistemler işletmelere müşterileri hakkında daha net bilgi, daha doğru ve anlaşılır bilgi vermekte yardımcı olmuştur.

Müşteri değer analizi, “kalite nasıl olmalıdır?”, “fiyat karşılıkları ne olmalıdır?” ve “hangi markalara kıyasla?” sorularını açığa kavuşturan, cevaplandırılan bir sistemdir. İşletmelerin rakiplerine göre kendi ürün ve hizmetlerine olan pazar değerlendirmelerini nasıl takip edeceğine dair ve daha fazla karı sağlamak için hedefler geliştirmeye yönelik bir süreçtir.

İşletmeler hedeflerini müşterilere bağlı belirlemektedir. Bu sebepten dolayı müşteriyi elde tutmak ve müşteri çekmek için çaba göstermektedir. Müşteri değer analizi “müşterimizin bizim işletmemizdeki değeri nedir?” sorusunu cevaplamak amacı ile ortaya çıkarılmış anlamlı bir araçtır.

2.1.1.5. Paydaş Değer Analizi

Paydaş analizi, fikirlerin birleşmesi için yapılan bir analizdir. Çünkü işletme ortakları ya da sahipleri süreç sonlarında doğrudan ya da dolaylı yolda etkilenecek kişilerdir. Paydaş analizi yapılırken şu şekilde hareket edilebilir:

Tüm paydaşları belirleme: İşletmede faaliyetten etkilenecek kişiler, faaliyet üzerinde etkisi veya güçlü olan kişiler olumlu veya olumsuz sonuçla ilgilenecek kişiler vb. paydaş olarak alınır. Paydaşlar sadece kişiler değil örgütlerde olabilirler.

Paydaşların sınıflandırılması: Paydaşların işletmeyle ilgilenme önemine ve işletme üzerindeki güçlerine göre sınıflandırmak gereklidir.

Seçilen paydaşların ayrıntı analizi: Kişilerin işe olan duyguları nedir?, kişiler en çok ne motive eder?, işletme üzerindeki etkileri nelerdir?, gibi sorular cevaplanarak bu kişiler ile nasıl iletişim kurulacağına karar verilir.

Önceliklerin belirlenmesi: Gerekli olan stratejiler geliştirilir.

2.1.1.6. Faaliyet Tabanlı Maliyetlendirme

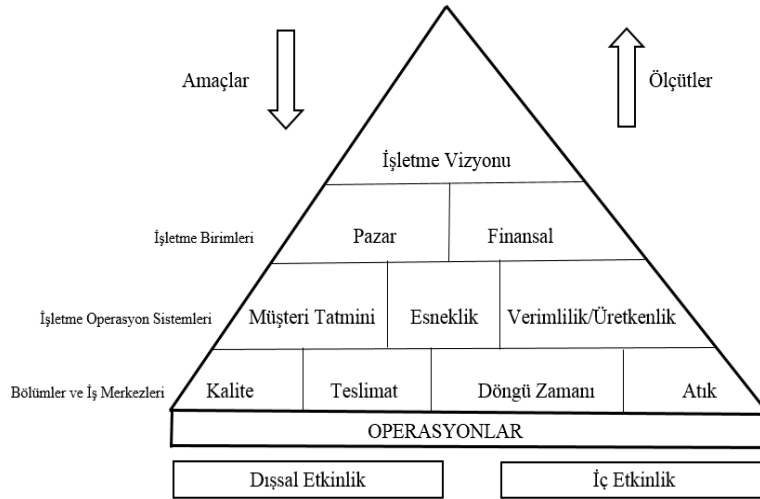
Yöntem geleneksel maliyet muhasebesine yapılan eleştirileri göz önüne alarak, bu eleştirilerin üstesinden gelmek üzere geliştirilmiştir. Karğın (2013)' e göre; maliyet bilgilerinin doğru hesaplanması, işletmenin ekonomik kararlarının

doğru olmasına ve rekabet üstünlüğü sağlmasına, dolayısıyla da hedeflerine ulaşmasına katkı sağlamaktadır.³⁴

2.1.1.7. Performans Piramidi

Bu model, işletmenin içsel ve dışsal faaliyet süreçlerinin performans ölçütlerini tanımlamaktadır. Şekil 3.'te görüleceği üzere piramit, hedef ve ölçütlerin yer aldığı 4 aşamadan oluşur. Modelde, temelini şirket vizyonunun oluşturduğu strateji ile faaliyetler arasında bir ilişki kurulması amaçlanmaktadır.³⁵

Performans piramidi işletmenin bütünsel işletme vizyonunun tanımlanması ile başlar. Sonrasında tanımlanan vizyonlar birimlere yönelik amaçlara dönüştürülür. Amaçların ikinci aşamasında vizyonun gerçekleştirilip gerçekleştirilemediği aşama pazarlama ve finansal aşamalarıdır. Pazarlama ve finansal amaçlara ulaşmak için ise; üretkenlik, esneklik ve müşteri tatmini için temel ölçütler tanımlanır. Bu ölçütler üçüncü aşamada daha operasyonel ölçütler haline dönüştürülerek piramidin temelini oluştururlar. Teslimat, kalite, döngü zamanı ve atık olarak tanımlanan bu ölçütler işletme içindeki sistemin ayrı bölümleri ile ilişkilidirler.

Şekil 3. Performans Piramidi

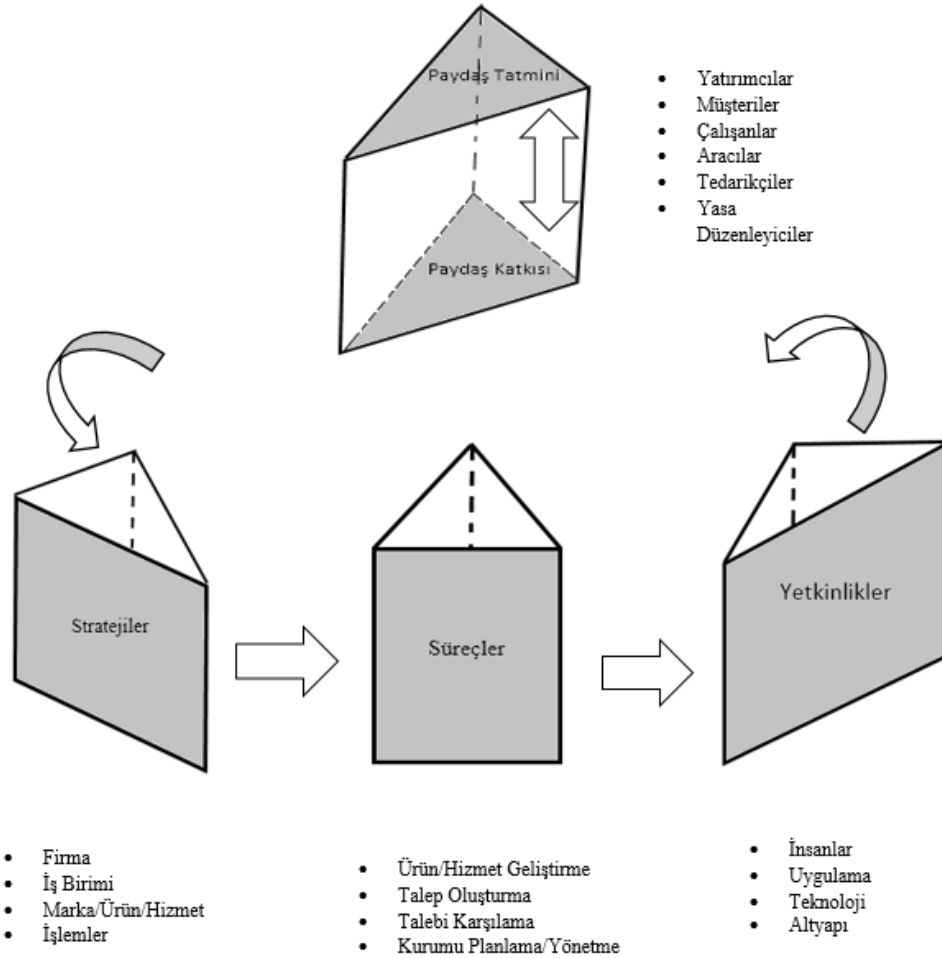
Kaynak: Yüreğir, O. H., & Nakiboğlu, G. (2007). PERFORMANS ÖLÇÜMÜ VE ÖLÇÜM SİSTEMLERİ: GENEL BİR BAKIŞ. Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences, 16(2).

³⁴ Sibel Karđın, Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yönteminin Yükselişi ve Düşüşü , 2013, s.36.

³⁵ Elitaş, Cemal, and Veysel Ağca. "Firmalarda Çok Boyutlu Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve." (2006).

2.1.1.8. Performans Prizması

İşletmenin tüm paydaşlarıyla iletişim kurmayı amaçlayan çok boyutlu bir ölçüm modelidir. Performans prizması modeli, paydaş memnuniyeti, stratejiler, süreçler, yetkinlikler ve paydaş katkısı olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır.³⁶

Kaynak: Neely ve Adams, 2002.

Şekil 4. Performans Prizması

2.1.1.9. Kurumsal Karne

Kurumsal karne işletmelerin vizyonunun ve stratejilerinin eyleme dönüşmesini sağlar. Kurumsal karne sayesinde, kurumsal hedefler ilgili birimlerce

³⁶ Elitaş, Cemal, and Veysel Ağca. "Firmalarda Çok Boyutlu Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve." (2006).

benimsenmekte ve kurum içinde bir bütünlük sağlanmaktadır. Kurumsal karne, işletmelerin üst yöneticiler tarafından hazırlanan, hedeflerin belirgin, net ve anlaşılır hedefler haline gelmesini sağlar. Kurumsal karne, işlemlerde çalışanları, yöneticileri ve yatırımcılar arasındaki iletişimi seviyesini yükselterek işletmelerin amaçlarını gerçekleştirmede daha fazla etkisi olmaktadır.

Kurumsal Karne, işletmelerin misyonunu ve stratejilerini kapsamlı bir performans ölçütleri setine dönüştürerek stratejik performans ölçümü ve yönetimi için bir çerçeve oluşturan ve ölçme esasına dayalı bir stratejik performans yönetim sistemidir.³⁷

Norton ve Kaplan (2001) 'a göre, Kurumsal Karne 'nin diğer performans yönetim sistemlerinden en önemli farkları:

“Finansal performans ölçütleri ile birlikte finansal olmayan performans ölçütlerini de dengeli bir şekilde kullanması, işletmenin maddi varlıkları ile birlikte maddi olmayan varlıklarının değerini dikkate alması ve performans yönetim sistemini işletmenin stratejik hedefleri üzerine kurmasıdır.³⁸

İşletmeler kurumsal karneyi; stratejilerini açıklamak, stratejilerini güncelleştirmek, bireysel ve birim amaçlarıyla hedefleri bir araya getirmek, amaçları uzun dönemli hedeflere ve yıllık bütçe ile ilişkilendirmek gibi amaçları için kullanırlar.

İşletme performansları çok farklı yapılardan oluşmaktadır. Günümüz koşullarında sadece pay sahiplerinin çıkarlarının ve beklentilerinin tatmin edilmesi işletmelerin geleceği için yeterli olmamaktadır. Bununla birlikte işletmede çalışanların ve müşterilerinde memnuniyetleri sağlanmalıdır. Finansal kısmın yanında finansal olmayan kısımlarında incelenip değerlendirilmeye alınması gerekmektedir.

Rekabet ortamında piyasada kalmanın yollarını arayan işletmeler çeşitli teknikler geliştirmişlerdir. Bir dönem şirketi başarılı noktalara getirmiş bir strateji

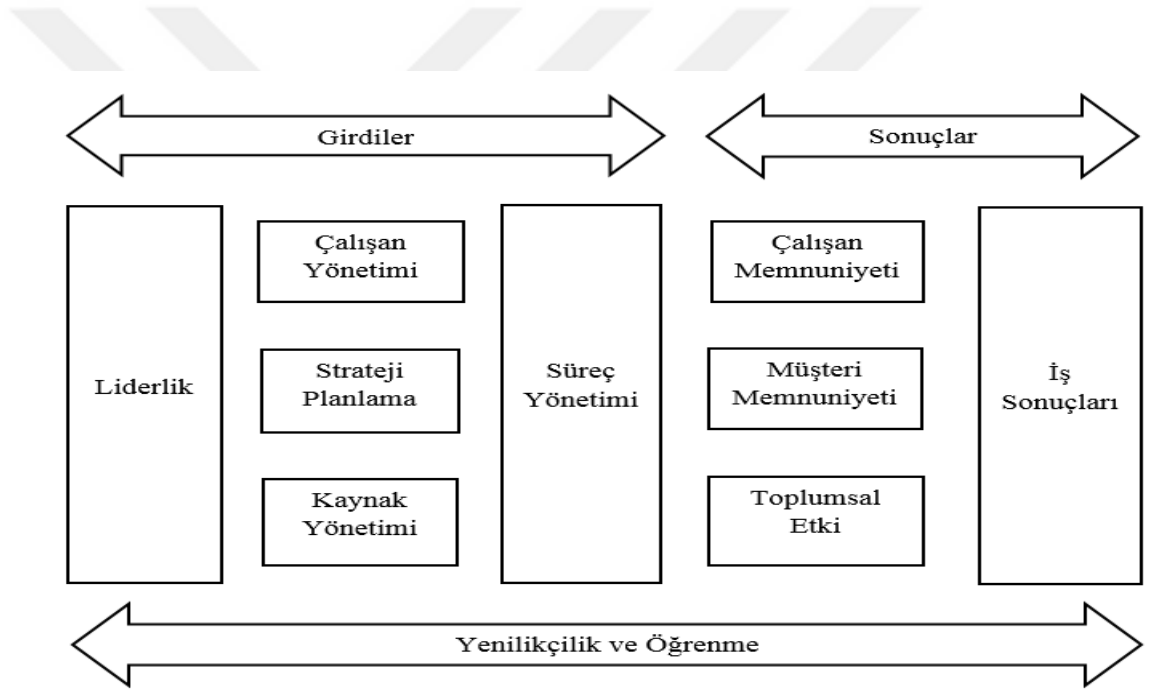
³⁷ GENÇAY, İ. Cemal. "Termal Turizm İşletmelerinde Kurumsal Performans Karnesi Oluşturulmasına Yönelik Model Önerisi." *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi* 11.1 (2014).

³⁸ Kaplan, Robert S., and David P. Norton. *The strategy-focused organization: How balanced scorecard companies thrive in the new business environment*. Harvard Business Press, 2001.

diğer şirketler açısında bir kurtuluş yolu olarak görünebilmektedir. Yeniliklerden habersiz, kendini değişen piyasa koşullarına adapte etmeyen ve herhangi bir denge tutturamayan şirketler günümüz piyasa koşullarında yaşamlarını sürdürebilmeleri pek mümkün değildir.

2.1.1.10. Mükemmellik Modeli

Bu model, işletmelerin operasyonlarında mükemmelliğe ulaşmaları için, stratejiler oluşturmayı ve geliştirmeyi sağlayarak, performans yönetim sistemi için bir bakış açısı sunmayı amaçlar. Kendi içerisinde, performans belirleyicilerinden oluşan girdi kriterleri ve performans sonuçlarından oluşan sonuç kriterleri olarak ikiye ayrılırlar. Bunlar Şekil 4.'te görüldüğü üzere 9 temel kriterden oluşmaktadır.³⁹

Şekil 5. Mükemmel Modeli

Kaynak: Yüreğir ve Nakıboğlu, a.g.e. s.557

2.1.1.11. Kumanda Paneli

Kumanda paneli üst düzey yöneticilerin kullandığı bir yöntemdir. Önceki dönemlerde muhasebe alanından çok mühendislik alanlarında kullanılmaktaydı. Amerikan yönetim metotlarının gelişmesiyle kumanda panelinde değişiklikler meydana gelmiştir. Daha sonraki dönemlerde kumanda paneli bir sorumluluk

³⁹ Yüreğir, Nakıboğlu, a.g.e. s.556.

merkezi için oluşturulacak ve bütçe eklenecektir. 1980 yıllardan sonra kumanda paneli yönetim muhasebesi alanında kullanılmaya başlanmıştır.

Kumanda paneli her işletmeye aynı şekilde uygulanmaz. Çünkü her birim ve bu birimlerin yöneticileri farklıdır, farklı sorumluluk ve hedeflere sahiptirler. İlk olarak her birim için farklı hedefler tanımlanmalıdır. Kumanda panelinde finansal ölçütlerin yanında finansal olmayan ölçütlere yer verilmelidir.

2.2. Finansal Performans Analizi İçin İhtiyaç Duyulan Veriler

Muhasebenin birinci fonksiyonu, yöneticilerin dönem içinde aldıkları kararların uygulanması sonucu işletmenin varlıkları ve bu varlıkların kaynaklarını oluşturan unsurlar üzerinde parayla ifade edilebilen değişme oluşturan olaylarla ilgili bilgileri toplamak, kaydetmek, sınıflamak ve özetlemektir. Muhasebenin, belirli bir süre (dönem) için kayıt ve sınıflama sureti ile biriktirdiği bilgiler çeşitli amaçlara cevap vermek üzere çeşitli tablolar halinde özetlenir. Bu tablolar “Finansal Tablolar” olarak isimlendirilir.⁴⁰

Kuşkusuz finansal tabloların düzenlenmesi, o işletmenin yönetiminin sorumluluğundadır. İşletmeler, kendi yönetim amaçlarına uygun bir biçimde finansal tablo düzenleme hakkına sahiptirler. Bu husus, işletmelerin finansal tabloların düzenlenmesi ve sunulmasında değişik muhasebe politika ve yöntemlerinin benimsenmesi ve uygulanması sonucunu doğurmaktadır. Nitekim aynı konuda farklı yöntemlerin varlığına rastlamak her zaman mümkündür. Bununla birlikte, işletme finansal tablolarının işletme yönetimi dışında, pay sahipleri, kredi kurumları, yatırım kuruluşları ve diğer işletme ile ilgilenen kesimlerce muhasebe bilgilerinin aktarılmasında bir araç olarak kullanılması halinde, bu bilgilerin sağlıklı ve güvenilir olması bakımından uyulması gerekli kriterleri içermesi zorunluluğu açıktır.⁴¹

⁴⁰ Özgül Cemalcılar ve Erdoğan Nurten, Genel Muhasebe, İstanbul 1997, s.17.

⁴¹BAŞPINAR, Ahmet. "Türkiye’de ve dünyada muhasebe standartlarının oluşumuna genel bir bakış." *Maliye Dergisi* 46 s 44 (2004).

2.3. Finansal Risk Kavramı ve Finansal Risk Türleri

Küreselleşmeyle birlikte dünyada, ekonomiler dış faktörlere karşı daha açık hale gelmektedir. Bu dış faktörler fiyatlarda, faizlerde ve döviz kurlarında dalgalanmalar oluşmasına neden olmaktadır. Ekonomilerde oluşan ani değişiklikler, sürekli risk altında olan piyasaları daha da riskli hale getirmektedir. Artan risk faktörleri risk yönetim tekniklerinin oluşturulmasını ve uygulanmasını mecbur etmiştir. Risk yönetim tekniklerin gelişmesi ve uygulanması için kullanıcılardan talebinin olması, talebin oluşabilmesi için talebi oluşturan koşulların meydana gelmesi gerekir. "Finansal risk yönetim tekniklerinin, çoğalması ve kullanım alanlarının yaygınlaşması; günümüzde finansal durumun daha riskli hale geldiğini göstermektedir. Finansal risk yönetim tekniklerine olan talebi belirleyen ana etken finansal risktir. Finansal riskler günümüzde her geçen gün daha da artmaktadır.

2.3.1. Finansal Risk Kavramı

Finansal risk, "işletmelerin finansal sorumluluklarını yerine getirememeleri veya iflas etmeleri sonucunda yatırımcıların yatırdıkları parayı kaybetme olasılığı" olarak tanımlanmaktadır.⁴² Finansal risk ile ilgili yaygın bir tanım da, "işletmenin finansal yapısı nedeniyle ortaya çıkabilecek zarar olasılığı" şeklindedir.⁴³ Eales, finansal riski, risk yönetimini temel alan bir yaklaşımla, işletmelerin tehlikeli bir durumla karşılaşmaları nedeniyle parasal zarara uğramaları ve bu durumun kontrol edilmesi yoluyla paranın yönetilmesi olarak ifade etmektedir.⁴⁴

En önemli risk kaynaklarını Chapman üç ana başlık altında toplamıştır. Bunlar aşağıdaki gibidir:⁴⁵

- ✓ İşletmenin varlık getirilerinin belirsizliği veya borçlanılan kredi faiz oranları nedeniyle (faiz oranı riski) üçüncü kişilerden aldığı borçların faiz ve

⁴² Gültekin Karaşin, Menkul Kıymetler Programları Analist, İstanbul, 1991, s.24.

⁴³ Reason, J. T., J. Carthey, and M. R. De Leval. "Diagnosing "vulnerable system syndrome": an essential prerequisite to effective risk management." *Quality in health care* 10.suppl 2 (2001): ii21-ii25.

⁴⁴ A. Eales, Finansal Risk Management, 1995, London, s.1.

⁴⁵ Chapman, Robert J. *Simple tools and techniques for enterprise risk management*. John Wiley & Sons, 2011.

anaparasını ödeyememesi (likidite riski) veya şirket varlıkları üzerindeki sabit ödemeleri yerine getirememesi (fonlama riski) bir finansal risktir.

- ✓ Bazı belirsizlikler nedeniyle yatırımcılar yanlış kararlar alırlar. Yatırımcının nakit akışlarını doğru hesaplayamaması ve işletmeyi zarara uğratması, hatta işletmenin gelişimini tehlikeye sokması şeklinde ortaya çıkan yatırım riski bir diğer finansal risk kaynağıdır.
- ✓ Üçüncüsü, işletmenin ürünlerini satması ve hizmetlerini sunması sırasında ortaya çıkan alacağının zamanının ve miktarının belirsizliğinden kaynaklanan kredi riskidir.

Finansal riskler, 1990'lerden sonra özellikle sanayileşmekte olan ülkelerde, finansal krizlerin yansımaları şeklinde ortaya çıkarak işletmelerin finansal yapıları üzerinde etkili olmuştur. Bu süreçte işletmeler finansal risklerden korunmak ya da kazanç elde edebilmek için finansal risk yönetimi konusundaki çalışmalara ağırlık vermişlerdir.

Uluslararası finansal piyasalar 1990'lı yıllarda önemli bir geçiş dönemi yaşadı. Değişken ve karmaşık prosedürlerin ortaya çıkması ile finansal piyasalarda belirsizlik arttı ve finans sektöründeki piyasa katılımcıları öncesine göre daha büyük finansal risklerle yüz yüze geldiler. Finansal risk, işletmenin kârını azaltacak veya uç durumlar söz konusu olduğunda işletmeyi iflasa sürükleyecek olumsuz olaylarla karşı karşıya kalmasıdır.

2.3.2. Finansal Risk Türleri

Finansal risklerin sınıflandırılmasında farklı farklı yaklaşımlar bulunmaktadır (Şekil 1). Farklı kaynaklar incelediğinde bu yaklaşımlar artabildiği gibi, zaman zaman birbirlerinin yerine de kullanılabilir. Genellikle finansal riskler, altı ana grupta incelenir.

Yönetilebilir Riskler	Etki Edilebilir Riskler	Yönetilemez Riskler
<ul style="list-style-type: none"> • İşletme Riskleri • Organizasyonel Riskler • Süreç Riskleri • Yönetim Riskleri 	<ul style="list-style-type: none"> • Proje Riskleri • Personel Riskleri • Teknolojik Riskler • Maliyet Riskleri • Ürün Riskleri • Finansal Riskler 	<ul style="list-style-type: none"> • Makro Ekonomik Riskler • Hukuki Riskler • Politik Riskler • Sosyal Riskler • Çevre Riskleri • Kriz Dönemi Riskleri • Piyasa Riskleri • Ülke Riskleri • Ekolojik Riskler • Sağlık Riskleri

Şekil 6. İşletmelerin Maruz Kaldığı Riskler

Kaynak: Ahmet Yarız, Bankacılıkta Risk Yönetimi, Risk Matris Uygulaması, Ankara, 2012, s.17.

2.3.2.1. Piyasa Riski

İşletmelerde kazanma dürtüsü, başarılı olma arzusu, yarışma ihtiyacı, güç ve liderlik gibi rekabeti tetikleyen birçok faktör vardır. İşletmeler, faaliyet gösterdikleri ortamlarda yaşamlarını sürdürebilmek ve diğer işletmelerle rekabet edebilmek için iyi bir piyasa risk yönetimi yapmalıdırlar. İşletmelerin buldukları sektörlerde, finans piyasasındaki dalgalanmalara bağlı oluşan faiz, kur ve hisse senedi fiyat değişimleri nedeniyle meydana gelen riskler sebebiyle karşılaştıkları zararda olma olasılığı piyasa riskidir.⁴⁶

Piyasa riskleri; döviz kuru riski, faiz riski ve hisse senedi fiyat riski olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır. Bunları ayrıntılı olarak aşağıda anlatılacaktır.

2.3.2.2. Döviz Kuru Riski

Yabancı ülkelerin paralarına döviz denmektedir. Döviz kurları ise bir birim dövize karşılık gelen veya bununla değiştirilebilen milli para miktarı olarak tanımlanır. Kısaca, döviz kuru bir ülkenin ulusal parasının, farklı bir ülkenin parası karşısındaki değerini anlatmaktadır.

⁴⁶ Ataman, Göksel. *İşletme yönetimi: temel kavramlar-yeni yaklaşımlar*. Türkmen Kitabevi, 2009.

Dolaylı ve dolaysız kotasyon yöntemi kullanılarak döviz kuru tayin edilir. Yabancı para birimi esas alınarak yapılan yöntem dolaysız kotasyon (Avrupa usulü) yöntemi denir. Bu yöntemde 1 birim dövizin ulusal para karşılığı fiyatı belirlenir. Örneğin, 1\$=2.300 Türk Lirası (TL) gibi. Ulusal para birimi esas alınarak yapılan yöntem de dolaylı kotasyon (Amerikan usulü) yöntemi denir. Bu yöntemde ise bir birim ulusal paranın değiştirilen döviz karşılığı fiyatı belirlenir. Örnek verecek olursak, 1TL=0.4336\$ gibi. 1 kur, dolaylı kur ve çapraz kur adı altında döviz kurları, üç grupta toplanmaktadır. Bir birim yabancı paranın ulusal para karşılığına direkt kur denir. Örneğin, 1\$=2.3000 TL gibi. Farklı bir yabancı ülke parasının ne kadar birim bir diğer yabancı ülke parası edebileceğine ise dolaylı kur denir. Örneğin, 1€=1.070 \$ gibi. Dolar dışında kalan iki başka döviz arasındaki değişime ise çapraz kur ise denir. Örnek verecek olursak, İstanbul piyasasında kur 1\$=2.300 TL olduğunda İsviçre piyasasında kur 1\$=0.9142 İsviçre Frangı olsun. Bunlardan yararlanarak dolar vasıtasıyla 1 İsviçre Frangı 'nın ne kadar TL'ye denk geldiğini hesaplayabiliriz. Yani 1 İsviçre Frangı=2.5227 TL olarak hesaplanır.⁴⁷

Döviz piyasalarında kurlar alış kuru ve satış kuru olmak üzere iki şekilde belirlenir. Satış kuru, işlemlerin giderleriyle banka veya aracı olan kurumu ait olan karı oluşturduğu için her zaman alış kurundan daha yüksektir.⁴⁸

2.3.2.2.1. Sabit Kur Sistemi

Ulusal paranın, başka ülkelerin paraları karşısında değerinin değiştirilmemesine sabit kur denilmektedir.⁴⁹ Sabit kur sisteminde, merkez bankası döviz piyasasına alıcı ve satıcı olarak müdahale eder. Diğer bir ifadeyle döviz kurlarının kontrolü merkez bankasıdır. Bunu yapabilmek amacıyla merkez bankası bünyesinde yeterli oranda altın ve döviz stoku bulundurmaya zorundadır.

Mesela, Merkez Bankası döviz kurlarında yükselme olmaya başladığında piyasaya döviz çıkarır, döviz kurları düşme olmaya başladığında da düzenleme alımları yoluyla döviz kurlarını sabitler. Merkez bankasının elindeki rezervleri

⁴⁷ Erdoğan, Niyazi. *Uluslararası işletmelerde mali risk ve yönetimi & çağdaş finansman teknikleri*. publisher not identified, 1995.

⁴⁸ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası Finans*, İstanbul, 1997, s.82.

⁴⁹ Emin Ertürk, *Döviz Ekonomisi*, İstanbul, 1994, s.22.

tüketmemesi ve döviz kurlarını belli bir sınırdaki tutabilmesi için ödemeler bilançosunda devamlı bir şekilde açık vermemesi gerekmektedir. Eğer merkez bankası elindeki rezervleri tüketip ödemeler bilançosunda açık verir ise mevcut kurları aynı şekilde korumak için döviz alım ve satımındaki liberasyonu kaldırıp döviz kontrol sistemine geçmek mecburiyetindedir.⁵⁰

2.3.2.2.2. Esnek (Dalgalı) Kur Sistemi

Esnek kur sistemi, serbest değişken kur sistemi ya da dalgalı kur sistemi olarak da bilinmektedir. Dalgalı kur sisteminde döviz kurları piyasadaki dövize olan arz ve talebe göre değişir. Döviz kurlarının belirlenmesinde devletin hiçbir müdahalesi söz konusu değildir. Esnek kur sistemi, dışarıya olan ödemelerle alakalı prosedürleri kolaylaştırmaktadır ve basitleştirmektedir. Döviz kurları, büsbütün piyasadaki dövize olan sunum ve isteme göre şekillendiğinden dolayı rastgele bir dövizin az ya da fazla olması kur değişimleri vasıtasıyla sağlanabilmektedir. Sistem, döviz arzı ve talebinde oluşan istikrarsızlıkların kur dengesindeki meydana gelen değişimlerle karşılanmasını, sonuç olarak dış ödemeler bilançosunun azlık veya fazlalıklarının giderilmesini ve kaynakların düşük maliyetlerle etkin kullanımını sağlar. Esnek kur sistemi, serbest piyasa ekonomisi şartlarına uygundur, piyasa şartlarına çabuk uyum gösterebilmesi açısından gerçekçidir ve uygulanabilir olma özelliğini her zaman koruyabilmektedir.⁵¹

Döviz riski, belirli faktörlerle (siyasal olaylar, ödemeler dengesi açığı vb.) yerel para biriminin değerinde diğer ülkelerin paraları karşısında oluşabilecek pozitif ya da negatif değişimler şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle döviz kuru riski, yerel parayla ya da ulusal menşelerle döviz alınması ya da döviz satılmasına bağlı olarak yerel para ve menşeleri elinde bulundurma işlemleri sebebiyle zararda olma olasılığı olarak da açıklanmaktadır.⁵²

Döviz kurunda yaşanan hareketlilik özellikle döviz ile çalışan işletmeleri olumsuz yönde etkileyebileceği gibi ülke ekonomisinde de önemli rol oynamaktadır.

⁵⁰ Parasız, M. İlker. *Para banka ve finansal piyasalar teori ve politika*. Ezgi Kitabevi Yayınları, 1994.

⁵¹ Dilek Özbek, *Uluslararası Para Sistemi Teori ve Politika*, Ankara, 1999, s.19.

⁵² Yılmaz, Songül. "Ticari Bankalarda Kredi Portföyü Ve Kredi Riski Yönetimi–Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama." (2010).

2.3.2.3. Kredi riski

Kişi veya kuruluşun vadesinde borcunu ödememesi ve ya ödeyememesidir. Kredi riski yalnızca vadesi geldiğinde ödenmesi gereken miktarın tam olarak ödenmemesi değil, aynı zamanda bir kısmının bile ödenmemesi veya gecikmeli olarak ödeme yapılması kredi riskine dahildir. Zira zamanında ve öncesinde belirlenmiş olan tutarın nakit girişi olarak yapılmaması işletmenin nakit akışını etkiler ve belirsizlik doğurur. Kredi riski, borçlu kişi veya kuruluşun, borç veren ile yaptığı sözleşme dahilinde taahhüt ettiği yükümlülüklerini yerine getirememe olasılığıdır.

Kredi riskinin ölçülmesinde en önemli nokta kredi riskinin kaynağının belirlenmesidir. Risk kaynağı, borcun zamanında ödenmemesi olasılığı, zamanında ödenmeyen borç nedeniyle oluşacak finansal kayıp olmak üzere iki kategoriden oluşmaktadır.

2.3.2.4. Likidite Riski

Likidite, zamanı gelen borçları tam olarak ve zamanında ödenebilme yeteneği olarak ifade edilmektedir. Daha geniş anlamda işletmelerin aktif taraflarının daha fazla akışkan, kısa vadeli ve kolay paraya dönüştürülebilecek tarzda ayarlanarak, pasiflerle vade uyumlu hale getiren ve dengede olacak şekilde finansman yönetimi yapılması şeklinde ifade edilebilir. Likidite riski, işletmelerin alacakları ile borçları arasında vade uyumsuzluğu, kuşkulu alacakların fazlaşması, stokların fazlaşması, kârlılığın azalması, kullanılmış kredilerde yüksek düşüş, ulusal ya da uluslararası krizler sebebiyle nakit isteminin hızla artması gibi faktörlerle aktiflerini fonlamaya ihtiyaç duyulması ve bunun sonucunda teminatlarını vaktinde yerine getirememe tehlikesidir. Kısaca likidite riski, işletmelerin nakit giriş ve çıkışlarında çeşitli nedenlere bağlı olarak oluşan dengesizlik sonucu işletmelerin yükümlülüklerini yerine getirememeleri riskidir.

2.3.2.5. Operasyonel Risk

Geniş anlamda bakıldığında operasyonel risk, kurumun faaliyet sürecinde yaşanabilecek hemen hemen tüm aksaklıkları kapsamaktadır. Bu aksaklıklar sistem yetersizlikleri, sistem hataları, personelin hatalı işlemleri, personel yolsuzlukları, hatalı muhasebe kayıtları gibi kurum içi faktörlerin yanı sıra; terörist saldırılar, doğal afetler, yasal düzenleme değişiklikleri ve düzenleyici otoritelerin değişen uygulamaları gibi çok sayıda kurum dışı faktörden de kaynaklanabilmektedir. Kısaca operasyonel risk, bilgi sistemlerindeki ya da iç denetimdeki eksiklikler nedeniyle Şirketin zarar etme riskidir. Bu risk insan hatalarından, kural ve kontrollerin eksik olduğu durumlardan kaynaklanmaktadır.⁵³

2.3.2.6. Yasal Risk

Yasal risk, belgelerle ispatın mümkün olmadığı ve karşı tarafın yetkisinin yetersiz olduğu veya mevzuatın yeterince açık ve yönlendirici olmadığı durumlarda bir sözleşmenin yasal olarak uygulanamamasından kaynaklanan zarar riskidir. Yasal risk, yanlış ya da eksik yasal bilgi veya belgeye dayanılarak işlem yapılması sonucu bir kayba uğrama olasılığını ifade etmektedir. Bir kuruluş, anlaşmaya dayalı herhangi bir işlemi tamamlanmadan önce, yapılan anlaşmanın yasal açıdan uygulanabilir olduğundan emin olmalıdır. Öyle ki, büyük kayıpların söz konusu olduğu durumlar genellikle büyük dava maliyetleri ile sonuçlanmaktadır, çünkü ilgili anlaşmalardaki yatırımlar çok büyüktür. Mevcut mevzuat ve diğer yasal düzenlemelere uygun olarak oluşturulmuş banka portföyleri ve mali dengeler, yasal düzenlemelerin değiştirilmesi ile bozularak bankaları risklere ve zararlara maruz bırakabilir.⁵⁴

2.3.3. Risk Kaynakları

İnsanın içinde bulunduğu yaşam başlı başına bir risk unsurudur. İnsanoğlu gün içinde bile birçok riskle karşılaşır. İşletmelerin de içinde buldukları doğal çevre, ekonomik ve politik sistem, hukuki, kültürel, teknolojik, toplumsal, finansal altyapı, rekabet, güvenlik, içsel koşullar vb. faktörlerin her biri risk kaynağıdır.

⁵³ Ali İsmail Güngör, Türev Piyasalarda Risk Yönetimi, Kocaeli, 2008, s.15.

⁵⁴ Enver Bolgün ve Barış Akçay, Risk Yönetimi, İstanbul, 2000, s.42.

İşletmeler açısından riski oluşturan olaylarla ilgili sınıflandırma yapmak hem risklerin içinde bulunulan iç ve dış çevreye göre farklılık göstermesi hem de genel olarak değerlendirildiğinde birbirinden çok sayıda riskin olması nedeniyle oldukça zordur. İşletmelerin karşılaştıkları riskler COSO (Committee of Sponsored Organization)'nun tanımından hareketle, olumsuz etkiye sahip olaylar olarak açıklanmaktadır.⁵⁵

Bu tanımda olumsuz etkiye sahip olarak belirtilen olay veya bir diğer ifadeyle risk olayı ise; iç ve dış faktörlerden kaynaklanan oluşumlar olarak tanımlanmaktadır. İşletmeler açısından risklerin kaynağını oluşturan olayların önceden belirlenmesi, hem bu olayların yaratacağı olumsuz etkilere karşı hazırlıklı olunmasına hem de oluşabilecek fırsatların değerlendirilmesine yardımcı olacaktır. Risk yaratabilecek olaylar iç ve dış faktörler dikkate alınarak belirli başlıklar altında aşağıdaki gibi toplanmıştır.⁵⁶

Dış Faktörler:

- ✓ Ekonomik olaylar
- ✓ Doğal çevre olayları
- ✓ Siyasi olaylar
- ✓ Sosyal olaylar
- ✓ Teknolojik olaylar

İç Faktörler:

- ✓ Altyapı ile ilgili olaylar
- ✓ Personel ile ilgili olaylar
- ✓ Süreç ile ilgili olaylar
- ✓ Teknoloji ile ilgili olaylar

2.3.3.1. Ekonomik Olaylar

Fiyat hareketliliği, sermaye yeterliliği veya pazara rekabetçi giriş için konulan engellerin azlığı ile ilgili olayları içerir. Piyasalarda oluşabilecek ekonomik

⁵⁵ Yarız, a.g.e. s.12.

⁵⁶ Yarız, a.g.e. s.12.

dalgalanmalar sonucunda borç ve alacak dengesi bozulabilir, faiz ve kredi oranlarında değişimler yaşanabilir, yapılan veya yapılması planlanan yatırımlar olumsuz yönde etkilenebilir.

2.3.3.2. Doğal Çevre Olayları

Sel, yangın ve deprem gibi doğa olaylarını içerir. Doğal çevre olayları işletmeye ait üretim tesisleri ve binaların hasar görmesine, hammadde temininin kısıtlanmasına ve beşeri sermayenin kaybına sebep olur. Bu tür doğal afetlerde örgütün alabileceği önlemler ne yazık ki sınırlı olup kontrol edilemeden ani bir biçimde ortaya çıkarlar.⁵⁷

2.3.3.3. Siyasi Olaylar

Hükümet seçimleri ile birlikte yeni siyasi gündemlerin, yeni kanun ve yönetmeliklerin oluşumu ile ilgilidir. Çok uluslu işletmeleri merkez ülkenin dışında faaliyet gösterdikleri diğer ülkelerdeki siyasi olaylar da etkilemektedir.

2.3.3.4. Sosyal Olaylar

Demografik özellikler, gelenekler, aile yapısı, iş-yaşam önceliklerindeki değişimler ve terör faaliyetleri ile ilgili olayları içerir. İşletmenin faaliyet gösterdiği ülkedeki sosyal olaylar tüketicilerin davranışlarını etkiler. Bu durum çok uluslu işletmeler için faaliyet gösterilen tüm ülkelerdeki sosyal değişimlerin izlenmesini gerekli kılar. Tüm sosyal olaylar başta pazar özellikleri olmak üzere, ürün ve hizmetlere olan arz-talep dengesinin değişimine, yeni mekânların satın alınmasına, insan kaynakları sorunlarına ve bunlara bağlı olarak üretimde kesintilere sebep olur.

⁵⁷ Yalçın Balıkçı, İşletmelerde Risk Yönetimi, İstanbul, 2009, s.83.

2.3.3.5. Teknolojik Olaylar

Elektronik ticaretin getirdiği yenilikler ve araçlardır. Teknolojik olaylar işletmelerin faaliyetlerinde, süreçlerinde veya iş yapım biçimlerinde değişlikleri de beraberinde getirmektedir. Bilgi çağında teknolojik olayların getirdiği değişimlere uyum sağlamayan işletmelerin pazarda rekabet güçlerini korumaları mümkün olmamaktadır.

2.3.3.6. Altyapı ile İlgili Olaylar

Çağrı merkezi desteği, koruyucu bakım giderleri, ekipman arızalarının azaltılması ve müşteri memnuniyetinin artırılması için yapılan harcamalar gibi sermaye tahsisini arttıran olayları içerir. Her işletmenin altyapı ile ilgili karşılaşılabileceği olaylar farklılık gösterir. Yaşana arıza ve duruşlar işletmeler açısından önemli birer maliyet unsurudur, süreç devamlılığını engellemekte, işletmenin verimliliğini ve rekabet gücünü olumsuz yönde etkilemektedir.

2.3.3.7. Personel ile İlgili Olaylar

İş kazaları, hileli faaliyetler ve toplu iş sözleşmelerinin sona ermesi gibi olayları içerir. Bu olaylar işletmelerin temel faaliyetlerinin aksamasına sebep olabilir. Örneğin sendikalı bir işletmede toplu iş sözleşmesinin sona ermesi ve anlaşmanın sağlanamamasıyla çalışanlar greve gidebilir. Anlaşma sağlanana kadar geçen süre içerisinde işletmenin tedarik, üretim, satış ve dağıtım gibi faaliyetlerinde aksaklıklar yaşanabilir.

2.3.3.8. Süreç ile İlgili Olaylar

Yönetim protokollerinde yeterli değişim olmaksızın süreçlerde değişiklik yapılması, süreç uygulamalarındaki hatalar ve yönetimdeki yetersizliklere rağmen müşterilere ait teslimatlar da dış kaynaklardan yararlanma gibi olayları içerir. İşletmenin süreçlerinin yanlış tasarlanması ve buna bağlı olarak yapılan hatalı planlamalar iş sonuçlarına olumsuz şekilde yansır. Bu ve benzeri olaylar pazar

payının kaybedilmesine, verimsizliğe, müşteri memnuniyetsizliğine ve iş kaybına sebep olur.

2.3.3.9. Teknoloji ile İlgili Olaylar

Güvenlik ihlalleri, potansiyel sistemlerde yaşanan aksaklıklar gibi olaylar içerir. Teknolojik açıdan yaşanan gelişmeler, işletmelerin sahip oldukları mevcut teknolojilerini değiştirerek yeni nesil teknolojileri kullanmaya başlamasını sağlamıştır. Ancak mevcut teknolojiyen yeni teknolojilere geçişte aksaklıklar ve veri transferlerinde kayıplar yaşanabilir veya yeni yapılanmada güvenlik açıkları oluşabilir. Bu olaylar işletmenin birikimlerinin azalmasına, hileli muamelelerin oluşmasına ve ticari faaliyetlerin devam edememesine sebep olabilir.

2.3.4. Risklerin Sınıflandırılması

İşletmeler, faaliyet sürecinde çok sayıda risk ile karşı karşıyadır. Dünyada yaşanan çeşitli gelişmelerle birlikte işletmelerin karşılaşabilecekleri risklerin çeşitliliği her geçen gün artmaktadır. Risklerin çeşitliliği gibi risklerin sınıflandırılmasına ilişkin olarak da pek çok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Bununla birlikte, literatürde genel kabul görmüş bir takım genel risk türleri bulunmaktadır.

2.3.4.1. İşletme Dışı – İşletme İçi Risk Unsurları

İşletmeler, yaşam seyirleri boyunca gerek işletmenin kendi içinden kaynaklanan faktörlerle gerekse işletmenin tamamen kontrolü dışında dışsal faktörlerden kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalırlar. İşletme dışı ya da çevresel unsurlar, işletmenin hakimiyeti dışında meydana gelen ve dolayısıyla işletmenin genel risk düzeyine değişime neden olan etkenlerdir. Bunların arasında piyasa fiyatlarının beklenmedik değişimleri, ülkeler ve bölgeler arasındaki farklı vergilendirmeleri, yeni ve daha ileri teknolojilerin ortaya çıkmasının yarattığı sorunları, hava koşulları ve benzeri tabiat olaylarının etkisini saymak mümkündür. İşletme içi risk unsurları ise, işletmede kullanılan üretim teknolojisi, işletmenin borç fonlarının ağırlığı, çalışanlarının eğitim ve beceri düzeyinden kaynaklanan sorunlar

likidite gereksinmesi, işçi- işveren anlaşmazlıkları gibi tamamen işletmeye özgü ve bir bakıma işletmenin kontrolü altında olan risk unsurlarıdır.

2.3.4.2. Yönetilebilir - Yönetilemez Riskler

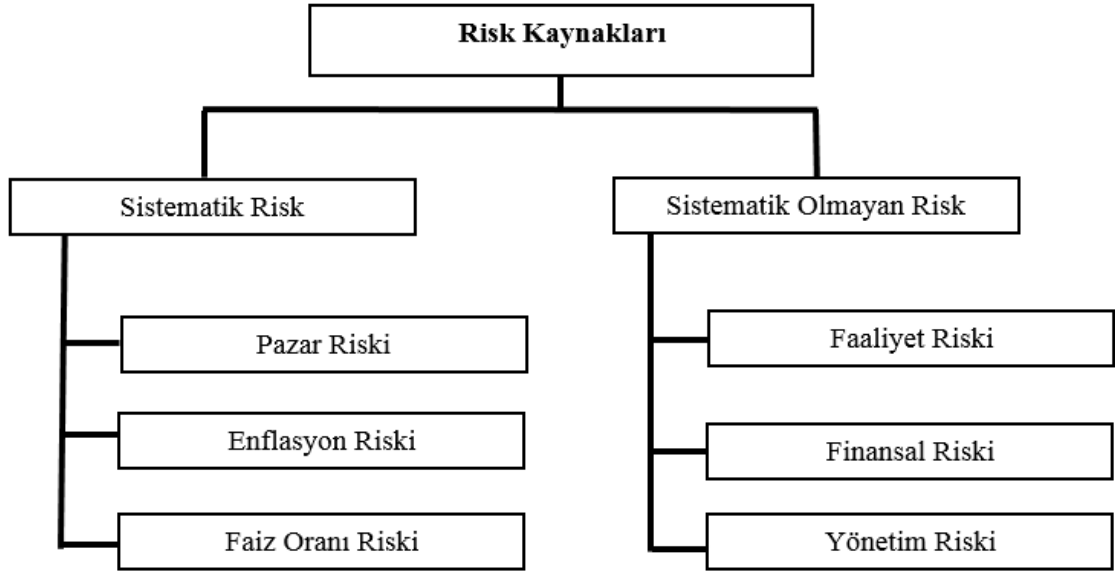
Yönetilebilir risk- yönetilemez risk kavramı, işletme içi risk- işletme dışı risk ile aynıymış gibi gözükse de işletme dışı nedenlerden kaynaklanan risklerin bir kısmı yönetilebilir risk kapsamına girerken, bir kısmını yönetilemez risk olarak kabul etmek gerekir. Yine bu durum işletme içi riskler içinde geçerlidir.

2.3.4.3. Sistemik – Sistemik – Sistemik Olmayan Risk

Sistemik risk ve sistemik olmayan risk ayırımını, genellikle menkul kıymet yarımından kaynaklanan riskleri sınıflandırmak için kullanılır. Menkul kıymet yatırımlarından kaynaklanan risk, menkul kıymet yatırımdan gerçekleşen getirinin, beklenen ya da tahmin edilen getiriden dolayı oluşan dalgalanmaların oranına göre ölçülür.⁵⁸

Sistemik risk, menkul kıymet yatırımlarının getirilerindeki değişikliklerin, piyasadaki mevcut finansal varlıkların fiyatlarını aynı zamanda etkileyen faktörlerden kaynaklanan bölümü olarak kabul edilir. Sistemik riski oluşturan kaynaklar ekonomik, politik ve sosyal çevredeki değişikliklerdir. Sistemik risk kaynaklarının başlıcaları aşağıdaki gibidir(Şekil 7):

⁵⁸ Mehmet Bolak, İşletme Finansı, İstanbul, 1998, s.5.

Şekil 7. Risk Kaynakları

Kaynak: Metin Kamil Ercan, Finansal Yönetim: Değere Dayalı İşletme Finansı, Ankara, Gazi Kitabevi, 2006.

2.3.4.3.1. Faiz Oranı Riski

Piyasanın faiz oranlarındaki değişimler, menkul kıymetlerin fiyatlarına ters taraflı olarak etki eder. Yani; faiz oranının yükselmesi fiyatların düşmesine neden olur. Yine faiz oranının düşmesinde fiyatların yükselmesine neden olur.⁵⁹

2.3.4.3.2. Satın Alma Gücü (Enflasyon) Riski

Normal fiyat düzeylerinin artması sonucunda paranın satın alma gücünde azalma olması şeklinde ifade edilmektedir. Enflasyon riski, enflasyon oranında ortaya çıkan artışın, paranın satın alma gücündeki azalış nedeniyle, finansal varlıkların fiyatlarını etkilemesidir.⁶⁰

⁵⁹ Bolak, a.g.e. s.6.

⁶⁰ Bolak, a.g.e. s.6.

2.3.4.3.3. Piyasa Riski

Finansal varlıkların değerinde meydana gelen değişimler nedeniyle oluşan zarar riskidir. Piyasa riski, Şirketin faaliyetlerinden ve denetiminden tamamen bağımsız olarak, geçerli bir ekonomik neden dayanmayan veya daha çok belirsizliği artırıcı etkilerin sonucu ortaya çıkmaktadır. Beklenmeyen bir anda savaş başlaması yada bitmesi, o yıl seçim olması, politik faaliyetlerin artması, piyasadaki spekülasyon hareketlerin çoğalması gibi gelişmeler piyasayı etkileyen psikolojik etkenlerdir.⁶¹

Sistemik olmayan risk, toplam riskin işletmeye özgü ya da işletmenin ait olduğu sektöre özgü kısmıdır. İşletmenin getirilerinde grevler, yönetim hataları, yeni buluşlar, reklam kampanyaları, tüketici tercihlerinde değişiklikler, kanuni uygulamalar dalgalanmalara neden olabilir. Bu sayılan etkenler işletmeye özgü ya da alakalı endüstri dalı için söz konusu olduğundan, diğer endüstrileri ve sermaye piyasasını etkileyen etkenlerden bağımsızdır. Her menkul kıymetin, sistemik olmayan riskinin farklı farklı yönlerde alabilmesi dolayısıyla, çeşitlendirme yoluyla bu riskin azaltılmasını sağlamak mümkündür. Sistemik olmayan risk kaynaklarının başlıcaları şöyledir:

2.3.4.3.4. Finansal Risk

Şirketlerin banka kredileri, tahviller gibi faiz sorumluluğu getiren borç kalemlerinin artması, bu yükümlülüklerin yerine getirilememesi olasılığını da çoğaltır. Yani işletmelerin finansal kaldıraç derecelerinin yükselmesine finansal risk denir.⁶² Bir işletmenin finansal riski; ödünç alma, satışlarda meydana gelen dalgalanmalar, hammadde fiyat değişiklikleri, grev ihtimali, üretim modasının geçmesi, rekabetlerde artış, nakit yetersizliği gibi faktörlere bağlı olarak artmaktadır.

2.3.4.3.5. Yönetim Riski

İşletmelerde yönetici kadrolarının yetenekleri işletmelerin başarıları önemli derecede etkiler. Pay senetlerinin değerini belirleyen değişkenlere yönetim

⁶¹ Kadir Tuna, Finansal Risk Yönetimi, 2009, ss.15-16.

⁶² Bolak, a.g.e. s.7.

hatalarının önemli bir etkisi vardır. Yönetim hatalarından kaynaklı olarak işletmenin satış ve karı azalabilir ve risk artışı olabilir. Bu gibi durumlar pay senetlerinin fiyatlarında azalışa neden olur. İlgili ortaklığın yönetimi değerlendirilerek bir pay senedinin üstüne aldığı yönetim riskinin derecesi belirlenebilir.⁶³

2.3.4.3.6. Faaliyet Riski

İşletmelerin faiz yükümlülüğünün ve sabit giderlerin yüksekliği, finansal riski ve faaliyet riskini arttırmaktadır. Sabit giderlerin yüksekliği başa baş noktasını da yükseltmektedir. Ayrıca üretimin ve satışların düşük olduğu zamanlarda da sabit giderlerin ödenmesi zorunluluğunun olması, satışlardaki değişimler karşısında net kardaki değişimlerin de büyük olmasına yol açmaktadır. Bu durum özellikle hisse senedi getirilerinde önemli bir risk unsuru oluşturmaktadır.⁶⁴

2.3.4.3.7. Endüstri Riski

Birden fazla sektördeki işletmeyi olumsuz etkileyebilecek ekonomik, yasal, sosyal ve davranışsal bir kısım değişimler, bu işletmelerin satış ve karlarını yani dolaylı olarak finansal varlıkların piyasa değerinde düşürücü rol oynayabilir. Tüketicinin tercih ve beğenilerinde değişimler, artan dış rekabet iş koluna ait fazla grevler, hammadde temininde yaşanan zorluklar, teknolojik gelişmeler endüstri riskinin ortaya çıkmasına neden olan ya da artış yapan etkenlere misal olarak verilebilir.⁶⁵

2.3.4.4. Finansal – Finansal Olmayan Risk

Finansal olmayan riskler, işletmenin üretim teknolojisi, işgücü gibi etkenlerden meydana gelen, kendi faaliyet bölümü içerisinde hizmet veya mal üretimlerinin doğal bir etkisi olarak karşı karşıya kaldıkları risklerdir. Finansal riskler ise ekonomik kaynaklara bağlı olarak oluşmaktadır. İşletmenin etkinlik gösterdiği piyasalardaki dalgalanmalar, kredi ve faiz oranları ile kurdaki değişimler ve

⁶³ Tuna, a.g.e. s.21.

⁶⁴ Bolak, a.g.e. s.7.

⁶⁵ Tuna, a.g.e. s.23.

işletmenin sermaye yapısındaki değişiklikler finansal riskler içerisinde ilk akla gelen risklerdir.⁶⁶

2.3.4.5. Risk Yönetim Teknikleri

Riskin karmaşıklığı arttıkça teknik ve araç-gereç kullanım gereksinimi artar. Risk yönetim teknik ve araç-gereçleri ile kişisel yargı, sezgi ve deneyimin birleştirilmesi gerekir. Risk yönetimini, ne tümüyle teknik kullanarak ne de yalnızca kişisel yargı, sezgi ve deneyime dayalı olarak yürütmek uygun değildir. Önemli olan risk yönetiminde etkinliği artırmak, sübjektifliği azaltmak için yaygın ve etkin bir şekilde teknik ve araç-gereçlerden yararlanmaktır. Yüksek riskli ve karmaşık olaylarda risklerin yönetilmesi için disiplinli bir şekilde teknik ve gereçlerin kullanılması gerekir.⁶⁷

2.3.4.5.1. Beyin Fırtınası (Brainstorming)

Beyin fırtınası belli bir konudaki problemi çözmek amacıyla yaratıcı fikirler geliştirme ve üretme sürecidir. Tartışılacak konu hakkında uzmanların bir araya gelmesiyle, katılımcıların fikirlerini ortaya koymasıyla yeni ve çok farklı fikirlerin üretilmesi esastır. Yalçın'a göre beyin fırtınası yönteminde aşağıdaki adımlar izlenir:⁶⁸

- ✓ Beyin fırtınası yapılacak konu belirlenir ve konu grubun kolay görebileceği bir yere yazılır,
- ✓ Grup lideri veya rehberi, gruba konu hakkındaki fikirlerini sorar,
- ✓ Her fikir, yorum yapılmadan olduğu gibi yazılır,
- ✓ Süreç, yeni bir düşünce ortaya çıkıncaya kadar devam eder.

⁶⁶ Bolak, a.g.e. s. 8.

⁶⁷ Fıkrkoca, Meryem. *Bütünsel risk yönetimi*. Pozitif matbaacılık, 2003.

⁶⁸ Balıkcı, a.g.e. s.237.

2.3.4.5.2. Neden–Sonuç Analizi (Ishikawa-Balık Kılıcı Diyagramı)

Neden-sonuç Analizi, bir problemin olası nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bir analizdir. Bu yöntem de risk ile ilgili bütün bilgi ve tecrübeler, balık kılıçına benzeyen Şema üzerinde gösterilmektedir. Görsel olarak ifade edilen ve risk ile ilgili bütün unsurları içeren Şema, katılımcıların risk hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmasını sağlayarak ortak bir risk kültürü oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır.⁶⁹

2.3.4.5.3. Pareto Analizi

19. yüzyılda yaşamış İtalyan ekonomist Vilfredo Pareto, kendi adını taşıyan kuramında bir gruptaki önemli birimlerin, o gruptaki toplam birimlerin sadece ufak bir parçasını içerdiğini belirtmektedir. Pareto analizi; bir sonuca neden olan sebepleri önem derecesine sıralayarak önemli olanları önemsiz olanlardan ayırmayı ve dikkati önemli nedenler üzerinde toplamamızı sağlar.⁷⁰

Pareto analizi ile aşağıdaki yararlar elde edilir⁷¹:

- ✓ Varlığı bilinen problemlerden birkaçının yaşamsal önemde olduğu doğrulanmış olur.
- ✓ Daha önce farkında olunmayan bazı problemlerin yaşamsal öneme sahip olduğu anlaşılabilir.
- ✓ Çok sayıda problem alanı ortaya çıkarılabilir.
- ✓ Öncelikle ele alınması gereken problemler açıkça ortaya konulur.

2.3.4.5.4. Nominal Grup Tekniği (NGT)

Nominal Grup Tekniği (NGT), bir grubun hızlı bir şekilde karar bütünlüğüne varabilmesi için kullanılan bir grup kararı verme tekniğidir. Beyin fırtınası tekniğine alternatif olarak geliştirilmiş olan teknik gruptaki herkese eşit hak verilmesini

⁶⁹ Yarız, a.g.e s.28.

⁷⁰ Balıkçı, a.g.e. s.239-240.

⁷¹ Kenan, E. V. İ. N. (2014). İşletmelerde Finansal Risk Yönetimi Ve İmkb İşlem Gören Çimento Şirketine Yönelik Bir Uygulama(Doctoral Dissertation, Okan Üniversitesi Tez (Thesis)).

sağlamaktadır. Tekniğin avantajları arasında; puanlamanın anonim olarak yapılması, tüm katılımcıların katılımlarının eşit olması ve dikkat dağıtıcı bazı etkenlerin en aza indirilmiş olması sayılabilir. NGT dört adımdan oluşmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir⁷²:

A-Fikir üretimi: Grup üyeleri fikirlerini yazılı olarak 5-10 dakikalık bir zaman içerisinde belirtirler. Verilen zaman şartlarına göre 15 dakikayı bulabilmekte ya da yeni fikirler oluşana kadar devam sürebilmektedir.

B-Yorumlama ve açıklama: Bu adımda oluşturulan her bir fikir değerlendirilme ve açıklanma amaçlı tartışmaya sunulmaktadır. Bu basamakta katılımcılar fikirleri birleştirebilmekte ve bir takım haline getirmektedir.

C-Oylama: Bu basamakta fikirler üzerinde tartışma yapılmaksızın direkt oylamaya gidilmektedir. Katılımcılar bireysel olarak tüm fikirleri listeden seçerek puanlandırma yapmaktadır.

D-Son tartışma: Bu aşamada puanlamanın sonuçları bütün katılımcılara duyurulur ve sonuçlar üzerinde tekrar yorumlar yapılır. Bu tartışma sonucunda uzlaşmaya varılarak bir grup raporu hazırlanmaktadır.

2.3.4.5.5. Çoklu Oylama (Multi Voting)

Risk önceliklendirme de yararlanılan bir tekniktir. Uzun bir liste olarak belirlenen riskler birkaç adede kadar azaltılır. Grup üyeleri seçimlerini yaptıktan sonra grup rehberi tercihleri listeler ve her bir risk için kaç kişinin oy verdiğini belirler. Oy verilmemiş ya da az sayıda oy verilmiş seçenekler listeden çıkarılır. İstenilen sayıda seçenek kalıncaya kadar oylama devam eder. Genellikle birkaç oylamadan sonra sonuç elde edilir. Çok sayıda riskin olduğu durumda, katılımcılar küçük gruplara ayrılarak değerlendirmede bulunur. Genellikle her oylamada 10

⁷² www.sigma.yildiz.edu.tr/2009-1-1-tam.pdf.

kaleminden daha fazla önceliklendirilmelidir. Bir dizi oylamanın sonuçları, risk önceliklendirilmelilerde gösterilir.⁷³

2.3.4.5.6. Kritik Yol Analizleri

Projelerin erken aşamalarında, en fazla zaman alacak faaliyetlerle ilgili kritik yolların belirlenerek kaynak kaynak planlamasının en sağlıklı şekilde yapılması sağlanır. Kritik yol analizleri yapılırken olası çizelge kayma risklerine dikkat edilmelidir. Bu yolla proje çizelgesindeki önemli kaymalar, erken aşamalarda belirlenerek gerekli önlemler alınır. Bir işin başlama süresinde bir gecikme tüm projenin bitiş süresinde bir gecikmeye neden oluyorsa o işe kritik iş denir.⁷⁴

A-Senaryo Analizleri: Risk planlamasında senaryo planlama yaklaşımı, geleceğe ilişkin fikirler oluşturabilmek için oldukça uygundur. Senaryo analizi, mantıken uygun olan bir durumdan, gelecek bir durumun nasıl meydana gelebileceğini adım adım göstermektedir. Bazı kritik noktalardan hareketle, durumun geleceğe doğru nasıl yol alacağı belirlenmeye çalışılır. İşletmenin karşılaşacağı riskler ve bu risklere ait çözüm yollarıyla ilgili senaryolar oluşturularak gözden kaçırılan bazı önemli hususlar belirlenir.

B-Varsayım Analizleri: Süreç ve ürünle ilgili varsayımlar analiz edilir. Örneğin, testlerin yapılacağı varsayılan tarihlerde tasarımın testlere hazır hale gelmiş olması gerekir. Eğer test yapılması varsayılan tarihte tasarımın sonuçlanmamış olması riski varsa varsayım yeniden değerlendirilmelidir. Varsayımla ilgili riskler, proje çizelgesindeki aksamalara ya da testlerin yeterince yapılamamasına neden olacaktır.

C-Öğrenme Eğrileri: Öğrenme eğrileri, kişinin ne kadar zamanda ve ne düzeyde öğrenme gerçekleştirdiğini ifade eder.⁴(S. Çam, Öğrenen Organizasyon ve Rekabet Üstünlüğü, İstanbul, 2002, s.33) Özellikle fiyat stratejilerinin oluşturulmasında etkili bir rekabet aracıdır.

⁷³ Kenan, E. V. İ. N. (2014). İşletmelerde Finansal Risk Yönetimi Ve İmkb İşlem Gören Çimento Şirketine Yönelik Bir Uygulama(Doctoral Dissertation, Okan Üniversitesi Tez (Thesis)).

⁷⁴ Kenan, E. V. İ. N. (2014). İşletmelerde Finansal Risk Yönetimi Ve İmkb İşlem Gören Çimento Şirketine Yönelik Bir Uygulama(Doctoral Dissertation, Okan Üniversitesi Tez (Thesis)).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. FİNANSAL ANALİZ TEKNİKLERİ

Yönetim, bir başka deyişle işletmecilik, üretim/hizmet faaliyetinin gerçekleştirilmesinde, günümüzde oldukça karmaşıklaşan, çeşitlenen faktörlerin bir araya getirilmesini, koordinasyonunu, yönlendirilmesini ve kontrolünü amaçlayan bilimsel bir disiplin haline gelmiştir. İşletme disiplini "işletmenin insan gücü ve makine kaynaklarından yararlanma derecesinin yükseltilmesi" işlevini gerçekleştirmek için yöntemler, kuramlar, modeller ve yaklaşım biçimleri geliştirmiştir.⁷⁵

Beşerî ve maddî kaynakların en iyi şekilde kullanılması, işletme yönetiminin temel uğraşı alanıdır. Emek, sermaye, enerji, makine ve teçhizat, hammadde ve diğer tüm üretim faktörleri ile birlikte insan kaynaklarından yararlanma derecesinin yükseltilmesi, sistemin performansının artırılması demektir.⁷⁶

Mali tablolar analizi, işletmenin mali durumunu, finansal yönden gelişmesini ve faaliyet sonuçlarını değerlendirmek için kullanılır. Gelişme yönlerini belirleyebilmek ve işletme ile ilgili olarak geleceğe yönelik tahminlerde bulunabilmek için mali tablolardaki kalemler arasındaki ilişkiler incelenmektedir.⁷⁷

Finansal analiz ile işletmenin geçmiş faaliyetleri değerlendirilir ve mevcut durumu saptanarak ve geleceğe ilişkin tahminleri ortaya konur. Finansal analiz ile işletmenin finansal denetimi de sağlanmış olur. Finansal analize işletmenin kredi talebinde bulunduğu finans kurumları ile potansiyel ortakları gereksinim duyarlar. Halka açık olmayan işletmeler devlete, SPK hükümlerine tabi işletmeler ise SPK ya ve devlete bilgi verme zorunlulukları olması nedeniyle kârlılıkları hakkında temel bilgiler vermek üzere, finansal tablolar düzenler ve açıklar. Bu açıklanan bilgiler finansal bilgilerdir. Finansal bilgi bir şirketin muhasebe ve dış raporlama sistemi

⁷⁵ Koçel, Tamer. *İşletme yöneticiliği*. İstanbul Üniversitesi İşletme fakültesi, 1989.

⁷⁶ Akat, İlder. "Gönül Budak ve Gülay Budak." *İşletme Yönetimi, İstanbul: Beta Kitabevi* (1994).

⁷⁷ Öztin Akgüç, Mali Tablolar Analizi, İstanbul, 1995, s.2.

tarafından üretilen ve (halka açık) şirketlerin finansal durum ve performansları ile ilgili, bağımsız denetime tabi tutulmuş ve kamuya açıklanan niceliksel verilerdir.⁷⁸

3.1. Karşılaştırmalı Tablolar Analizi

İşletmenin iki ya da daha fazla hesap dönemine ait olan finansal tabloların, birbirini izleyen dönemlerin yatay olarak karşılaştırmada kullanılan bir analizdir. İşletmenin geçmiş yıllarından bu zamana kadar olan faaliyetlerde başarılı olup olmadığı hesaplar ve gruplar bazında karşılaştırarak inceleme olanağı vardır. Karşılaştırmalı tablolar analizinin bazı özellikleri şu şekildedir:

- ✓ Birden fazla dönemi içerdiği için dinamik bir analizdir,
- ✓ İşletmenin kendi içindeki analizini ortaya koyar,
- ✓ Rakiplerle olan rekabette analiz için kullanılmaz,
- ✓ Analizin yorumu neden sonuç ilişkisine göre yapılır,
- ✓ Tablolardaki değişim tutar ve yüzde olarak ifade edilir.

Karşılaştırmalı tablolar analizinde; stok değişimi, alacaklardaki değişim, menkul kıymetler değişimi, dönen varlık değişimi, satışlar, öz kaynak değişimi, kısa vadeli yabancı kaynak değişimi, uzun vadeli kaynak değişimi gibi kalemlere bakılır.

3.2. Yüzde Yöntemi İle Analiz

Dikey analizle birlikte aktif ve pasiflerin ne biçimde dağıtıldığını incelemek mümkün olur. İşletme aktiflerinin dönen varlıklar ve duran varlıklar arasında ne biçimde dağıtıldığı ile bu değerler için kullanılan işletme kaynaklarının hangi oranlarda öz ve yabancı kaynaklardan sağlandığını gösterir.⁷⁹

3.3. Eğilim (Trend) Yüzdeleri Analizi

Söz konusu analiz tekniğinde işletme için her açıdan normal bir dönem temel olarak alınır ve ilgili döneme ait tutarlar yüz kabul edilerek işletmenin birbirini

⁷⁸ Ali Ceylan, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Bursa, 1998, s.121.

⁷⁹ Yalkın, Yüksel Koç. *İşletmelerde mali analiz teknikleri*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1975.

izleyen dönemlere ilişkin finansal tablolarında yer alan finansal kalemlerinin temel alınan yıla göre değişimi yüzde olarak hesaplanır.⁸⁰

Eğilim yüzdeleri yöntemi ile analiz baz yıla ve bir önceki yıl olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Baz yıl yönteminde belirli bir yılın verileri 100 kabul edilerek daha sonraki yılların bu yıla göre nasıl bir eğilim gösterdikleri gözlemlenirken, bir önceki yıla göre yapılan analizde yalnızca bir dönemdeki değişim gözlemlenebilmektedir.⁸¹

3.4. Oran Analizi

Bulunan oran ve yüzdeler, analiste geleceğe yönelik tahminlerde bulunmada ipuçları verir, kredi veren kuruluşlara işletmenin vadesi gelmiş malî yükümlülüklerini karşılayabilirliği konusunda bilgi verir ve ortaklara yaptıkları yatırımlarda bir artış olup olmadığını gösterir. Kısacası işletmenin malî yapısını açıklar. Rasyolar veya oranlar işletmelerin finansal verilerini özetleyen ve performanslarını karşılaştırmak için en uygun araçlardır. Oranlar, İşletme ile ilgili doğru soruların sorulmasına ve cevapların verilmesine yardımcı olur. İşletmelerin değerlendirilmelerinde kullanılan finansal analiz tekniklerinin en eskilerinden biri, rasyolar veya oranlardır. Oranlar yolu ile analiz, uygulamada en çok kullanılan ve en önemli finansal analiz tekniklerinden bir tanesidir. Çeşitli kaynaklarda, oran yerine rasyo, reşyo veya nispet deyimleri de kullanılmaktadır. Oran, finansal tablolarda yer alan çeşitli kalemler arasındaki basit matematiksel bir ilişkiyi gösterir.⁸²

Finansal analiz tekniklerine göre, oran analizi yöneticilerin hızlı karar vermelerinde, işletmelerin büyüklük ve benzeri özelliklerini belli ölçüde ortadan kaldırdıklarından, işletmeler arası karşılaştırmalarda önem bir rol oynar.⁸³

Oranlar yardımıyla işletmelerin değerlendirilmesi yapılırken; çok sayıda oran hesaplamak yerine, az sayıda, amaca uygun oranlar hesaplanmalı, mevsimsel ve

⁸⁰ Akgüç, a.g.e. s.338.

⁸¹ Ceylan ve Korkmaz, a.g.e. s.77.

⁸² Akdoğan, Nalan, and Nejat Tenker. *Finansal tablolar ve mali analiz teknikleri*. Savaş Yayınları, 1992

⁸³ Nejat Akıncı ve Müjdat Ünlen, *Mali Tablolar Analizi*, İzmir, 1998, s.84.

devresel değişikliklerin oranlar üzerindeki etkilerine dikkat edilmeli, bir oranın değerinde meydana gelen farklılığının, nereden kaynaklandığını tespit edilmeli, yorumlarda, enflasyonun oranlar üzerinde neden olabileceği etkilere dikkat edilmeli, oranlar yorumlanırken, aynı endüstri kolundaki benzer işletmelerle karşılaştırmalar yapılmalıdır.

Finansal analizde kullanılan oranları çeşitli amaçlara göre sınıflandırmak mümkündür. Öte yandan, bilânço ve gelir tablosundaki verilerden hareketle çok sayıda oran hesaplanabilir. Buna rağmen, bilânço ve gelir tablosu verilerinin analizinde kullanılan oranlar, dört grupta toplanmaktadır.⁸⁴

- ✓ Likidite oranları,
- ✓ Finansal yapı veya kaldıraç oranları,
- ✓ Faaliyet oranları,
- ✓ Kârlılık oranları

3.4.1. Likidite Oranları

Likidite oranları, genel olarak işletmenin kısa süreli borçları ile dönen varlıkları arasındaki ilişkiyi araştırmaktadırlar.⁸⁵

Söz konusu oranlar işletmenin sahip olduğu dönen varlıklarla kısa süreli borçlarını ödeme gücünü ortaya koymasına bakımından işletme üst yönetimi ve kredi veren kuruluşlar tarafından yaygın olarak kullanılan oranlardır.⁸⁶

İşletmenin likidite oranlarının analizinde özellikle şu temel noktalar araştırılmaktadır:⁸⁷

- ✓ Dönen varlıkların iş hacmine oranla gösterdiği eğilim,
- ✓ Dönen varlıkların geçen dönemlere oranla gösterdiği eğilim,

⁸⁴ Uzun, a.g.e. s.637.

⁸⁵ Ceylan ve Korkmaz, a.g.e. s. 48.

⁸⁶ Arjun. J. Singh, Raymond S.Schmidgall. Use Of Ratios, 2001,s. 27.

⁸⁷ İlarşlan, K. (2011). Birleşme Ve Satın almaların Finansal Oranlar Yoluyla İşletmelerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.

- ✓ Kayıtlı alacakların tahsil yeteneği, süreleri, oluşum nedenleri ve bunun satışlara uygunluğu,
- ✓ Senetli alacakların oluşum nedeni,
- ✓ Stokların niteliği,
- ✓ Kısa süreli borçların vade yapısının uygunluğu,
- ✓ İş hacmine oranla net çalışma sermayesinin uygunluğu,
- ✓ İşletmenin kısa süreli borç ödeme yeteneğini etkileyen diğer faktörlerin değerlendirilmesi.

3.4.1.1. Cari Oran

Bu oran, dönen varlıkların kısa vadeli borçlara oranlanmasıyla bulunur. İşletmenin kısa vadeli borçlarını ödeme gücünü gösterir. Bu oranın 1.5 ya da 2 olması analiz açısından yeterli görülmektedir.

Cari Oran, dönen varlıkların yapısının belirlenmesinde, satın alma ve satış şartlarının, satışların düzenliliğinin ve kârlılığının, iş hacminin özelliklerinin, mevsimlik hareketlerin ölçülmesinde kullanılır.

Bir işletmede net işletme sermayesi arttığı halde, cari oran düşebilir. Eğer söz konusu işletmede kısa vadeli borçlar dönen varlıklardan daha hızlı artmış ise cari oran, net işletme sermayesinde artış olsa dahi düşer.⁸⁸

Dönen varlıkların, kısa vadeli borçlara oranlanmasıyla bulunur.

3.4.1.2. Likidite Oranı

Asit-Test Oranı = Dönen Varlıklar-Stoklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Yukarıdaki formülde de görüldüğü gibi dönen varlıklardan stoklar kalemi çıkarılmıştır. Bunun nedeni, stokların satış işlemine konu olmalarının zaman alması veya satışı takiben paranın işletmeye dönmesinin, borçların vadesine oranla daha

⁸⁸ Ceylan a.g.e. s.78.

fazla zaman alabileceği düşüncesidir. Kısacası stoklar, işletmenin cari varlıklarının en az likit olanıdır.

Asit-test oranının düşük olması (özellikle 1'den küçük) işletmenin kısa vadeli borçlarını geri ödemede güçlükle karşılaşacağına bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ancak düşük bir asit-test oranı, işletmenin finansal yükümlülüklerini karşılamayacağı anlamına gelmeyebilir. Çünkü yükümlülükleri karşılama kabiliyeti esas itibarıyla aşağıdaki faktörlerin etkisi altında şekillenir.⁸⁹ İşletmenin nakit girişlerinin çabukluğu,

- ✓ İşletmenin sermaye artırma kabiliyeti,
- ✓ İşletmenin kısa vadeli borçlarının vade yapısı,
- ✓ İşletmenin satıcılarla olan ilişkisi ve kredi açmaya istekli olup olmamaları.

3.4.1.3. Nakit Oranı

Bu çalışmada bahsedilecek olan likidite oranlarından en önemlilerinden biri, nakit oranıdır. Bu orana aynı zamanda "likit oran" da denilmektedir. Bu oran diğer likidite oranlarına (cari oran ve asit-test oranı) göre daha hassastır. Çünkü hesaplama yapılırken dönen varlıklardan, stoklarla birlikte alacakları da çıkarmaktadır. Nakit oran aşağıdaki formül yardımı ile hesaplanır.

Nakit Oran = Hazır Değerler + Serbest Menkul Değerler / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar

Bu oranın 0,20 olması yeterli kabul edilir. Ancak nakit oranının yeterliliğine karar vermeden önce işletmenin elinde bulundurduğu stokların ve alacakların niteliğine bakılması gerekir. Stokların kolayca paraya dönüştürüldüğü ve borçluların ödeme gücü ve/veya isteği yüksek olması durumunda oranın 1/5'in altına düşmesi dahi önemli bir sakınca oluşturmamaktadır. Her ekonomide ve her endüstri kolunda

⁸⁹ Aypar, Adem. *Denizli Tekstil Sektörünün Mevcut Durumunun Ve Geleceğinin Finansal Oranlar Yardımıyla Araştırılması Ve Diğer Sektörlerle Kıyaslanması*. Diss. Fen Bilimleri Enstitüsü, 2010.

oranlar için farklı standartlar olabilir. Önemli olan oranların işletmenin bünyesinde nasıl geliştiği ve aynı endüstri kolundaki işletmenin göre hangi durumda olduğudur.⁹⁰

3.4.1.4. Stokların Dönen Varlıklara Oranı

Toplam stokların dönen varlıklara oranlanmasıyla bulunur.

3.4.1.5. Stokların Aktif Toplamına Oranı

Toplam stokların aktiflerin toplamına oranlanmasıyla bulunur.

3.4.1.6. Stok Bağımlılık Oranı

Bu oran işletmenin kısa vadeli borçlarını ödemede hazır değerler ve diğer paraya çevrilebilecek varlıkların dışında, stokların yüzde kaçının satılması gerektiğini gösteren orandır.

Formül:

(Kısa Vadeli Borçlar – Likit Aktifler) / Stoklar

3.4.1.7. Kısa Vadeli Alacakların Dönen Varlıklara Oranı

Kısa Vadeli Ticari Alacaklar ile Diğer Kısa Vadeli Alacakların toplamının Dönen Varlıklara oranlanmasıyla bulunur.

Formül:

Kısa Vadeli Ticari Alacaklar + Diğer Kısa Vadeli Alacaklar / Dönen Varlıklar.

⁹⁰ Onat, a.g.e. s.46.

3.4.1.8. Kısa Vadeli Alacakların Aktif Toplamına Oranı

Formül:

Kısa Vadeli Ticari Alacaklar + Diğer Kısa Vadeli Alacaklar / Aktif Toplam

3.4.2. Finansal Yapı Oranları

İşletmeler sahip oldukları varlıkları öz kaynaklarla ve yabancı kaynaklarla finanse etmektedir. İşletme dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynaklarla, duran varlıkların ise uzun vadeli yabancı kaynaklarla nasıl karşıladığını gösteren oranlarıdır. Bu yüzden finansal yapı analizi işletme için çok önemli bir analizdir.

3.4.2.1. Kaldıraç Oranı

Kaldıraç veya borçlanma oranı olarak da isimlendirilen bu oran, varlıkların ne kadarının yabancı kaynaklarla finanse edildiğini ortaya koyar. Bu oranın yüksek olması, işletmenin spekülâtif tarzda finanse edildiğini kredi verenler açısından emniyet marjının dar olduğunu, işletmenin faiz ve ana para taksitlerini ödeyememe nedeniyle mali yönden zor durumlara düşme olasılığının yüksek olduğunu gösterir.⁹¹

Özellikle enflasyon dönemlerinde işletmeler daha hızlı borçlanma eğilimi içine girdiklerinden Borç / Varlık Toplamı oranının ekonomik genişleme dönemlerinde yükselmesi beklenir. Kuşkusuz işletmelerin böyle bir eğilim içerisine girmelerinin makro ekonomi açısından önemli sonuçlar doğuracağı aşikârdır.⁹²

3.4.2.2. Öz Kaynakların Aktif Toplamına Oranı

Bir işletmenin iktisadi varlıklarının devamının veya büyük bir bölümünü öz sermaye ile fonlanması, işletmeye kredi verenler için güvence oluşturur; fakat böyle bir durum aynı zamanda, işletmenin nispeten düşük maliyetli yabancı kaynaklardan yararlanmadığını da gösterebilir.⁹³

⁹¹ Akgüç, a.g.e. s.394.

⁹² Ahmet Hayri Durmuş, Mali Tablolar Tahlili, İstanbul,1986, s.85.

⁹³ Akgüç, a.g.e. s.271.

Birçok küçük veya orta büyüklükteki işletmenin yabancı kaynaklarının tamamı veya büyük bir bölümü kısa süreli borç niteliğindedir. Bu işletmelerde öz sermaye oranının düşük olması, işletmenin aşırı derecede kısa süreli kaynak kullandığını gösterir ki, fiyatlarda beklenmeyen düşüşler, satış veya alacakların tahsilinde karşılaşılan güçlükler, ekonomik hayattaki durgunluk, mali bakımdan işletmeyi zor durumda bırakabilir. Finansmanda öz kaynak payının yüksekliği işletmenin ekonomik durgunluğa karşı direncini artırır.⁹⁴

Öz kaynak, aktif toplamı oranının %50'nin altına düşmemesi arzulanmaktadır. Yani öz sermaye / borç oranı 1 olmalıdır.⁹⁵

3.4.2.3. Öz Kaynakların Yabancı Kaynakların Toplamına Oranı

Öz kaynakların kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamına bölünmesi ile elde edilen bir orandır.

Bu oranın en az 1 olması istenir. Oranın 1'den küçük olması işletmeye kredi verenlerin işletme sahibini ve ortaklarının işletmeye daha fazla yatırım yaptıklarını ifade eder. Bu durum alacaklıların işletmeye güvencesini azaltmakta ve ekonomik kriz dönemlerinde ağır faiz yükü, işletmenin mali olanaklarını tüketerek işletmeyi borçlarını ödeyememe durumunda bırakabilir.⁹⁶

3.4.2.4. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı

Bu oran, işletmelerin varlıklarının finansmanında yararlanılan kısa vadeli yabancı kaynakların yüzdesini vermektedir. Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar daha çok dönen varlıkların finansmanında kullanıldığı için bu oranın dönen varlığın varlık toplamı içindeki yüzdesinden büyük çıkmaması arzu edilir. Bu oran işletmedeki ekonomik varlıkların ne kadarının kısa vadeli borçlarla karşılandığını gösterir. Bu oranın %30'u aşmaması gerekir.

⁹⁴ Akgüç, a.g.e. s.278.

⁹⁵ Ercan, Metin Kamil, and Ünsal Ban. "Finansal Yönetim." *Gazi Kitabevi, Ankara*(2005).

⁹⁶ Akdoğan ve Tenker, a.g.e. s.620.

3.4.2.5. Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranı

Uzun vadeli yabancı kaynakların toplamının pasiflerin toplamına oranlanmasıyla bulunur.

3.4.2.6. Maddi Duran Varlıkların Öz Sermayeye Oranı

Maddi duran varlıkların öz kaynaklara oranı yüzde şeklinde ifade edilir. Böylelikle maddi duran varlıkların yüzde kaçının öz kaynaklarla finanse edildiğini ifade eder. Oran öz kaynakların maddi duran varlıkların finansmanında yeterli olup olmadığını gösterir ki oranın % 100 ün altında olması halinde işletmenin diğer varlıklarının finansmanında da öz kaynak kullanıldığını gösterir. Oranın % 100 ün üstünde olması ise öz kaynakların maddi duran varlıkların finansmanına yetmediğini ifade eder. Maddi duran varlık finansmanında öncelikle öz kaynak yetişmiyorsa uzun vadeli yabancı kaynak kullanılması uygundur.⁹⁷

3.4.2.7. Duran Varlıkların Yabancı Kaynaklar Toplamına Oranı

Duran varlık toplamının yabancı kaynakların toplamına oranlanmasıyla bulunur.

3.4.2.8. Maddi Duran Varlıkların Aktif Toplamına Oranı

Maddi duran varlıkların toplamının aktiflerin toplamına oranlanmasıyla bulunur.

3.4.3. Faaliyet Oranları

Faaliyet oranları olarak da anılan varlık kullanım oranları yöneticilerin işletme varlıklarını ne ölçüde etkin kullandığını tespit etmek amacıyla kullanılmaktadırlar.⁹⁸

⁹⁷ Uzun, a.g.e. s.125.

⁹⁸ Kim, Woo Gon, and Baker Ayoun. "Ratio analysis for the hospitality industry: A cross sector comparison of financial trends in the lodging, restaurant, airline, and amusement sectors." *The Journal of Hospitality Financial Management* 13.1 (2005): 59-78.

Varlık kullanım oranlarının incelenmesiyle, işletme müşterilerinin kendilerine tanınan ödeme sürelerine bağlı kalıp kalmadığı, işletmenin stoklara yaptığı yatırımın uygunluğu, çalışma sermayesinin etkinliği ve duran varlıklarının etkin kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir.

Finansal analizlerde en sık kullanılan devir hızları aşağıda açıklanmaktadır.⁹⁹

3.4.3.1. Alacak Devir Hızı

Alacak devir hızının yüksek olması, işletmenin alacaklarını tahsil etmede sorun yaşamadığını ve kaliteli bir tahsilat politikası izlediği anlamına gelir. Ayrıca, oranın yüksek olması işletmenin ana faaliyet hacmine oranla daha az işletme sermayesini alacaklara bağladığını göstermekte olup daha az finansman ihtiyacı olduğu anlamına gelip olumlu bir gelişme olarak yorumlanabilir. Alacak devir hızının düşük olması, işletmenin alacaklarını tahsil etmede sıkıntı yaşadığını, kaliteli bir tahsilat politikası izlemediği gösterir. Oranın düşük olması ayrıca işletmenin sermayesini alacaklara bağladığını göstermekte olup daha fazla finansman ihtiyacı olduğu sonucunu doğurmaktadır.¹⁰⁰

Formül;

Alacak Devir Hızı = Net Satışlar / Ortalama Ticari Alacaklar

3.4.3.2. Alacakların Tahsil Süresi

Alacak Tahsil Süresi = 360 / Alacakların Devir Hızı

3.4.3.3. Nakit Devir Hızı

Oran, net satışların hazır değerlerin toplamına bölünmesiyle hesaplanır.

⁹⁹ Akdoğan ve Tenker, 2005, s.624.

¹⁰⁰ Akgün, Melek. "İşletmelerde Etkinlik ve Nakit Çevirme Süresi Analizi." *Mali Çözüm* 60 (2002).

Nakit Devir Hızı = Net Satışlar / Hazır Değerler

3.4.3.4. Stok Devir Hızı

İşletmenin stoklarını ne kadar etkili kullandığını hesaplayan önemli bir orandır. Stok devir hızı, satışların maliyetinin, ortalama stok tutarına oranlanmasıyla hesaplanmaktadır. Stokların bir yıl içerisinde kaç defa devrettiğini ve nakde çevrilebilme hızını gösteren bir orandır. Hastaneler hizmet işletmeleri oldukları için mamul ve yarı mamul stoklarından söz etmek mümkün değildir. Ancak sağlık hizmetlerinin zamanında ve en iyi şekilde verilebilmesi zorunluluğu, hastanelerin bir takım malzemeleri stoklamalarını zorunlu kılmaktadır. Hastanelerdeki malzeme stokunun devir hızı hesap döneminde kullanılan malzeme maliyetinin ortalama malzeme stokuna bölünmesiyle bulunulabilir. Stok devir hızının yüksekliği işletmenin stoklarını etkili bir biçimde yönettiğinin göstergesidir. Yüksek stok devir hızı işletmeye daha fazla kâr elde etme olanağı verir. Ayrıca işletme stoklara daha az kaynak bağlamış olur.¹⁰¹

Stok devir hızının düşük veya yüksek olması hali bazı sakıncalar doğurur:

Stok devir hızının düşük olması halinde;

- ✓ Stok depolama muhafaza giderleri artar
- ✓ Stokların sigorta giderleri yükselir
- ✓ Stoktaki malların fiyatlarının düşmesi nedeniyle, işletme büyük zararlara uğrayabilir
- ✓ Finansman giderleri artar
- ✓ Tüketici tercihlerinin değişmesi, yeni rakip malların ortaya çıkması gibi nedenlerle mallar demode olabilir ve satış kabiliyetini kaybedebilir.¹⁰²

Stok devir hızının yüksek olması halinde ise;

- ✓ İşletme, büyük alımların sağlayacağı çeşitli iskontolardan yoksun kalabilir.

¹⁰¹ Akdoğan ve Tenker, 2005: 625.

¹⁰² Akgüç, a.g.e. s.78.

- ✓ Satış fırsatlarını kaçırabilir.
- ✓ Müşterilerinin isteklerini yerine getiremeyerek onların güvenini yitirebilir.
- ✓ İlave taşıma ve satın alma giderlerine neden olabilir¹⁰³

3.4.3.5. Stokların Ortalama Tüketim Süresi

Bu oran, işletmedeki stoklarını tüketildiği sürenin belirlenmesinde kullanılmaktadır. Stokların ortalama tüketim süresi, bir yıldaki gün sayısının stok devir hızına oranlanmasıyla bulunmaktadır.

Bu oran ne kadar düşük ise; işletme stoklarını o kadar etkili kullanıyor demektir.

Formül: $360 / \text{Stok Devir Hızı}$

3.4.3.6. Etkinlik Oranı

Alacakların ortalama tahsilât süresi + stok tutma süresi olarak hesaplanan etkinlik oranı alacak devir hızı ile stok devir hızını birlikte dikkate almaktadır. Gerçekte bu oran bir malın sanayi işletmelerinde hammaddenin alımından paraya dönüşmesine değin geçen süreyi göstermektedir.¹⁰⁴

3.4.3.7. Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı

Net Çalışma Sermayesi, Dönen Varlıklardan Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların çıkartılmasıyla bulunur. Net Çalışma Sermayesi Devir Hızı ise; Net Satışların, Net Çalışma Sermayesi 'ne oranlanmasıyla bulunmaktadır. Bu oran işletmelerin Net Çalışma Sermayesini ne kadar etkili kullandığını göstermektedir.

Devir hızının yüksek olması net çalışma sermayesinin yerinde ve verimli kullanıldığını gösterir. Oranın düşük olması ise işletmenin aşırı net işletme

¹⁰³ Akgüç, a.g.e. s.115.

¹⁰⁴ Muharrem Özdemir, Finansal Yönetim, Ankara, 1997, s.48.

sermayesine sahip olduğunu, stok ve alacak devir hızlarının yavaş olduğunu, işletmenin gereğinden fazla nakit değere sahip olduğunu gösterir.¹⁰⁵

3.4.3.8. Aktif Devir Hızı

İşletmenin varlıklarını ne derece de etkili kullandığını gösteren orandır.

Formül:

Net Satışlar / Toplam Aktifler

3.4.3.9. Duran Varlıklar Devir Hızı

Duran varlıkların işletmede ne kadar verimli kullanıldığını gösteren bu oran; satışların duran varlıklara bölünmesi ile bulunur. Hastanelerde atıl kapasitenin olup olmadığını belirlemeye yarayan bir orandır. Oranın sektördeki diğer işletmelerle karşılaştırılması işletmenin duran varlıklarının kapasitesi hakkında bir fikir verir. Duran varlık devir hızının diğer işletmelere göre düşüklüğü, duran varlıklarına göre satışların azlığı ve duran varlıklarını sektördeki diğer işletmeler kadar yüksek kapasite ile kullanmamakta oluşunun sonucudur. İşletme duran varlık satın almak için borç istemi ile kredi kurumlarına başvurduğunda bu isteğinin kabul edilmeme olasılığı büyüktür.¹⁰⁶

Net Satışlar / Duran Varlık formülü ile hesaplanır.

3.4.3.10. Öz Kaynak Devir Hızı

İşletmelerde öz kaynakların ne derece verimli kullanıldığını ölçmeye yarayan bir oran olup, net satışların ortalama öz kaynağa bölünmesi ile elde edilir.

Net Satışlar / Öz Kaynaklar

¹⁰⁵ Akdoğan ve Tenker, 2005, s.631.

¹⁰⁶ Akdoğan ve Tenker, 2005, s.632.

3.4.4. Karlılık Oranları

İşletmeler faaliyetlerini sürdürürken bazı amaçlara ulaşmayı hedeflerler. Bu amaçlardan biri de kar elde etmektir. Karlılık; işletmelerde alınan kararların bir sonucu olarak görülmektedir. Bu amaçla; işletmelerdeki karlılık analizi yapılırken, karlılık oranlarından yararlanır. Karlılık oranları; işletme yönetiminin satışlar üzerinden, daha da önemlisi hissedarlarının yatırımları üzerinden nasıl daha etkili bir şekilde kar üretebileceğini ölçer.

Bir işletmenin elde ettiği kârın ölçülü ve yeterli olup olmadığını belirleyebilmek için aşağıdaki faktörlerin göz önünde bulundurulması gerekir:¹⁰⁷

- ✓ Sermayenin alternatif kullanım alanlarında sağlayabileceği gelir
- ✓ Genel ekonomik koşullar
- ✓ Aynı endüstri kolundaki benzer işletmelerin kâr oranları
- ✓ Geçmiş yıllarda kârın göstermiş olduğu eğilim
- ✓ İşletmenin planladığı kâr hedefleri

3.4.4.1. Net Karın Net Satışlara Oranı

İşletmenin satışları üzerinden ne şekilde kar sağlandığını ortaya koyan bir orandır.

Formül:

Net Kar / Net Satışlar

3.4.4.2. Finansman Giderlerinin Net Satışlara Oranı

Bir işletmede finansman giderlerinin, satışlardaki payını gösteren orandır.

¹⁰⁷ Akkaya, G. C., & Demireli, E. (2010). Analitik hiyerarşi süreci ile kredi derecelendirme analizi üzerine bir model önerisi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1).

Formül:

Finansman Giderleri Toplamı / Net Satış

3.4.4.3. Satışların Maliyetinin Net Satışlara Oranı

Bir işletmenin % kaç maliyetle üretim yaptığını ortaya koyan bir orandır.

Formül:

Satışların Maliyeti / Net Satışlar

3.4.4.4. Brüt Satış Karının Net Satışlara Oranı

Net satışlar ile satışların maliyeti arasındaki olumlu fark brüt satış karını göstermektedir. Bu oran, işletmelerin faaliyet giderleri ile faaliyet dışı giderlerini karşılayabilecek kadar kar edip etmediğini ölçmektedir.

Formül:

Brüt Satış Karı / Net Satış

3.4.4.5. Net Karın Aktif Toplamına Oranı

Oran, işletmenin yapmış olduğu yatırımın karlılığını ne ölçüde verimli kullandığını göstermektedir.

İşletmenin aktiflerini kârlı bir şekilde kullanıp kullanmadığını ve yatırımlarından ne oranda getiri sağladığını gösterir.¹⁰⁸ Oranın yüksek çıkması işletme lehine, düşük çıkması ise kârlılığın düşük olması nedeniyle işletme aleyhine yorumlanır.

¹⁰⁸ Akdoğan ve Tenker, s.639- 640.

Formül:

Net Kar / Toplam Aktif

3.4.4.6. Net Karın Öz Kaynaklara Oranı

İşletmenin sahipleri tarafından konulan sermayenin karlılığının ölçülmesinde kullanılan orandır. Bu oran, işletme sahipleri veya ortakları tarafından işletmeye sağlanan sermayenin her birimine düşen kâr payını gösterir. Bu oran, hem kâr oranından hem de toplam varlıkların devir hızından etkilenir. Faaliyet kârındaki artış, fiyatların artırılması veya birim maliyetlerin azaltılmasıyla sağlanabilir.

Formül: Net Kar / Öz Kaynaklar

3.4.4.7. Faaliyet Kârının Net Satışlara Oranı

İşletmenin iş hacmi hakkında bilgi veren bu oran, işletmenin esas faaliyetlerinden ne derece de kâr elde ettiğinin belirlenmesinde kullanılır.

Oranın yılar itibariyle değişiklik göstermesinin nedenleri kısaca şunlar olabilir:¹⁰⁹

- ✓ Satış fiyatlarındaki değişiklik
- ✓ Satılan malın maliyetindeki değişiklik
- ✓ Satış ve yönetim giderlerindeki değişiklik
- ✓ Satışların bileşimindeki değişiklik

Faaliyet kârlılığı, işletmenin esas faaliyetinin ne derece de kârlı olduğunu göstermektedir. Bu oranın yüksek olması işletme için olumlu olarak yorumlanır.¹¹⁰

Formül: Faaliyet Karı / Net Satış

¹⁰⁹ Akgüç, a.g.e. .s.213.

¹¹⁰ Akdoğan ve Tenker, a.g.e. s.635.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FİNANSAL PERFORMANS VE RİSKİN BELİRLENMESİ: ANKARA İLİNDE BULUNAN ÖZEL BİR SAĞLIK KURUMUNDA UYGULAMA

4.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Günümüzde artan rekabet koşulları nedeniyle finansal analizin önemi gittikçe artmaktadır. İşletmelerin finansal kaynak bulma konusunda yaşadığı zorluklar, şahıs şirketleri olmaktan çıkarak sermaye şirketleri haline gelmeleri ve sabit sermaye yatırımının yüksek oranda olması işletmelerde finansal analiz kavramını ön plana çıkarmaktadır. Finansal analiz finansal yönetimin yerine getirdiği beş fonksiyondan biri olmakla beraber finansal planlama ve finansal kontrolün ön koşuludur.

İşletmeler; varlıklarını devam ettirebilme, talep oluşturma, var olan ve oluşan talebi karşılayabilme, büyüebilme ve işletme değerini arttırabilmek amacıyla çeşitli yatırımlar yapmak ve bu yatırımların nasıl finanse edeceğine karar vermek zorundadır. Bu karar sürecinde işletmelerin finans bölümü devreye girmekte ve çok önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı sağlık kurumlarında finansal kararların alınmasında rol oynayan finansal analizlere örnek teşkil edecek uygulamayı ele almaktır.

4.2. Araştırmanın Kapsamı ve Veri Seti

Araştırma Ankara'da faaliyet gösteren özel bir sağlık kurumunun finansal verilerinin ortalamasını alarak elde edilen verilerle finansal analizler yapılmıştır. Finansal verilerin ortalaması alınırken hastanenin 2005-2014 yılları arasındaki gelir tabloları ve bilançoları incelenmiştir. 2008 yılında hastane yönetiminin el değiştirmesinden dolayı o yıldaki veriler gizli tutulmuştur. Bu yüzden 2008 yılına ait veri bulunmadığı için tablolarda gösterilememiştir.

4.3. Araştırmanın Kısıtları

Araştırma literatürde finansal analiz teknikleri olarak ifade edilen teknikler ve araştırmanın kapsamında belirtilen hastanenin verileri ile sınırlıdır. Tek bir sağlık

kurumunun gelir tabloları ve bilançosu ile işlem yapıldığı için tabloların karşılaştırılmasında zorluklar yaşanmıştır. Araştırmada tek bir hastane seçilmesinin sebebi özel sektör de bulunan hastane gruplarının yönetsel farklılıklar gösterdiği için gelir tabloları ve bilançolarının farklı düzenlenmesi, bilanço ve gelir tablosunda bulunan aynı kalemlerin her hastane için tablolarda belirtilmemesi ve tabloların karşılaştırılmasının zor olmasıdır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, özel bir sağlık kuruluşunun 2005 – 2014 yılları arasındaki ulaşılabilen verilerinin ortalaması alınarak önce finansal analiz tekniklerine ilişkin hesaplamalar, ardından SPSS 21.0 programı ile yapılan istatistikî analizlerle gerçekleştirilmiştir.

4.5. Bulgular

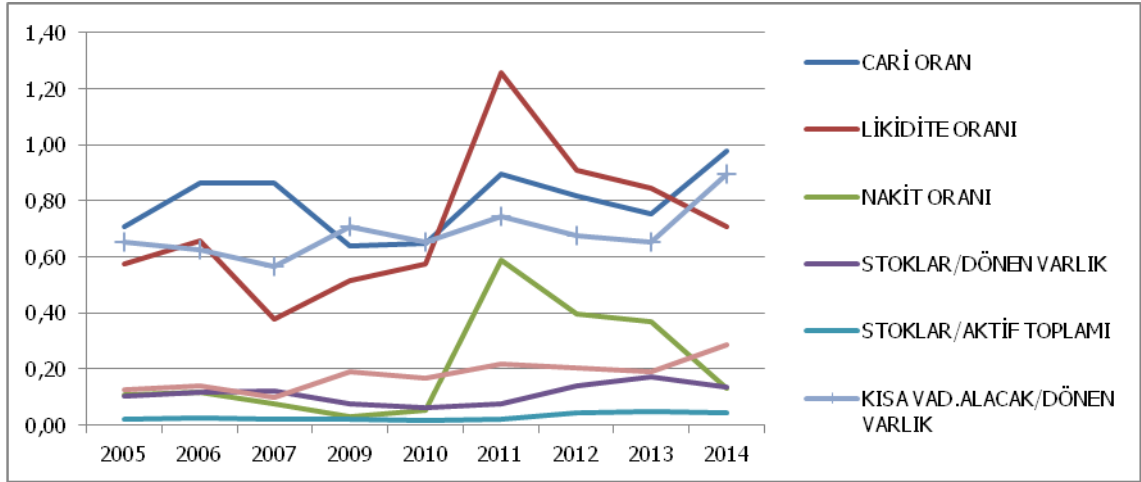
Aşağıdaki değerler Ankara ilindeki bir özel hastanenin verilerinden oluşmaktadır.

Likidite Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 2. Yıllara Göre Likidite Oranları

LİKİDİTE ORANLARI	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
L1	0,71	0,86	0,86	0,64	0,65	0,89	0,82	0,75	0,98
L2	0,57	0,66	0,38	0,51	0,58	1,26	0,91	0,84	0,71
L3	0,11	0,12	0,08	0,03	0,05	0,59	0,40	0,37	0,13
L4	0,11	0,12	0,12	0,08	0,06	0,08	0,14	0,17	0,13
L6	0,02	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,05	0,05	0,04
L7	0,66	0,63	0,56	0,71	0,65	0,74	0,67	0,66	0,89
L8	0,13	0,14	0,10	0,19	0,17	0,22	0,21	0,19	0,29

Tablo 2’de; L1 Cari Oranı, L2 Likidite oranını, L3 Nakit Oranı, L4 Stokların Dönen Varlıklara Oranını, L5 Stokların Aktif Toplamına Oranını, L6 Stok Bağımlılık Oranını, L7 Kısa Vadeli Alacakların Dönen Varlıklara Oranını, L8 Kısa Vadeli Alacakların Aktif Toplamına Oranını ifade etmektedir.

Şekil 8. Likidite Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri

Likidite oranlarının yıllara göre değişimi tablo 2’de ilgili tablonun değişim grafiği de şekil 8’de görülmektedir. Buna göre; Cari Oran, Likidite oranı ve Kısa vade alacak/dönen varlık oranlarında 2005-2010 arası dalgalı bir seyir görülmektedir. 2011 yılında ise Cari Oran ve Likidite oranında bir yükseliş, ardından 2012 yılında düşüş gözlenmektedir. Kısa vade alacak/dönen varlık oranlarında ise dalgalı seyir 2013’e kadar devam etmekte 2014’de ise yükseliş gözlenmektedir.

Kısa vade alacak/aktif toplamı, Stoklar/dönen varlık ve Stoklar/ aktif toplamı oranlarında 2005’den buyana önemli bir değişiklik gözlenmemektedir. Nakit oranında 2010 yılına kadar bir değişim görülmezken, 2011 yılında ani bir yükseliş ardından 2014’e kadar kademeli düşüş görülmektedir.

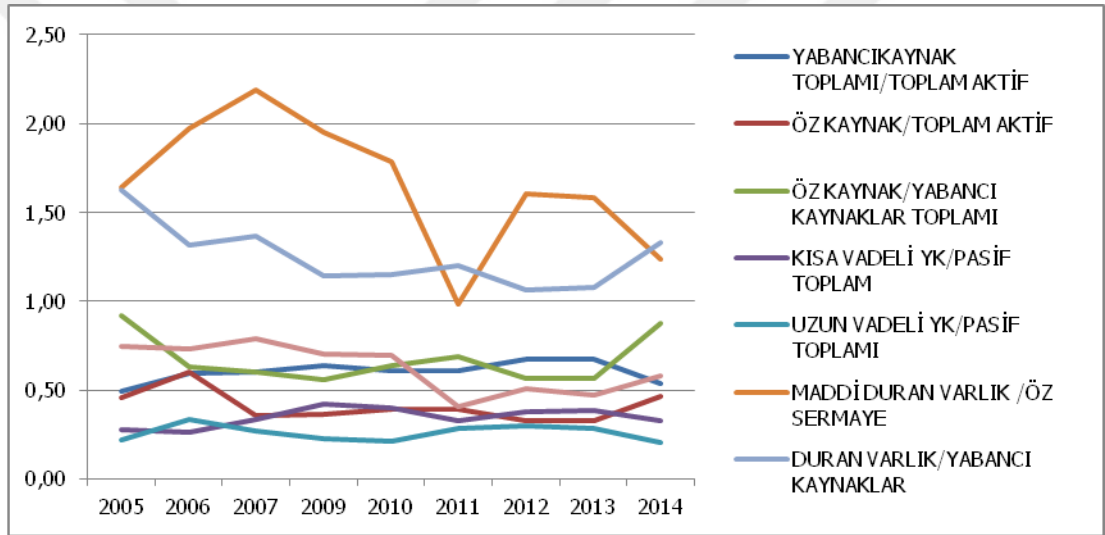
Finansal Yapı Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 3. Yıllara Göre Finansal Yapı Oranları

FİNANSAL YAPI ORANLARI	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
FY1	0,50	0,59	0,60	0,64	0,61	0,61	0,67	0,67	0,53
FY2	0,46	0,60	0,36	0,36	0,39	0,39	0,33	0,33	0,47
FY3	0,92	0,63	0,60	0,56	0,64	0,69	0,56	0,56	0,88
FY4	0,28	0,26	0,33	0,42	0,40	0,32	0,38	0,39	0,33
FY5	0,22	0,33	0,27	0,22	0,21	0,28	0,30	0,28	0,21
FY6	1,64	1,97	2,19	1,95	1,79	0,98	1,60	1,58	1,24
FY7	1,62	1,31	1,37	1,14	1,15	1,20	1,06	1,08	1,33
FY8	0,75	0,73	0,79	0,70	0,70	0,41	0,51	0,47	0,58

Tablo 3'te; FY1 Kaldıraç Oranını, FY2 Öz Kaynakların Aktif Toplama Oranını, FY3 Öz Kaynakların Yabancı Kaynakların Toplamına Oranını, FY4 Kısa Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranını, FY5 Uzun Vadeli Yabancı Kaynakların Pasif Toplamına Oranını, FY6 Maddi Duran Varlıkların Öz Sermayeye Oranını, FY7 Duran Varlıkların Yabancı Kaynaklar Toplamına Oranını, FY8 Maddi Duran Varlıkların Aktif Toplamına Oranını ifade etmektedir.

Yapılan çalışmada hafif oranlarda dalgalı bir seyir izlemiştir. Maddi Duran varlık/öz sermaye oranında ise 2005-2007 arası artış, 2007-2011 arası azalış, 2011-2012 arası artış, 2012-2014 arası azalış görülmektedir.

Şekil 9. Finansal Yapı Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri

Finansal yapı oranlarının yıllara göre değişimi tablo 3'de ilgili tablonun değişim grafiği de şekil 9'de görülmektedir. Buna göre: Yabancı kaynak toplamı/Toplam aktif, Öz kaynak yabancı kaynaklar toplamı, maddi duran varlık aktif toplamı, Kısa vadeli yk/pasif toplamı, uzun vadeli yk/pasif toplamı oranlarında 2005-2014 arası önemli bir değişiklik görülmemektedir. Hafif oranlarda dalgalı bir seyir izlemiştir. Maddi Duran varlık/öz sermaye oranında ise 2005-2007 arası artış, 2007-2011 arası azalış, 2011-2012 arası artış, 2012-2014 arası azalış görülmektedir.

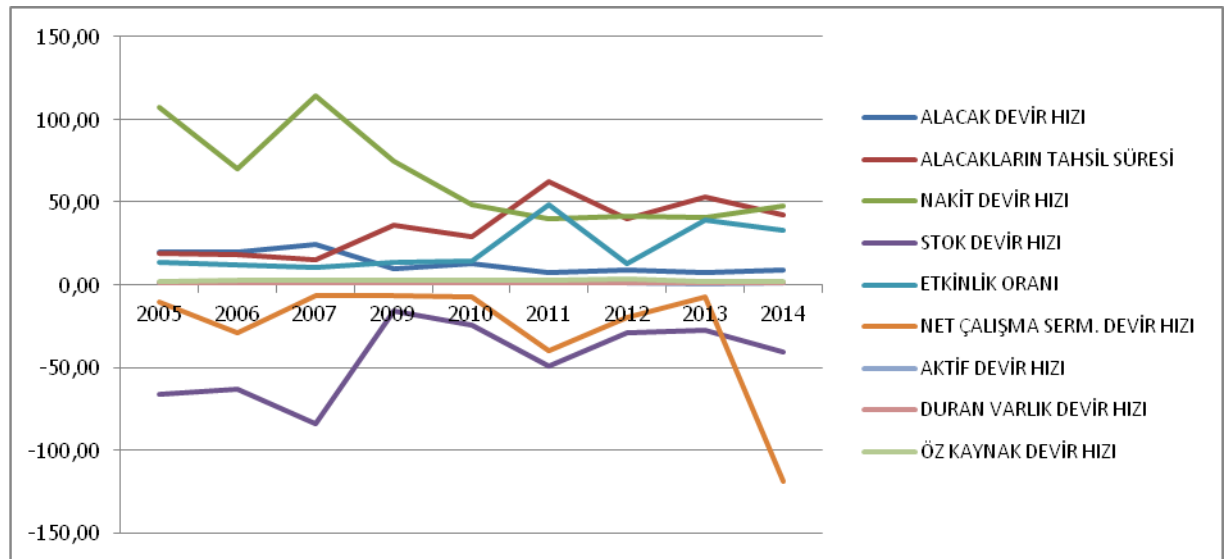
Faaliyet Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 4. Yıllara Göre Faaliyet Oranları

FAALİYET ORANLARI	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
F1	19,46	20,16	24,05	9,98	12,43	7,05	9,14	7,74	8,57
F2	18,76	18,11	15,18	36,09	28,97	62,38	39,86	52,88	41,99
F3	107,12	70,05	114,65	74,63	48,17	39,72	41,43	40,70	47,65
F4	-65,97	-62,99	-83,90	-16,01	-24,67	-48,99	-29,31	-27,48	-40,90
F5	-5,53	-5,79	-4,35	-22,49	-14,59	-13,59	-27,01	-13,46	-8,80
F6	13,23	12,31	10,83	13,60	14,38	48,79	12,85	39,42	33,19
F7	-10,77	-28,68	-6,94	-6,27	-7,42	-39,91	-19,71	-7,01	-118,53
F8	0,86	1,02	1,07	0,94	1,04	0,89	0,95	0,68	0,89
F9	1,07	1,32	1,30	1,29	1,40	1,26	1,40	0,95	1,31
F10	1,90	2,77	2,98	2,62	2,66	2,42	3,38	2,32	1,91

Tablo 4’de; F1 Alacak Devir Hızını, F2 Alacakların Tahsil Süresini, F3 Nakit Devir Hızını, F4 Stok Devir Hızını, F5 Stokların Ortalama Tüketim Süresini, F6, Etkinlik Oranını, F7 Net Çalışma Sermayesi Devir Hızını, F8 Aktif Devir Hızını, F9 Duran Varlıklar Devir Hızını, F10 Öz Kaynak Devir Hızını ifade etmektedir.

Yapılan çalışmada Net çalışma Sermayesi Devir hızı oranında ve stok devir hızı oranlarında benzer şekilde 2005-2014 arası dalgalı bir seyir gözlenmektedir. Nakit devir hızı oranında ise 2007 yılına kadar dalgalı 2007 yılından itibaren ise düşüş eğiliminde bir seyir gözlenmiştir.

Şekil 10. Faaliyet Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri

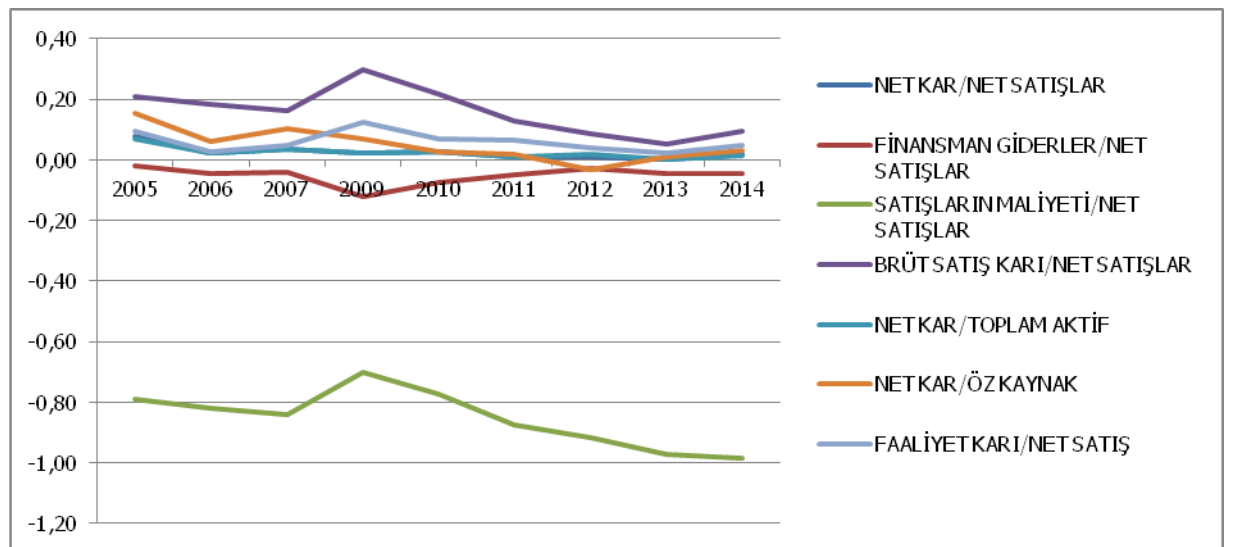
Faaliyet oranlarının yıllara göre değişimi tablo 4’de ilgili tablonun değişim grafiği de şekil 10’da görülmektedir. Buna göre: Alacakların tahsil süresi, Etkinlik oranı oranlarında 2005-2014 arası dalgalı bir seyir gözlenmektedir. Alacak devir hızı oranında ise düz bir seyir gözlenmektedir. Net çalışma Sermayesi Devir hızı oranında ve stok devir hızı oranlarında benzer şekilde 2005-2014 arası dalgalı bir seyir gözlenmektedir. Nakit devir hızı oranında ise 2007 yılına kadar dalgalı 2007 yılından itibaren ise düşüş eğiliminde bir seyir gözlenmiştir.

Karlılık Oranlarının Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 5. Yıllara Göre Karlılık Oranları

KARLILIK YAPI ANALİZLERİ	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014
K1	0,08	0,02	0,03	0,02	0,03	0,01	0,01	0,00	0,02
K2	-0,02	-0,04	-0,04	-0,12	-0,08	-0,05	-0,03	-0,05	-0,05
K3	-0,79	-0,82	-0,84	-0,70	-0,77	-0,87	-0,92	-0,97	-0,98
K4	0,21	0,18	0,16	0,30	0,22	0,13	0,09	0,05	0,10
K5	0,07	0,02	0,04	0,02	0,03	0,01	0,02	0,00	0,02
K6	0,16	0,06	0,10	0,07	0,03	0,02	-0,03	0,01	0,03
K7	0,10	0,03	0,05	0,12	0,07	0,06	0,04	0,02	0,05

Tablo 5’te; K1 Net Karın Net Satışlara Oranını, K2 Finansal Giderlerin Net Satışlara Oranını, K3 Satışların Maliyetinin Net Satışlara Oranını, K4 Brüt Satış Karının Net Satışlara Oranını, K5 Net Karın Aktif Toplamına Oranını, K6 Net Karın Öz Kaynaklara Oranını, K7 Faaliyet Karının Net Satışlara Oranını ifade etmektedir.

Şekil 11. Karlılık Oranlarının Yıllara Göre Birlikte Değişimleri

Karlılık oranlarının yıllara göre değişimi tablo 5’de ilgili tablonun değişim grafiği de şekil 11’de görülmektedir. Buna göre; Tüm oranlarda 2005-2014 arası çok değişken olmayan dalgalanmalı bir seyir gözlenmektedir.

1- Likidite Oranlarının Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Çalışmada sağlık kurumunun özelliklerine göre yapılan frekans analizlerinin dışında likidite oranlarının biri birine göre nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya çıkarabilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve yapılan analiz sonuçları Tablo.6 ile verilmiştir.

Tablo 6. Likidite Oran Analizleri Arasındaki Korelasyon Tablosu

		L1	L2	L3	L4	L5	L6	L7	L8
L1	Korelasyon katsayısı (r)	1	0,366	0,360	0,385	0,376	-0,745*	0,425	0,390
	P-Value		0,332	0,342	0,306	0,319	0,021	0,254	0,300
L2	Korelasyon katsayısı (r)	0,366	1	0,948*	0,063	0,338	-0,547	0,373	0,536
	P-Value	0,332		0,000	0,871	0,374	0,127	0,322	0,137
L3	Korelasyon katsayısı (r)	0,360	0,948*	1	0,218	0,403	-0,661	0,168	0,370
	P-Value	0,342	0,000		0,573	0,282	0,052	0,665	0,327
L4	Korelasyon katsayısı (r)	0,385	0,063	0,218	1	0,882*	-0,745*	-0,006	0,128
	P-Value	0,306	0,871	0,573		0,002	0,021	0,988	0,743
L5	Korelasyon katsayısı (r)	0,376	0,338	0,403	0,882*	1	-0,688*	0,331	0,536
	P-Value	0,319	0,374	0,282	0,002		0,041	0,384	0,137
L6	Korelasyon katsayısı (r)	-0,745*	-0,547	-0,661	-0,745*	-0,688*	1	-0,155	-0,245
	P-Value	0,021	0,127	0,052	0,021	0,041		0,691	0,525
L7	Korelasyon katsayısı (r)	0,425	0,373	0,168	-0,006	0,331	-0,155	1	0,927*
	P-Value	0,254	0,322	0,665	0,988	0,384	0,691		0,000
L8	Korelasyon katsayısı (r)	0,390	0,536	0,370	0,128	0,536	-0,245	0,927*	1
	P-Value	0,300	0,137	0,327	0,743	0,137	0,525	0,000	

Tablo 6 ile verilen korelasyon analizi tablosunda kullanılan (*) ifadesi ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu, ayrıca (**) ifadesi ise ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %99 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu anlamında kullanılmaktadır. Böylece Tablo 6 ile verilen korelasyon analizi sonuçlarına dayanarak cari oran(L1)

ile stok bağımlılık oranı(L6) arasında %95 güven düzeyinde ve negatif yönde güçlü sayılabilecek düzeyde bir ilişki mevcuttur. Bu ilişki bağlamında ortaya çıkan netice ise cari oranda artış olduğunda stok bağımlılık da 0,745 oranında azalış olacaktır. Cari orandaki artış hastanenin ödeme dengesinin iyileşeceği anlamına geldiği için malzeme alının artması dolayısıyla stok bağımlılığın azalmasını sağlayacaktır. Bu durum hastane için iyi bir durumdur.

Korelasyon analizi neticesinde bir diğer ilişkili olan oranlar likidite oran(L2) ile nakit orandır(L3). Bu iki oran arasında %95 güven düzeyinde ve çok güçlü bir pozitif ilişki mevcuttur. Likidite oranda meydana gelecek bir artışta 0,948 oranında nakit oranda da artış meydana geldiği görülmektedir. Bu pozitif ilişki hastane için iyi bir durum olarak değerlendirilebilir. Nakit artışı ödeme dengesini de artırır.

Stoklar ve dönen varlıklar oranı ile stoklar(L4) ve aktif varlıklar toplamı(L5) arasında yapılan istatistiki analiz neticesinde %95 güven düzeyinde pozitif ve güçlü bir ilişki mevcuttur. İstatistiki analiz neticesinde stoklar ve dönen varlıklar oranında meydana gelecek bir artış veya azalış stoklar ve aktif varlıklar toplamında 0,882 oranında artış veya azalış meydana getirmektedir. Stok artarsa mevcut varlıklarda da artış gözlenir.

Stoklar ve dönen varlıkların(L4) bir diğer korelatif ilişki içerisinde olduğu oran stok bağımlılık oranıdır(L6). Negatif yönlü ve yüksek düzeyde ilişkili olan iki değişkenin birinde gelecek bir artış diğer değişkende bir azalışa sebep olmaktadır. Bu ters ilişkinin oranı ise 0,745 düzeyindedir. Dönen varlıklarda artış olması stok bağımlılığını azaltacaktır. Ancak bu durum iyi kontrol edilmelidir. Stok azalması riskli olabilir.

Stoklar/Aktif toplam(L5) ile stok bağımlılık oranı(L6) arasında yapılan analiz neticesinde negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu analiz neticesinde %95 güven düzeyinde, stoklar/aktif toplamda meydana gelen bir değişiklik stok bağımlılık değişkeninin 0,688 oranında bir azalışa neden olmaktadır. Bu hastane için istenmeyen bir durumdur.

Stok bağımlılık oranının(L6) ilişkili olduğu bir diğer bir likidite oranı cari orandır(L1). Bu iki değişken arasında %95 güven düzeyinde ve negatif yönlü, yüksek seviyede bir korelatif ilişki mevcuttur. Stok bağımlılık oranında meydana gelen bir artış cari oranı 0,745 düzeyinde azaltmaktadır. Bu durumda iyi kontrol edilmesi gereken riskli bir durumdur.

Yapılan istatistiki analiz neticesinde aralarında korelatif ilişki olan son değişkenler kısa vadeli alacakların dönen varlıklara oranı(L7) ile kısa vadeli alacakların aktif toplamı oranlarıdır(L8). %95 güven düzeyinde, pozitif ve çok güçlü düzeyde ilişki içerisinde olan bu iki değişkenin birinde gelen bir değişiklik diğer değişkende 0,927 oranında değişikliğe sebep olmaktadır. Alacakların artması dönen varlıkların artmasına sebep olmaktadır. Bu de dikkat edilmesi gereken bir ilişkidir. kısa vadeli alacak seviyesinin çok yükselmesi iyi değildir.

2- Finansal Yapı Oranlarının Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Çalışmada sağlık kurumunun özelliklerine göre yapılan frekans analizlerinin dışında finansal yapı oranlarının biri birine göre nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya çıkarabilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve yapılan analiz sonuçları Tablo.7 ile verilmiştir.

Tablo 7. Finansal Yapı Oranları Arasındaki Korelasyon Tablosu

		FY1	FY2	FY3	FY4	FY5	FY6	FY7	FY8
FY1	Korelasyon katsayısı (r)	1	-0,593	-0,933*	0,694*	0,465	0,151	-0,918*	-0,426
	P-Value		0,093	0,000	0,038	0,207	0,699	0,000	0,253
FY2	Korelasyon katsayısı (r)	-0,593	1	0,439	-0,795*	0,197	0,051	0,527	0,368
	P-Value	0,093		0,238	0,010	0,612	0,896	0,145	0,330
FY3	Korelasyon katsayısı (r)	-0,933*	0,439	1	-0,571	-0,527	-0,433	0,781*	0,126
	P-Value	0,000	0,238		0,108	0,145	0,245	0,013	0,746
FY4	Korelasyon katsayısı (r)	0,694*	-0,795*	-0,571	1	-0,315	0,067	-0,765*	-0,256
	P-Value	0,038	0,010	0,108		0,409	0,863	0,016	0,506
FY5	Korelasyon katsayısı (r)	0,465	0,197	-0,527	-0,315	1	0,116	-0,269	-0,246
	P-Value	0,207	0,612	0,145	0,409		0,767	0,483	0,523
FY6	Korelasyon katsayısı (r)	0,151	0,051	-0,433	0,067	0,116	1	0,103	0,814*
	P-Value	0,699	0,896	0,245	0,863	0,767		0,793	0,008
FY7	Korelasyon katsayısı (r)	-0,918*	0,527	0,781*	-0,765*	-0,269	0,103	1	0,571
	P-Value	0,000	0,145	0,013	0,016	0,483	0,793		0,108
FY8	Korelasyon katsayısı (r)	-0,426	0,368	0,126	-0,256	-0,246	0,814*	0,571	1
	P-Value	0,253	0,330	0,746	0,506	0,523	0,008	0,108	

Tablo 7 ile verilen korelasyon analizi tablosunda kullanılan (*) ifadesi ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu, ayrıca (**) ifadesi ise ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %99 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu anlamında kullanılmaktadır. Böylece Tablo 7 korelasyon analizleri neticesinde yabancı kaynakların toplam aktifte oranı(FY1) ile öz kaynakların yabancı kaynaklara oranı(FY3) ve duran varlıkların yabancı kaynaklara oranı(FY7) arasında negatif yönlü ve çok güçlü düzeyde korelatif

ilişki olduğu görülmektedir. Yabancı kaynakların toplam aktiflere oranı(FY1) ile kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplama oranı(FY4) arasında da orta düzeyli ve pozitif yönlü ilişki mevcuttur. Bu durum iyi olmakla beraber denge gözetilmelidir.

Finansal yapı oranlarının bir diğeri olan öz kaynak/aktif toplam oranının(FY2) kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplama oranı(FY4) ile korelasyon ilişkisi mevcuttur. Söz konusu korelasyon ilişkisi iki değişken arasında güçlü ve negatif yönlü bir ilişkidir. Öz kaynak / aktif oranında meydana gelecek bir değişiklik kısa vadeli yabancı kaynakların pasif toplama oranında 0,795 oranında değişiklik meydana getirmektedir. Öz kaynaklar arttıkça yabancı kaynaklara olan ihtiyaç azalacaktır. Hastane için istenilen bir durumdur.

Öz kaynaklar/yabancı kaynaklar oranı(FY3) ile duran varlıklar / yabancı kaynaklar arasındaki ilişki(FY7) negatif yönlü ve güçlü bir ilişki olarak değerlendirilebilir. Öz kaynaklar/yabancı kaynaklar oranında meydana gelen bir değişiklik duran varlıklar / yabancı kaynaklarda 0,781 oranında ve ters yönlü bir değişiklik meydana getirecektir. Duran varlıklar / yabancı kaynaklar oranı ile %95 güven düzeyinde ilişkili olan bir diğeri oran analizi değişkeni ise kısa vadeli yabancı kaynaklar / pasif toplamıdır. Bu iki oran arasında güçlü olarak nitelendirilebilecek ve negatif yönlü bir ilişki mevcuttur. Kaynaklardaki artış duran varlıkları azaltmaktadır. Hastane için istenmeyen bir durumdur.

Finansal yapı oranları arasında korelatif ilişki bulunan son oran değişkenleri ise maddi duran varlıkların öz sermayeye oranı(FY6) ile maddi duran varlıkların aktif toplamına oranıdır(FY8). Bu iki değişken arasında güçlü ve pozitif yönlü bir korelatif ilişki mevcuttur. %95 güven düzeyinde maddi duran varlıkların öz sermayeye oranında meydana gelecek olan bir değişiklik maddi duran varlıkların aktif toplamına oranında 0,814 yani %81,4 oranında bir değişikliğe neden olacaktır. Bu durum hastane için istenilen bir durumdur.

3 – Faaliyet Oranları Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Çalışmada sağlık kurumunun özelliklerine göre yapılan frekans analizlerinin dışında faaliyet oranlarının biri birine göre nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya çıkarabilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve yapılan analiz sonuçları Tablo.8 ile verilmiştir.

Tablo 8. Faaliyet Oranları Arasındaki Korelasyon Tablosu

		F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	F9	F10
F1	Korelasyon katsayısı (r)	1	-,909**	,872**	-,818**	,671*	-,665	,321	,563	,055	,141
	P-Value		,001	,002	,007	,048	,051	,400	,115	,888	,718
F2	Korelasyon katsayısı (r)	-,909**	1	-,795*	,553	-,469	,877**	-,282	-,631	-,217	-,165
	P-Value	,001		,010	,122	,202	,002	,462	,069	,575	,671
F3	Korelasyon katsayısı (r)	,872**	-,795*	1	-,710*	,551	-,601	,333	,380	-,119	-,051
	P-Value	,002	,010		,032	,124	,087	,381	,313	,760	,897
F4	Korelasyon katsayısı (r)	-,818**	,553	-,710*	1	-,803**	,190	,008	-,346	,067	,049
	P-Value	,007	,122	,032		,009	,625	,984	,361	,864	,901
F5	Korelasyon katsayısı (r)	,671*	-,469	,551	-,803**	1	,012	-,191	,117	-,287	-,486
	P-Value	,048	,202	,124	,009		,975	,622	,765	,454	,185
F6	Korelasyon katsayısı (r)	-,665	,877**	-,601	,190	,012	1	-,423	-,651	-,402	-,451
	P-Value	,051	,002	,087	,625	,975		,256	,058	,284	,223
F7	Korelasyon katsayısı (r)	,321	-,282	,333	,008	-,191	-,423	1	,089	-,204	,454
	P-Value	,400	,462	,381	,984	,622	,256		,821	,599	,219
F8	Korelasyon katsayısı (r)	,563	-,631	,380	-,346	,117	-,651	,089	1	,834**	,522
	P-Value	,115	,069	,313	,361	,765	,058	,821		,005	,149
F9	Korelasyon katsayısı (r)	,055	-,217	-,119	,067	-,287	-,402	-,204	,834**	1	,568
	P-Value	,888	,575	,760	,864	,454	,284	,599	,005		,111
F10	Korelasyon katsayısı (r)	,141	-,165	-,051	,049	-,486	-,451	,454	,522	,568	1
	P-Value	,718	,671	,897	,901	,185	,223	,219	,149	,111	

Tablo 8 ile verilen korelasyon analizi tablosunda kullanılan (*) ifadesi ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu, ayrıca (**) ifadesi ise ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %99 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu anlamında kullanılmaktadır.

Böylece Tablo 8 korelasyon ilişkisini tespit etmek için yapılan istatistik analizinde bir çok oran arasında %95 güven seviyesinde korelasyon analizi tespit edilmiştir. Bunların en başında alacak devir hızı gelmektedir. Alacak devir hızı(F1), nakit devir hızı(F3) ile pozitif ve çok güçlü, stok ortalama süresi(F5) ile de pozitif ve güçlü sayılabilecek düzeyde ilişkilidir. Ayrıca alacakların tahsil süresi(F2) ve stok devir hızı(F4) ile negatif yönde ve çok güçlü korelatif ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Alacakların devri ne kadar hızlı ise nakit devride o oranda hızlı olacaktır. Finansal denge açısından korunması ve dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Faaliyet oranları dahilinde hesaplanan alacakların tahsil süresi(F2), etkinlik oranı(F6) ile çok güçlü ve pozitif, nakit devir hızı(F3) ile de güçlü ve negatif yönde ilişkilidir. Nakit devir hızının(F3) ise stok devir hızı(F4) ile negatif yönlü ve güçlü düzeyde ilişkili olduğu görülmektedir. Hesaplanan alacakların tahsil süresi azaldıkça etkinlik oranı da artacaktır. Hastane için istenilen bir durumdur.

Stok devir hızının(F4) korelatif ilişki içerisinde olduğu faaliyet oranı stokların ortalama süresidir(F5). Negatif yönlü ve güçlü seviyede ilişkili olan bu iki oranın birinde meydana gelecek artış diğerinde 0,803 yani %80,3 oranında azalmaya neden olacaktır. Stok devrinin hızlanması stokların ortalama süresini doğal olarak azaltacaktır. Bu durum hastane için istenilen bir durumdur.

Faaliyet oranları arasında ilişkili olan oranlar aktif devir hızı(F8) ile duran varlık devir hızıdır(F9). Bu iki oran arasında pozitif yönlü ve güçlü düzeyde ilişki mevcuttur. Aktif devir hızında veya duran varlık devir hızında meydana gelen artış diğerinde %83,4 düzeyinde artışa neden olmaktadır. Duran varlıkların devir hızı ile aktif devir hızı birbirine bağlıdır. İstenilen bir durumdur ancak kontrol altında tutulmalıdır.

4- Karlılık Oranları Arasındaki Korelasyon İlişkisi

Çalışmada sağlık kurumunun özelliklerine göre yapılan frekans analizlerinin dışında karlılık oranlarının biri birine göre nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya çıkarabilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve yapılan analiz sonuçları Tablo.9 ile verilmiştir.

Tablo 9. Karlılık Yapı Analizleri Arasındaki Korelasyon Tablosu

		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7
K1	Korelasyon katsayısı (r)	1	,207	,511	,530	,987**	,896**	,526
	P-Value		,593	,160	,142	,000	,001	,145
K2	Korelasyon katsayısı (r)	,207	1	-,578	-,652	,240	,057	-,590
	P-Value	,593		,103	,057	,533	,884	,095
K3	Korelasyon katsayısı (r)	,511	-,578	1	,968**	,522	,529	,737*
	P-Value	,160	,103		,000	,149	,143	,024
K4	Korelasyon katsayısı (r)	,530	-,652	,968**	1	,522	,573	,807**
	P-Value	,142	,057	,000		,149	,107	,009
K5	Korelasyon katsayısı (r)	,987**	,240	,522	,522	1	,852**	,492
	P-Value	,000	,533	,149	,149		,004	,179
K6	Korelasyon katsayısı (r)	,896**	,057	,529	,573	,852**	1	,491
	P-Value	,001	,884	,143	,107	,004		,180
K7	Korelasyon katsayısı (r)	,526	-,590	,737*	,807**	,492	,491	1
	P-Value	,145	,095	,024	,009	,179	,180	

Tablo 9 ile verilen korelasyon analizi tablosunda kullanılan (*) ifadesi ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %95 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu, ayrıca (**) ifadesi ise ilgili iki değişken arasındaki korelasyonun %99 güven düzeyinde istatistiksel olarak önemli olduğu anlamında kullanılmaktadır. Böylece Tablo 9 korelasyon analizi neticesinde net kar / net satış oranının net kar / toplam aktif ve net kar / öz kaynak oranları ile güçlü ve pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Net kar / net satış oranında meydana gelen bir artış net kar / toplam aktifte %98,7 gibi büyük oranda, net kar / öz kaynak oranında ise %89,6 gibi yüksek

sayılabilecek düzeyde artış göstermektedir. Bu artış öz kaynakların artması anlamına geldiği için istenilen bir durumdur.

Yapılan korelasyon analizleri neticesinde karlılık yapı analizleri arasında %95 güven düzeyinde ilişkili olan analizler, satışların maliyeti / net satışlar ile brüt satış karı / net satışlardır. Bu iki oran arasında %96,8 oranında yüksek düzeyde, pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Satışların maliyeti / net satışlar ile faaliyet karı / net satışlar arasında %73,7 gibi yüksek sayılabilecek düzeyde ve pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Doğal olarak satış karının artması istenilen bir durumdur.

Karlılık analizleri arasında ilişkili olan son analizler ise net kar / öz kaynaklar ile faaliyet karı / net satış oranıdır. Bu iki oran arasında %80,7 düzeyinde ve pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Faaliyet karının artması öz kaynakların artması anlamına gelir. Hastane için her zaman istenilen bir durumdur.

SONUÇ

Artan rekabet ortamında, hastanelerin sınırlı olan kaynaklarını etkin ve verimli şekilde kullanım ve dağıtımını önemli hale getirmiştir. Hastanelerin genelde işletme olarak düşünülmesi bu kaynaklarında yönetim açısından büyük önem taşıdığı görülmektedir. Ülkemizde sürekli olarak sağlık politikalarının değişmesi hastaneler ve yönetimleri açısından olumsuz etkiler meydana getirmiştir.

Çalışmada, sağlık kurumlarında finansal kararların alınmasında rol oynayan finansal analizlere örnek teşkil edecek uygulamalar ele alınmıştır. Ankara'da faaliyet gösteren özel bir sağlık kurumunun 2005-2014 yılları arasındaki gelir tabloları ve bilançoları incelenmiştir. Araştırma verilerinde kullanılan bilanço rakamları ile hesaplanan likidite finansal yapı, faaliyet ve karlılık oranları ile yapılan korelasyon analizleri çerçevesinde şu değerlendirmeler yapılabilir:

- Cari oranın genel kabul gören ortalaması 1,5'in üzerinde olmasıdır. Hastanede yıllar itibariyle bu oranın altında seyredildiği görülmektedir. Bu noktada ilk akla gelen değerlendirme, hastanelerin net işletme sermayesinin yetersiz ve borç ödeme kabiliyetinin düşük olduğudur. Yapılan korelasyon analizleri neticesinde cari oran stok bağımlılık oranı ile negatif yönlü bir ilişki içerisindedir. Cari oranın yükseltilebilmesi için ya kısa vadeli yabancı kaynak kullanımının düşürülmesi ya da dönen varlık niteliğindeki varlıkların artırılması gerektiği aşikârdır. Ancak yapılan istatistiki analiz sonrasında stokların yükseltilmesi cari oranı yükselteceği sonucunu göstermektedir. Bu bağlamda hastanelerin ticari faaliyete konu dönen varlıkları temin etmede kısa vadeli yabancı kaynak kullandığı sonucu ortaya çıkmaktadır.
- Genellikle bir olması beklenen likidite oranı, hastanede yalnızca 2011 yılında ulaşıldığı ve diğer yıllarda 1 in hep altında seyrettiği görülmektedir. Yapılan korelasyon analizleri sonucunda nakit oran ile çok yüksek düzeyde ve pozitif yönde ilişkili olan likidite oranının artırılması için hazır değer ve menkul kıymet olarak nitelendirilen varlıkların artırılması gerektiği görülmektedir. Elbette paydada yer alan kısa vadeli yabancı kaynaklara daha az başvurulması bu oranı yukarıya çekecektir ancak bu seçenek hayata

geçirilmediğinde, işletmenin olası bir kriz ve olumsuz ticari ortamda borçlarını daha kolay ödeyebilmesini sağlayacaktır.

- Hastanenin karlılıkları ile ilgili yapılan analizlere bakıldığında net kar / net satışlar oranının güçlü ve pozitif yönde net kar / toplam aktif oranı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Satışlarının karlılığının artırılması için mutlaka maliyetlerini göz önünde bulundurması gerekse de korelasyon analizi neticesinde toplam aktifte yer alan ve satışa konu olmayan varlıkların azaltılması satışların karlılığını da artıracığı görülmektedir.
- Hastanenin karlılıkları esasında daha çok sundukları hizmetlerdeki karlılık anlamına gelmekte ve bu noktada faaliyet karının net satışına oranına bakılmasını gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Faaliyet karının net satışlar oranına bakıldığında 2005 senesinden itibaren sadece 2009 senesinde bir artış olmuş ve yıllar itibariyle düşüş eğiliminde seyretmiştir. Hastaneler yani hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmeler için önemli bir oran olan bu oranın yükseltilmesi için bilinen yöntemlerin dışında yapılan korelasyon analizi neticesinde brüt satış karı rakamlarının artırılmasıdır.
- Hastanelerin yönetimi yönünden yapılmış olan fiyatlandırmanın üzerinde bir etkiye sahip olmadığı görülmektedir. En önemlisi ise maliyetin azaltılması şeklinde yapılmış olan çalışmaların çok olmadığı bilinmektedir. Satış maliyetlerinin ise önemli bir kısmının ise personele verilen maaşlar olduğu bilinmektedir. Bu açıdan hastane yönetiminin de faaliyet giderlerine dayalı olarak müdahale etme şansı bulunmaktadır.
- Hastaneler temizlik, yemekhane, güvenlik gibi giderlerini dış kaynak kullanarak hizmet alımı ile gerçekleştirmektedir. Bu şekilde yapılan hizmet alımları hastanenin faaliyet giderlerini düşürebilir. Ancak bu uygulama ilk bakışta faaliyet giderlerini düşürse de, hizmetlerin uygulanmasındaki bazı aksaklıklar faaliyet giderlerinin belirlenen seviyeye inmediği göstermektedir. Örneğin yemek saatlerinde servislerde ve personel yemekhanesinde olması gerekenden fazla yemek ücretinin ortaya çıkması gibi. Örneğin Ereğli Devlet

Hastanesi'nde bunu önleyebilmek için elektronik tanımlama sistemi uygulanmaya başlamış ve beş ay içerisinde yaklaşık 150.000 YTL tasarruf sağlanmıştır.

- Yapılan çalışmada temel gösterge olarak yaklaşımın standart bir yaklaşım olarak uygulamanın, en düşük sermaye gereksinimini ise gerek ticari açıdan olsun gerekse bireysel açıdan olsun esas olarak alternatif standart yaklaşım elde edilmesinin neticesinde oldukça önemli yer olduğu görülmektedir.
- Sektördeki birçok hastane işletmelerinin de risk ileri ölçüm yöntemleri uygulamalarına geçmeleri temenni edilirken, net faiz ve net faiz dışı gelirleri dikkate alarak farklı şekilde içsel ve dışsal olaylardan sebebiyet verecek zararların sağlıklı bir şekilde ortaya konamaması, kayıp veri setlerinin, veri bilgi depolarının tam olarak oluşturulamaması daha gelişmiş yöntem hesaplamalarına geçişte eksikliklere sebep olmaktadır. Kaldı ki daha gelişmiş ölçüm yöntemlerinin uygulanabilmesi için bankaların gerekli alt yapıyı oluşturmalarının ardından faaliyet gösterdikleri ülkede ki hastane işletmelerinin de düzenleme ve denetleme otoritelerinin onayından geçmesi, gerekli şartların sağlandığı takdirde yöntemin kalitesini ve güven derecesini ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

Açıksöz Semra, Şenay Uzun ve Filiz Arslan, “Hemşirelik Öğrencilerinin Sağlık Algısı ile Sağlığı Geliştirme Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Gülhane Tıp Dergisi**, S.55, Ankara, 2013.

Akar Çetin ve Hüseyin Özalp, **Sağlık Hizmetlerinde ve İşletmelerinde Yönetim**, Somgür Yayıncılık, Ankara, 2002.

Akat İter, Gönül Budak ve Gülay Budak, **İşletme Yönetimi**, 1. Baskı, Beta Basın Yayınları İstanbul,1994.

Akdoğan Nalân ve Nejat Tenker, **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 5. Baskı Yakın Yayınları, İstanbul,1997.

Akgüç Öztin, **Finansal Yönetim**, Avcıol Basım Yayın, İstanbul, 1998.

Akgüç Öztin, **Mali Tablolar Analizi**, Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı, İstanbul, 1995.

Akgün Melek, “İşletmelerde Etkinlik ve Nakit Çevirme Süresi Analizi”, **İSMMMO Mali Çözüm Dergisi**, Sayı:60, 2002.

Akıncı Nejat ve Müjdat Ünlen, **Mali Tablolar Analizi**, Barış Yayınları, İzmir,1998.

Arat M. Emin, **Finansal Analiz Aracı Olarak Oranlar İlkeler ve Yorumlar**, Marmara Üniversitesi Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005.

Arda Musa ve M. Cengiz Göğebakan, Yeniden Değerlendirme Oranın Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi, **Bankacılık Dergisi**, Sayı:45, 2003.

Ardıç Kadir ve İbrahim Cemal Gençay, Kurumsal Performans Değerleme ve Termal Turizm İşletmelerinde Kurumsal Performans Karnesi Oluşturulmasına Yönelik Model Önerisi, 2003.

Aslan Sinan, **Envanter Değerleme Uygulamaları**, Beta Basım, İstanbul, 2010.

Atkinson, A.A., Balakrishnan, R., vd, New Directions in Manegement Accounting Research.,Journal of Manegement Accointing Research, Vol. 9. 1997.

Atmaca, M. (2012). Muhasebe skandallarının önlenmesinde iç kontrol sisteminin etkinleştirilmesi.

Aypar Adem, Denizli Tekstil Sektörünün Mevcut Durumunun ve Geleceğinin Finansal Oranlar Yardımıyla Araştırılması ve Diğer Sektörlerle Kıyaslanması, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.

Balıkçı Yalçın, **İşletmelerde Risk Yönetimi**, Cinius Yayınları, İstanbul, 2009.

Başat Hümevra Töre, Bir Performans Ölçüm Modeli Olarak Performans Prizması ve The London Youth Örneği, **A.K.Ü.İ.İ.B.F.Dergisi**, Cilt X III, Sayı I, 2011.

Bayraktar, A. (2007). Türkiye'de muhasebe hileleri tarihi

Berk Niyazi, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, Ankara, 1995.

Bolak Mehmet, **İşletme Finansı**, Birsen Yayınevi, İstanbul, 1998.

Bolgün Enver ve Barış Akçay, **Risk Yönetimi**, Scala Yayıncılık, İstanbul, 2000.

Brigham Eugene F., **Finansal Yönetim Temelleri, Cilt 1**, Çev: Özdemir Akmut, Halil Sarıaslan, Ankara, 1996.

Can Hilal, Erdoğan Tuncer ve Ayhan Yaşar, **Genel İşletmecilik Bilgileri**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2001.

Cemalcılar Özgül ve Erdoğan Nurten, **Genel Muhasebe**, Beta Yayınları, 4. Baskı, İstanbul 1997.

Ceylan Ali, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, Ekin Kitabevi, Bursa, 1998.

Chapman R.J., **Simple Tools and Techniques for Enterprise Risk Management**, England, 2006.

Dinçer Ömer ve Yahya Fidan, **İşletme Yönetimine Giriş**, 3. Baskı, Beta Basım Yayıncılık İstanbul, 1997.

Dirican Rahmi, **Toplum Hekimliği**, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 1993.

Durmuş Ahmet Hayri, Mali Tablolar Tahlili, **Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, N.Sayar Yayınevi Yardım Vakfı Yayını** İstanbul,1986.

Eales A., Finansal Risk Managenent, 1995, London.

Elitaş Cemal ve Veysel Ağca, Firmalarda Çok Boyutlu Performans Değerleme Yaklaşımları: Kavramsal Bir Çerçeve, **A.K.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi**, VIII, 2006.

Emin Arat Mehmet, **Finansal Analiz Aracı Olarak Oranlar İlkeler ve Yorumlar**, Marmara Üniversitesi Nihat Sayar Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2005.

Erbagcı Burcu, **Dış Ticaret Yapan İşletmelerde Kur Riski Yönetimi ve Gaziantep Sanayi İşletmelerinde Uygulama**, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dal Gaziantep, 2005.

Ercan Metin Kamil ve Ünsal Ban, **Değere Dayalı İşletme Finansı**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, Ankara.

Erdoğan Arslan, Muhasebe Politikalarının Açıklanması, **Yaklaşım Dergisi**, S.59, Mayıs 1993.
http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/read_result.asp?file_name=/mevzuat/dergi/m_kaleler/19930559.htm (Erişim Tarihi: 18.03.2016).

Erdoğan Niyazi, **Uluslararası İşletmelerde Mali Risk ve Yönetimi & Çağdaş Finansal Teknikler**, Kent Matbaacılık, Ankara 1995.

Erol Cengiz, **Nakit Akımı Yaklaşımı Yöntemiyle Kredi Değerlendirmesi-Mali Tablolar Analizi**, Türkiye Bankalar Birliği, Ankara, 1991.

Ertürk Emin, **Döviz Ekonomisi**, Der Yayınları, İstanbul, 1994.

Fethiye Ticaret ve Sanayi Odası, İşletme Yönetimi,
http://www.fto.org.tr/DB_Image/29/95/FTSO_Isletme_Risk_Y%C3%B6netimi.pdf,
Erişim Tarihi: 20.03.2016.

Fıkırkoca Meryem, **Bütünsel Risk Yönetimi**, Pozitif Matbaacılık, Ankara.

Gecikligün Mahmut, **Hastanelerde Maliyet Hesapları ve Maliyet Analizleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi, İstanbul, 1977.

Gon Kim Woo, Ayoun Baker, "Ratio Analysis For The Hospitality Industry: A Cross Sector Comparison Of Financial Trends İn The Lodging, Restaurant, Airline And Amusement Sectors. **Journal Of Hospitality Financial Management**,2005.

Güngör Ali İsmail, **Türev Piyasalarda Risk Yönetimi**, Kocaeli Üniversitesi, SBE, İABD, YLT, Kocaeli, 2008.

Gürsoy Tuncer Cudi, **Finansal Yönetim İlkeleri**, Beta Basım Yayın, İstanbul, 2014.

<http://www.denetim.saglik.gov.tr/yonetmelikler/24708.aspx>.

İlarıslan, K. (2011). Birleşme Ve Satınalmaların Finansal Oranlar Yoluyla İşletmelerin Finansal Performansı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi.

Kaplan, R. S.- Norton D. The Strategy-Focused Organization How Balanced Scorecard Companies Thrive İn The New Business Environment, **Harvard Business School Press**. 2001.

Karaman Rıfat, İşletmelerde Performans Ölçümünün Önemi ve Modern Bir Performans Ölçme Aracı Olarak Balanced Scorecard, **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, 2008.

Karaşin Gültekin, **Menkul Kıymetler Programları Analist**, Avcıol Masım Yayın, İstanbul, 1991.

Karğın Sibel, Faaliyet Tabanlı Maliyetleme Yönteminin Yükselişi ve Düşüşü, **Muhasebe ve Finans Dergisi**, sayı 58, 2013.

Kavuncubaşı Şahin ve Adnan Kısa, **Sağlık Kurumları Yönetimi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.

Kavuncubaşı Şahin, **Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2000.

Kenan, E. V. İ. N. (2014). İşletmelerde Finansal Risk Yönetimi Ve İmkb İşlem Gören Çimento Şirketine Yönelik Bir Uygulama(Doctoral Dissertation, Okan Üniversitesi Tez (Thesis)).

Koç Yüksel Yalkın, **İşletmelerde Mali Analiz Teknikleri**, Ankara SBF Yayınları No:482, Ankara 1981.

Lağarlı Tülay, **Bir Kentsel Bölgede Bazı Yapılandırılmış Ölçüm Gereçleri İle Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi**, Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi (YUT), Manisa, 2011.

Okka Osman, Finansal Yönetime Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

Önal Yıldırım Beyazıt, Erdinç Karadeniz ve Levent Koşan, Finansal Analiz Tekniklerinin Otel İşletmelerinde Stratejik Yönetim Aracı Olarak Kullanımına İlişkin Teorik Bir Değerlendirme, **Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi**, Sayı:2,2006,.

Özbek Dilek, **Uluslararası Para Sistemi Teori ve Politika**, İmaj Yayıncılık Ankara, 1999.

Özcebe Hilal, Sema Attila, Halitcan Batur, Hatice Bektaş, Can Büyükaşık ve İlkay Berke “Hastane İdari Çalışanlarının Sağlığını Geliştirilmesi Davranışları ve Çalışma Ortamı Konusundaki Görüşlerinin Saptanması”, **TSK Koruyucu Sağlık Bülteni**, C.11, S.6, Ankara, 2012.

Özdemir Mahmut, Türkiye'de Hastaneler İçin Yeni Organizasyon Modeli İhtiyacı, **Yeni Türkiye Dergisi**, S.40, 2001.

Özdemir Muharrem, **Finansal Yönetim**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.

Özel Hastaneler Yönetmeliği, Resmi Gazete, Tarihi: 27.3.2002; Sayı:24708, 2. Bölüm, Madde:6, <http://www.denetim.saglik.gov.tr/yonetmelikler/24708.aspx>.

Öztürk Azim, Hastane İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon: Devlet Hastanelerinde Bir İnceleme, Çukurova Üniversitesi, SBE, Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1991.

- Parasız İlker, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Ekin Kitabevi, Bursa, 1997.
- Paterson M. A. ve J. Wendel, “ Managing Risk in A Changing Health Care System”, **Journal of Health Care Finance**, S.22, C.3, 1996.
- Sarıaltın Hatice, 02.02.2011 Tarihli Finansal Yönetim ve Finansal Yönetimin Ana Çerçevesi Semineri.
- Seçim Hikmet, **Hastane Yönetim ve Organizasyonu, Türkiye’de Hastanelerin Organizasyonu İçin Bir Model Önerisi**, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1991.
- Sevilengül Orhan, **Genel Muhasebe**, 11.Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara, 2003.
- Seyidoğlu Halil, **Uluslararası Finans**, Güzem Yayınları, İstanbul, 1997.
- Singh Arjun. J., Raymond S.Schmidgall., Use Of Ratios By The Financial Executives In The U.S. Lodging Industry. **Journal Of Hospitality Financial Management**,2001.
- Sur Haydar, **Sağlık Hizmetlerinin Geçmişi ve Gelişimi**, www.merih.net/ml/whaysur12.htm, Erişim Tarihi: 01.02.2016.
- Tekok Osman, **Finansal Yönetim**, Gazi Yayınevi, Ankara, 1995.
- Tengilimoğlu Dilaver, Oğuz Işık ve Mahmut Akbulut, **Sağlık Kurumları Yönetimi-I**, (Ed. M. Tatar), Nobel Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Titiz İsmail, Yusuf Demir ve Kürşat Onat, Türkiye’de Şirket Birleşmelerinde Birleşme Etkinliklerinin Veri Zarflama Analizi Yoluyla Belirlenmesi, 2007.
- Tokol Tuncer, **İşletmelerde Finansal Yönetim**, Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi İşletme Fakültesi, 1981.
- Topuzoğlu Asya Banu ve Selma Karabey ve Ahmet Topuzoğlu, “İstanbul’da Birinci Basamakta Cinsel Sağlığın Yeri”, **Erciyes Tıp Dergisi**, S.35, Kayseri, 2013.
- Tuna Kadir, **Finansal Risk Yönetimi**, İstanbul Üniversitesi Sigorta Acente Eğitim Programı, 2009.

Türkoğlu Türkay, Gökhan Kök, Çağlar Başsüllü, **Finansal Tablolar ve Analiz Yöntemleri, Orman İşletmelerinde Kullanılan Belgeler ve Eğirdir Örneği**, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta,2008.

Uzun Emin, **İşletme Finansmanı ve Finansal Yönetim**, Birleşik Matbaacılık, Muğla, 2007.

www.sigma.yildiz.edu.tr/2009-1-1-tam.pdf.

Yüreğir, O. H., & Nakiboğlu, G. (2007). PERFORMANS ÖLÇÜMÜ VE ÖLÇÜM SİSTEMLERİ: GENEL BİR BAKIŞ. *Journal of the Cukurova University Institute of Social Sciences*, 16(2).

10.09.1982 Tarih ve 8/5319 Sayılı Yataklı Tedavi Kurumları İşletme Yönetmeliği, Md. 4, Resmi Gazete, s. 17927.

15283 Sayılı Kanun, Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Ait Sağlık Birimlerinin Sağlık Bakanlığı'na Devredilmesine Dair Kanun Md. 2, 2005; <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130620-12.html>, (08.03.2016).